

1981
SAUSIS - JANUARY
Nr. 1

KARYS

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS
 Administratorius
ALFONSAS SAMUŠIS
 Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

KARYS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

1981
 Nr. 1 (1568)

BALYS BRAZDŽIONIS
 "Lietuviai Kariai Laisvajame
 Pasulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
 "Karinės Žinios"
 Leidžia:
L.K.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Žvejų laivai Gilijoj	viršelis
B. Raugas — Lietuvos laisvės besiekiant	1
A. Budreckis — Kulikovo mūšis	4
St. Motuzas — Kodėl ir kaip pasitraukiau iš Lietuvos	11
B. B. — Karas Persų Įlankoje	16
P. Jurgėla — Gen. Stasys Pundzevičius	20
TREMTIES TRIMITAS	22
V. Tamošiūnas — Pirmoji bolševikų okupacija	23
Iš Šauliškos Pastogės	26
K. Daugvydas — Savanorio užrašai II	32
KARINĖS ŽINIOS	34
MŪŠŲ SPAUDOJE PASIŽVALGIUS	36
KRONIKA	38

ATSTOVAI:

Baltimore — M. Šimkus, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
 CHICAGO, IL — "Gifts International",
 "Parama", Baly's Radio & Television
 DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
 Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
 V. Perminas
 OMAHA, NB — Pr. Kovas
 WATERBURY, CT — "Spauda"
 WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
 TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
 Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE
 "Dainora" — 14 Priory Road, Kew, Sur-
 rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
 Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 44 Slevin St., No. Geelong,
 3215, Vic.
 W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
 5084, SA
 S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
 NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$13.00, pusmečiui U.S. \$7.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$13.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. ISSN 0022-9199

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1568)

SAUSIS — JANUARY

1981

LIETUVOS LAISVĖS BESIEKIANT

(Mintys Lapkričio 23-ją minint New Yorke)

BALYS RAUGAS

Su giliu susimąstymu prisimindami Lietuvos laisvės kovas ir su didžia pagarba lenkdami galvas laisvės kovotojams, kasmet Lapkričio 23-sios minėjimuose apmąstome mūsų tautos istorinius vingius, kuriuose lietuviui buvo lemtos nenutrūkstamos, krauju aplaistytos grumtynės dėl išlikimo. Ne svetimieji ilgus metus kankintą ir marintą tautą prikėlė laisvėn. Vasario 16-ji buvo pačios tautos valios ryžtingas aktas gyventi laisvėje ir laisvų tautų bendruomenėje kurti ekonomines ir dvasines vertybes, o Lapkričio 23-ji, be svyravimų, ryžosi Vasario 16-sios valią ginti kraujo auka. Taigi, minime ryžto gyventi laisvėje aukos dieną. Iš tos kraujo aukos pakilo Lietuva neilgam nepriklausomybės dvidešimtmečiui, išugdydama patriotinę jaunąją kartą, davusią naujus kovotojus dėl tautos laisvės ir antrajame bolševikinės okupacijos laikotarpyje, kad iš 20,000 ar daugiau žuvusių (žiūr. T. Remeikio "Opposition to Soviet Rule in Lithuania", psl. 40) išdygtų paskutinių dešimtmečių, t.y., dabarties disidentai, stiprinantieji viltį, jog Lietuvos laisvė nepalaidota kartu su žuvusiųjų palaikais: iš bevardžių kapų velėnų tebekyla laisvės dvasia, skatindama žuvusiųjų vaikus gyventi laisvėje.

Visos didžiųjų aukų kovos ir dabar teberodo pasauliui, kad Lietuva ne laisva valia įsijungė į sovietinį pragarą. Ir iš tiesioginio kovos lauko priversta pasitraukti, tauta liko sąmoninga, lietuviška ir patriotiška. Šiandien lietuvis, nors ir atiduoda duoklę okupantui, tačiau ir sunkiausiose sąlygose dirba savo tautos gerovei, tikėdamas į Lietuvos šviesų rytojų. Todėl mūsų tarpe dar tebesančio 1918 metų nepriklausomybės kovų savanorio neturėtų slėgti skausmas, kad anos kovos buvo beprasmės: ne, iš jų išaugo nuostabiai tvirtas ryžtas gyventi laisvėje, kurio užteks

dar ilgiems, ilgiems metams.

Šiandien, nedaug prošvaisčių tematydami, neužsimerkiame prieš rūsčią tikrovę mūsų tautai. Beieškodami draugų, įsitikinome, kad negalime per daug pasitikėti, tariamu, pasaulio didžiųjų idealizmu, pridengtu jų interesų šydu. Tačiau, žinome ir neabejojame, kad dabartis nėra amžina, ir, vartydami savo istorijos lapus, nedviprasmiškai esame verčiami tikėti į skriaudos keliu ejušį lietuvių. Pasitikėti savimi mus moko senųjų kunigaikščių Lietuvos istorija, tautinio atgimimo aušra, 1918 metų Vasario 16-sios Nepriklausomybės Aktas, o antrojo Pasaulinio karo pabaigos laikotarpis tą tiesą nuogai išvilko. Visada, anot J. Brazaičio, buvome palikti vieni vieni. Į šią tiesą žvelgdami, neabejingai esame verčiami ne tik tai čia išseivijoje, glaudžiau tarpusavyje gyventi, bet labiau atsukti galvas į okupuotą lietuvių.

Žinom, kad ilgų metų komunistinė propaganda bei indoktrinacija tautos branduolyje nesukėlė išseivijai prakeikimo: kaip buvome, taip ir tebesame vienos ir tos pačios Lietuvos vaikai. Mūsų pavergtieji broliai žino, ir mes žinome, kad jeigu Maskvos agento akis nemato ir ausis negirdi, tarp mūsų ir jų nėra nepasitikėjimo ir širdys plaka tai pačiai motinai Lietuvai. Mus ir juos teskiria baisyji komunistinės priespaudos geležinė uždanga. Mes ir jie tebegyvename Vasario 16-sios paunksmėje ir Lapkričio 23-čios ryžtu ginti laisvę visom jėgom. Mes čia esame priversti spirtis prieš emigracines ligas, o ten įtemptai tenka grumtis prieš okupanto pastangas tautą surusinti, suluošinti ir nusąmoninti, paversti jai tautinių idealų neturinčią masę, nes okupantui sunku tvarkytis su žinančiais, kas yra laisvė. Lietuva, ar ji okupuota, ar laisva, yra mūsų tėvynė ir mūsų žemė, o tenai likusieji yra mūsų

broliai ir sesės.

Minėdami svetimuosius, pirmon galvon minime JAV, kurios ir pirmąjį ir antrąjį Pasaulinį karą atvedė prie laimingos pabaigos. Po pirmojo ir mūsų tautai susidarė tinkamos sąlygos atgauti laisvę. Po antrojo, nors ši didžioji pasaulio jėga ir padiktavo Atlanto chartą, pažadėjusių visiems laisvę, deja, gražiuosius Atlanto chartos žodžius nunešė detantės vėjai ir nelaimingos sovietų aukos, sudėjusios viltis į Vakarų jėgą ir idealizmą, kurios buvo išduotos Jaltoje, Potsdame ir net Helsinkio konferencijoje, o šios konferencijos išvakarėse pats JAV prezidentas skelbė dvi tiesas: vieną mums, kitą viešajai opinijai.

Kai dažnomis progomis Amerikos vyriausybės pareigūnai bei oficialūs asmenys mūsų veiksmų atstovams ar mūsų viešuose suėjimuose garsiai pareiškia, kad Amerika Lietuvos okupacijos nepripažįstanti ir kad pati lietuvių tauta galės apsispręsti, kaip ji nori tvarkytis, mes tik stebimės: apie kokį apsisprendimą kalbama. Kada ir kas pasisakė už vergiją ar okupaciją? Argi pasauliui dar nežinoma, kad lietuviai, sukūrę didžiulę valstybę net prieš septynetą šimtų metų, nors ir vergavę 120 metų, sugebėjo prisikelti nepriklausomam gyvenimui ir besąlyginę laisvę kraujo auka apgynę, tuo atsiribodamas ir nuo komunistinio pragaro. Tai įrašyta geriausių tautos sūnų, dažnai alkanų ir apiplyšusių, gyvybėmis per visą, o visą Lietuvos žemę. Tai patvirtino 1941 metų sukilėliai, tai pakartoto ilgom beviltiškom dešimtmečio kovom pokario partizanai, tai paženklino savo kančia Sibiro tremtiniai. Tą apsisprendimą dabar ryškina Lietuvių Romos katalikų kronika, skelbia Aušra ir kita pogrindžio spauda, tai liudija persekiojamieji kunigai ir tikintieji, tai byloja gausūs drąsieji disidentai, tai šneka net mūsų tautos komunistinių kvislingų vaikai, kaip T. Venclova ir kiti disidentai, išdrįsę paskelbti kovą komunistinei vergijai.

Šitie faktai mums teikia ir paguodos, ir drąsos, juo labiau, kai žinome, kad esame ne vieni sovietijos vergijoje: visa sovietija yra ištisas tautų kalėjimas.

Mes nebuvome nei Jaltoje, nei Potsdame, bet kaip šio didžiojo krašto piliečiai turime teisę ir net pareigą kalbinti savo kongresmanus, senatorius ir net patį prezidentą, įtaigojant, kad didžioji pasaulio jėga — Amerika — laisvės principų neišdavinėtų. Mūsų tautos reikalas mums perdidelis, kad mes nedrįstumėm parodyti legalios opozicijos JAV užsienių reikalų politikai, jeigu joje yra suignoruojama Lietuva ir kitos Sovietų Sąjungos pavergtos tautos. Šitokiai kovai nėra

nei perseno, nei perjauno. Šiuo keliu ir eina Lietuvių Bendruomenės vadovybė. Mums, Amerikos piliečiams, įstatymas suteikia teisę pasisakyti prieš vienokią ar kitokią vyriausybės politiką. Todėl pakilo balsai prieš Helsinkio bei Belgrado konferencijas, parūpo ir Madrido konferencija, kad ir tenai Lietuvos laisvė nebūtų avinėlio krauju ant detantės aukuro.

Prisimindami Lapkričio 23-sios įpareigojimą dėl Lietuvos laisvės, žinome, kad egzilo kelyje nemirštama herojiškai už gimtąją žemę. Bet ir išeivijoje pareigingai ir ištikimai savajai tautai gyventi taip pat gali būti jei ne heroizmas, tai nors tautinis taurumas. O kovos barai už Lietuvą yra: laikraštis ir knyga, demonstracijos prie sovietų ambasados ir prie Baltųjų Rūmų, žodžiai radijo bangomis ir demaršai Amerikos kongrese, tikinčiųjų maldos namuose ir universitetų auditorijose.

Nors mūsų pasitikėjimas Vakaraus buvo tragiškas ir fatališkas, bet vistiek mums tenka neatlaidžiai ieškoti draugų ir skelbti tautos kančią bei komunizmo siaubą. Tai žodinė kova. Bet ir ji gali būti efektinga. Disidentas Tomas Venclova papasakojo, kad sovietinis totalitarizmas yra pasaulinis blogis, tai baisenybė — drakonas. Esanti tokia sena Vilniaus legenda apie drakoną, gyvenusį Bokšto gatvėje. Nuo jo žvilgsnio žmogus suakmenėdavęs. Ir sovietijoje — pažiūrėjai valdžiai, sako jis, į akis ir pasidaro baisu. Ta Vilniaus legenda baigiasi tuo, kad vienas simpatingas jaunuolis drakonui parodė veidrodį, ir drakonas, jame pamatęs save, suakmenėjo. Visi disidentai sovietinei valdžiai — drakonui rodo veidrodį. Žinome ir mes, kad iš išeivijos skelbiami faktai apie komunizmą pabaido sovietinę administraciją Lietuvoje.

Lapkričio 23-ją minėdami, nesame naivūs svajotojai. Būdami maži, betgi neužmirštame senojo mūsų priežodžio, kad mažas kupstas dažnai ir didelį vežimą paverčia. Pažindami savo praeitį, esame realistai ir žinome, kad pagrindinė išsigelbėjimo jėga glūdi mumyse ir jau dėl to savo bendruomenėje esame reikalingi visi, o visi: be religijos skirtumo, be politinės diferenciacijos, be luominių įvairybių. Atsverkime bolševikinę propagandą, kad Lietuva neva tai laisva valia įsijungė į "broliškos rusų tautos draugystę".

Bet nepervertinkime ir pasaulio didžiūnų paslaugumo: mes nekartą esame buvę jiems nemalonumų priežastimi ir nemalonumų rūpesčiu. Su istorinės patirties pagrindu turime reikšti apsvylimą ir Vatikanu. Kaip prieš keletą metų minėjome mūsų tautos didįjį auklėtoją, vyskupą M.

Balys Raugas kalba Lietuvos Kariuomenės Atkūrimo Minėjime, lapkričio 23 d. Apreiškimo parap. salėje, Brooklyne. Nuotr. L. Tamošaičio

Valančių, prisiminėme, kad ir tada, kai mūsų tauta norėjo melstis savo gimtąja kalba, lenkiškieji bažnyčios dignitoriai stengėsi mus nutautinti, o Vatikanas dėl to tylėjo. Dar tebėra gyvi Vilniaus krašto lenkinimo per bažnyčią liudininkai, o Seimų lietuviai ir šiandien tebėra skriaudoje, nors dabartinis popiežius ir prakalbo lietuviškai, pajaudindamas mūsų tautinius jausmus. Čia, Amerikoje, Čikagoje, neperseniausiai lietuvius norėta net iš savų kapinių išmesti. Giliai religingai tautai kalendoriuje tepripažintas tik vienas šventasis (Kazimieras), ir tas iš karališkos mišrios šeimos, tuo jis yra daugiau tarptautinis, kaip mūsų, šventasis. O tuo tarpu yra tūkstančiai lietuvių nuo kraujo raudoname drabužyje: kankinių, žuvusių už tikėjimą, ir už žmogaus teises. Ar daug tokių dvasios milžinų yra pasaulyje, kaip arkivyskupas M. Reinsys, net iš Vladimiro kalėjimo prieš savo kankinio mirtį guodęs tautą: “Nenusiminkite ir neliūdėkite. Nukankintieji drauge kovoja su mumis. Tebus pašlovinti nenusilenkę prieš netiesą...”

Pabėgusiems nuo raudonojo tvano buvo sunku įtikinti laisvąjį Vakarų pasaulį, kokia baisi žmonijos rykštė yra komunizmas. Šiandien tai tiesa sėkmingai paliudyti ateina sovietijos pavergtų tautų disidentai, kurių tarpe reikšmingas vaidmuo tenka ir mūsų drąsiesiems disidentams. Tačiau tų disidentų kovoje pagrindinė gija yra žmogaus teisių klausimas sovietijoje. Tą kovą laimėję disidentai greičiausiai ir sustos Maskvoje, bet mūsų tautos žygis didesnis: laisvas žmogus laisvoje ir nepriklausomoje Lietuvos valstybėje! Tai patvirtina ir T. Venclova: “Jeigu Sov. Sąjunga grįžtų į normalių valstybių tarpą, tai Lietuvos suvere-

numo klausimas būtų daugiau negu aktualus, ir aš esu įsitikinęs, kad jis išsispirstų teigiamai ir teisingai” (Į Laisvę Nr. 71).

Apmąstydami Lietuvos laisvės siekio pastangas, negalime užmiršti ir tokių minčių, kurias kėlė poetas S. Santvaras, Nepriklausomybės kovų dalyvis, prieš keletą metų New Yorke, kalbėdamas Vasario 16-sios minėjime. Jis sakė: “Dabar ir ateities toly žėrinčiu idealu, patvaria ir nenutrūkstančia grandine tegali būti kuriančioji dinamiškoji lietuvybė; jos dinamika ir grožis, būkim tikri, parves į mūsų žemę ne vieną dukterį ir sūnų”. Už kūrybingą lietuvybę kovojo ir Nepriklausomybės kovų karys. Į kūrybingą lietuvybę teatsiremia visa mūsų veikla ir visos mūsų pastangos Lietuvos laisvinime težygiuoja ne šabloniškais, kad ir gražiais žiedais papuoštais pasenusiais metodais, pasikartojančiais šablonais, bet naujais būdais, drąsa ir ryžtu nugairintais vieškeliais, į kuriuos mus veda Lietuvių Bendruomenės pastangomis išauginta jaunoji karta.

Pinigas yra pagrindinis laistytojas visos mūsų veiklos. Kaip įsąmoninti, kad aukoti gali ir privalo ir pensininkas, ir fabriko darbininkas, ir gydytojas, ir inžinierius, ir mokytojas, ir visi, o visi gyvieji lietuviai, kokį darbą jie bedirbtų, pasiekia ar nepasiekia juos aukų rinkėjai. Visų mūsų rankos: ar jos švelnesnės, ar jos nuo fizinio darbo sugrubusios, — jos *visos turi dirbti Lietuvai!* Laisvės troškimas ir tėvynės meilė Lapkričio 23-ją išskėlė į Nemuno padangės žvaigždyną, ir Lapkričio 23-sios žvaigždė švies lietuviui, kad jis galėtų ištarti: Laisvę laimėjom per aukas ir pasišventimą!

□

V.M. Vasnevovo eskizas — Kulikovo Mūšis

KULIKOVO MŪŠIS

ALGIRDAS BUDRECKIS

I. IŽANGA

Pernai rugsėjo 8 d. rusai minėjo 600 m. sukaktį nuo Kulikovo mūšio. Su tam tikru pasididžiavimu rusų tauta prisiminė mūšį, kurio paseka buvo ta, kad rusų tauta pradėjo nusikratyti totorių jungo. Ir lietuviams būtų ne vietoje paneigti šitą įvykį. Tačiau, Kulikovo mūšis buvo platesnės apimties įvykis. Ne vien Aukso orda pradėjo trupėti po jo. Nuo Kulikovo mūšio pasekmių pasikeitė Lietuvos-Maskolijos jėgų santykis Lietuvos nenaudai. Tad Kulikovo mūšis su visomis jo aplinkybėmis turi reikšmės ir Lietuvos istorijai.

II. KAS IR DĖL KO BUVO KOVOJAMA

Pirmu žvilgsniu į rusų istoriografiją atrodo, jog tai buvo labai paprastas istorinis vyksmas, būtent: įgudęs Maskvos didysis kunigaikštis Dimitras Ivanovičius, pramintas Doniškiu, sutelkė visų rusų žemių pajėgas ir davė smūgį totorių hegemonijai, tuo pradėdamas rusų tautos išsivadavimą iš totorių jungo. Na, galima ginčytis, kad iš tikro, žiūrint iš istorinės perspektyvos, pirmą

smūgį yra davęs DLK Algirdas Mėlynujų Vandėnų mūšio metu (1363 m.), nes po to mūšio Algirdas užvaldė Podolę.

Tačiau, nepaisant Algirdo pergalės, lygiai po 17 metų Dono stepėse vėl buvo sprendžiamas klausimas, kas užvaldys Rusios plotus: Aukso orda, Lietuvos Didžioji Kunigaikštija, ar Maskvos didysis kunigaikštis. Kitaip tariant, kas valdys 800,000 kv. km Rusios plotą. Pirmu žvilgiu Aukso orda buvo galingiausia valstybė, po jos stovėjo Lietuvos Didžioji Kunigaikštija. Maskvos didysis kunigaikštis tuo metu buvo varžovas tarp kitų rusų kunigaikščių dėl Vladimiro didžiojo kunigaikščio titulo. Istoriniai įvykiai taip susiklostė, kad išsišokėlis Dimitras Ivanovičius viršijo savo galingesnius varžovus — totorius ir lietuvius.

Tenka aptarti pagrindinį geopolitinės dramos veikėją Dimitrą Ivanovičių. Gimęs 1351 m., po tėvo Ivano, Ivano Kalitos sūnaus, mirties, Dimitras pasiliko 8 metų vaikas ir buvo gavęs tik trečdalį Maskvos kunigaikštijos žemių. Tačiau Maskvos bajorai, nenorėdami nustoti pirmaujančios kunigaikštijos bajorų vietos, pasiėmė maža-

metį Dimitrą ir nuvyko į Aukso ordą jo reikalų ginti. Jis gavo jarlyką iš chano Abdulos 1362 m. Grįžęs tėvynėn, jis išvyjo iš Vladimiro Suzdaliao kunigaikštį Dimitrą ir ėmė tą sritį valdyti didžiojo kunigaikščio vardu. Mirus broliui Ivanui, Dimitras gavo jo dalį ir 1364 m. susitaikęs su savo pusbroliu Vladimiru, Dimitras pasidarė stipriausias rusų kunigaikštis. Jau 1363 m. Dimitras Ivanovičius ryžosi priversti pasiduoti savo valiai visus rusų kunigaikščius. Plėsdamas Maskvos ribas, jaunas Dimitras susidūrė su Algirdo ekspansija. Juk triskart DLK Algirdas žygiavo prieš Dimitrą, prieš Maskvą, atseit: 1368 m., 1370 m. ir 1372 m.

Po Algirdo trečiojo žygio prieš Maskvą, Lietuvos valdovas iki mirties nesikišo į Maskvos reikalus. Tuo tarpu Dimitras Ivanovičius, pasinaudamas nedraugiška šiaurės rusų nuotaka Tverės Mykolui (Algirdo svainiui), pakvietė kitus rusų kunigaikščius talkon prieš Tverės valdovą. Tai buvo pirma didelė rusų kunigaikščių mobilizacija Maskvos didžiajam kunigaikščiui vadovaujant. 1375 m. vasarą Dimitras Ivanovičius ir jo talkininkų kariuomenė įsiveržė į Tverės žemę ir, nors pačios Tverės nepaėmė, bet visą kraštą smarkiai apiplėšė. Tverės Mykolas sudarė taiką su Maskva ir nutraukė savo ryšius su Lietuva.

Dimitro Ivanovičiaus ir Tverės Mykolo susitaikinimas buvo palaikytas Aukso ordos chano įžeidimu. Valdęs chanų vardu Mamajus ryžosi keršyti Maskvos Dimitrui ir jo talkininkams už jarlyko paniekinimą ir dalyvavimą kare su Tvere.

Antrasis pagrindinis dramos veikėjas buvo Mamajus. XIV amžiaus pabaigoje rašęs arabų istorikas Ibn Chaldūnas taip apibūdino padėtį totorių tarpe Rusioje:

„Buvo keletas mongolų emirų, kurie pasidalino tarp savęs Sarajaus (ordos) apygardas; tarp jų nebuvo taikos. Nuolatinis savitarpio karas viešpatavo jų žemėse.

Atseit, Aukso ordos chanui Berdibekui žuvus nuo sūnaus Kulnos rankos 1359 m. prasidėjo totorių tarpe politinė netvarka ir suirutė, kuri tęsėsi 20 metų. Ši suirutė davė galą totorių jungiai rusinuose. Lietuva prie Algirdo ir Maskva prie Dimitro iškilo.² Iškilo ir chano Berdibeko žentas, emiras Mamajus. 1360 m. Mamajus paėmė ordos valdžią į savo rankas, o chanu paskelbė Čingischano palikuonį (Džiučidą) Abdulą. Iš pradžios Mamajus naudojo Abdulą, kaip marionetę. 1362-1363 m. Mamajus bandė atimti Ordos sostinę Sarajų nuo Murido, o 1364-67 m. nuo Azizo chano, Temirchodžos sūnaus, bet jam nepavyko.³ Mamajus turėjo su Abdula keltis už Volgos.

1379 m. karvedys Mamajus, ligi tol valdęs

savo paties skiriamųjų chanų vardu, pasiskelbė chanu ir ryžosi atstatyti rusų žemėse Batu ir Uzbeko laikų prestižą.

Trečiasis dramos personažas buvo Jogaila Algirdaitis. DLK Algirdo ir jo antrosios žmonos Tverės Julijonos Aleksandraitės pirmagimis sūnus Jogaila gimė jau 1350 ar 1351 m. Vilniuje. Jaunystėje jis augo motinos įtakoje. Algirdo numylėtas, jis buvo tėvo numatytas į Vilniaus sosto įpėdinius. Čia politiškai išmintingas Algirdas pakartojė tėvo Gedimino klaidą, skirdamas į didžiulius kunigaikščius, vyriausią iš paskutinės žmonos sūnų, savo favoritą.

1377 m. gegužės 24 d. mirė DLK Algirdas. Sudėginus jo palaikus Kukovaityje, netoli Maišiagalos, Jogaila netrukus užsidėjo Vilniaus valdovo mitrą ant galvos. Bet jo vyresnieji broliai, Vitėbsko Marijos sūnūs, žymūs karvedžiai ir patyrę kunigaikščiai pavydėjo, kad šis jų pobrolis tapo Lietuvos valdovu. Jiems verčiau buvo persimesti į Maskvos pusę, negu pripažinti Jogailos suverenumą. Kiti Gediminaičiai taipogi nebuvo patenkinti Jogaila. Tokių atskalūnų pavyzdys buvo Dimitras Karijotaitis ar Dimitras Michailovičius.⁴ Pramintas Bobroku, šis pastarasis bajoras buvo kilęs iš Valuinės ir todėl dažnai dar vadinamas Volynskiu. Emigravęs, jis iš pradžios tarnavo Žemutinio Naugardo kunigaikščiui Dimitrui Konstantinovičiui, o vėliau persikėlė į Maskvą. Įsigijęs Maskvos didžiojo kunigaikščio pasitikėjimą, jis buvo paskirtas karvedžiu (vaivada) ir sėkmingai vadovavo maskvėnų kariuomenei kovoje su Riazanės Olegu (1371 m.) ir su Pavolgio bulgarais (1376 m.). Dimitras Bobrokas buvo sumanus karvedys ir tapo gabiausiu Maskvos Dimitro karininku. Jis buvo vedęs Dimitro Ivanovičiaus seserį Liubovą.⁵

Dimitrui Ivanovičiui sudorojus Tverės Mykolą, Maskvai iškilo naujas konkurentas iš Riazanės pusės. Riazanės didžiojo kunigaikščio Olego Ivanovičiaus opozicijos Maskvos didžiajam kunigaikščiui motyvai nėra aiškūs. Turbūt čia veikė totorių varžybų dėl valdžios įsiskverbimas į rusų reikalus. Ypač, kad Olegas nebuvo Muhamado Bulako vasalas, o Sarajaus (Aukso ordos) chano pavaldinys. Kaip ten bebūtų, netrukus prasidėjo naujas karas tarp Maskvos ir Riazanės.

Taigi, varžovai buvo nusiteikę spręsti Rusijoje viršenybės klausimą iš savo dinastinių interesų taško.

III. MASKVOS IŠKILIMAS ERZINA MAMAJŲ

1377 m. maskvėnų kariuomenė, vadovaujant Dimitrui Bobrokui, užėmė Bolgarus su Pavolgės bulgarų sritimi ir išrinko 5,000 rublių duoklę.

“Du broliai, Lietuvos kunigaikščiai Algirdaičiai žygiuoja su kariais Dimitrui į pagalbą”. (“Skazanija”). XVII a. ikonos frizo fragmentas. Žiūr. kairėje tarp skaitmenų 1 ir 3 (Jaroslavlio dailės muziejus).

Bulgarų sritis nepriklausė Mamajui, o Sarajaus chanui Arapšahui. Susirūpinęs dėl rusų įsiveržimo, 1378 m. rudenį Arapšahas nuvedė savo kariuomenę į Žemutinio Naugardo žemės pietines sritis. Ten jis staiga užklupo jungtinę maskvėnų ir vietos rusų kariauną ir ją sumušė ties Pjanos krantais. Po to Arapšahas nuvyko į Žemutinį Naugardą, kurį apiplėšė. Bet jis nebegalėjo išnaudoti savo pergalę, nes tuo pačiu metu Tochtamyšas užėmė jo sostinę Sarajuje.⁶

Mamajus dabar įsiterpė pats į karą. Pjanos laimėjimo žinios jį paskatino pajudėti. Dar tais pat 1378 m. jis nusiuntė kariuomenę, kuriai vadovavo murza Begičas, prieš Maskvą. Begičo kariuomenė žygiavo per Riazanės kunigaikštiją. Bet Maskvos Dimitras iš anksto sužinojęs apie totorių žygį, sutelkė visus jo priklausančius kunigaikščius ir prie Okos intako Vožos upės totoriams užstojo kelią. Begičo ordą pasitiko pats didysis kunigaikštis Dimitras Ivanovičius, okolnicius Timofėjus Veliaminovas, kunigaikštis Andrius Algirdaitis ir Pronsco kunigaikštis Vladimiras. Kautynės įvyko šiaurinėje Riazanės žemėje prie Vožos. Kautynėse rusai panaudojo klasikinę totorių taktiką prieš pačius totorius, t.y., prieš kariuomenę apriete iš abiejų šonų. Iš kairio šono smogė Andrius Algirdaitis, o iš kito Pronsco kunigaikštis Danila. Begičo kariuomenė buvo visiškai sumušta 1378 m. rugpiūčio 11 d. Daugelis totorių prigėrė Vožoje. Totorių ordos likučiai bėgo pietuosna be jokios tvarkos.⁷

Pergalė prie Vožos upės, žinoma, sukėlė Maskvos ūpą. Kita vertus, rimtesni maskvėnai susirūpino dėl ateities. Visi suprato, kad reikalas tuo dar nesibaigs.

Už Begičo nelaimę Mamajus su savo jėgomis rugsėjo mėn. nuterėjo Riazanės kunigaikštiją, bet tos žemės didysis kunigaikštis Olegas nestojo prieš totorius. Totoriai paėmė Duboką.⁸

Faktinai, nors jį rūstino žinia apie gabiausio karvedžio sumušimą, Mamajus suprato, kad jisai negalės išsilaikyti, jeigu nedės visas pastangas numalšinti Maskvos augančią galybę.

Dimitro Ivanovičiaus pastangos išsivaduoti iš totorių valdžios sukėlė didelį nerimą Aukso ordoje. Mamajus pasiskelbė chanu ir ryžosi atstatyti rusų žemėse Batu ir Uzbeko laikų prestižą. Jis sutelkė visas totorių išblaškytas jėgas, pasisamdė algininkus genujiečius iš Krymo prekybos centrų, pasitelkė čerkasus ir alanus (iš Kaukazo tautelių).¹⁰ Senovės totorių kariuomenės susidarydavo vien iš raitijos, o dabar Mamajus užsimojo panaudoti ir pėstininkus. Genujiečių pėstija turėjo gerą reputaciją, kaip gerai ginkluotas ir išlavintas korpas.

IV. SĄJUNGA PRIEŠ MASKVĄ

Chanas Mamajus sudarė puolimo-apsigynimo sutartį su Riazanės DK Olegu. O Riazanės Olegas buvo tarpininkas tarp chano ir DLK Jogailos. Nikono metraštininkas šitaip aprašo tas derybas:

“Štai nusiuntė pasiuntinį Riazanės kunigaikštis Olegas pas Lietuvos didįjį kunigaikštį Jogailą Algirdaitį, jam tarė: “Su džiaugsmu Tau rašau, didysis Lietuvos kunigaikštis Jogaila, kaip anksčiau esi galvojęs Maskvos kunigaikštį Dimitrą sunaikinti, o Maskvoje valdyti; dabar gi atėjo mums laikas, kai didysis caras Mamajus telkia pas save daug jėgų; prisidėkime irgi prie jo. Na, ašai jau savo pasiuntinius nusiunčiau tapogi su savo pagarba ir su daug dovanų, ir pats rašyk jam savo raštą, kaip pats visuomet geriau už mane darote”.¹¹

“Jogaila gi paklausė šio patarimo ir labai padėkojo ir pasveikino savo draugą Olegą, Riazanės kunigaikštį, ir nusiuntė savo pasiuntinius pas carą Mamajų su didelėmis dovanomis ir su maldavimais bei kaktamušiais (čelobitsem) ir jam rašė: “Rytinis laivas didysis caras Mamajau, Lietuvos kunigaikštis Jogaila — per Tavo malonę Tavo prisiekdintas — labai Tavęs maldauju ir kakta mušu. Klausyk, Viešpatie, kaip nori terioti Tavo ulusus (valdas) Tavo tarnas Maskvos kunigaikštis Dimitras; tokį patarimą teikiu Tau, care; matome kokią didelę skriaudą daro Maskvos kunigaikštis Dimitras Tavo ulusininkui, Riazanės kunigaikščiui Olegui, ir man daug gėdos pridaręs; taigi abudu maldaujame Tave, šviesiausias laivas care, ir sudrausk jį nedaryti netiesos, ir pajudėkite Patsai, care, ir, prileisk, matysi mūsų kuklumą ir jo puikybę, ir tada suprasi mūsų kuklumą ir puikybę Maskvos kunigaikščio Dimitro”.¹²

Buvo susitarta, kad pergalės atveju Vladimiro didžiosios kunigaikštijos teritorija bus padalinta tarp Riazanės ir Lietuvos; Olegas ir Jogaila valdytų nukariautas rusų žemes, kaip chano lėnininkai.¹³ Riazanės kareiviai turėjo paremti Mamajaus ordos žygį pakeliui į šiaurę, o Jogaila prižadėjo susijungti su totoriais numatytoje vietoje — 1380 m. liepos pabaigoje Dono aukštupyje.

V. JOGAILOS INTERESAI RYŠIUM SU 1380 M. ŽYGIU

Jogailai lygiai taip pat rūpėjo sutriuškinti Maskvos Dimitrą, kaip ir Mamajui. Maskva buvo tapus disidentų prieš Jogailos valdžią centru.

Po DLK Algirdo mirties, Jogailai įsėdus į Vilniaus sostą iš pradžių buvo didelių sunkumų. Jo vyresniųjų brolių ir dėdžių jungimasis su DLK priešais darėsi rimtesnis. Tikėdamiesi paramos prieš Jogailą Kobrinės-Ratno Teodoras, Liubartas Gediminaitis ir broliai Karijotaičiai pasidavė Vengrijos ir Lenkijos karaliui Liudvikui d'Anjou.

Dar kritiškesnę padėtį padarė vyriausias Algirdo sūnus, Polocko kunigaikštis Vygaudas-Andrius. Be abejo Andrius Algirdaitis save laikė teisėtu Algirdo įpėdiniu Lietuvos sostui. Kuri, įsiai per visą savo jaunystę padėjo tėvui kurti lietuvišką imperiją rytuose. Jisai tuojau nusistatė

prieš memę Jogailą. Tačiau, pulti Jogailos, kuri visu savo autoritetu ir pajėgumu palaikė DLK Kęstutis, vien savo Polocko jėgomis Andrius nediršo. Jis buvo kariškai per silpnas. Užtat jis sugalvojo sudaryti prieš Jogailą visų nedraugiškų pajėgų koaliciją.

Pats Jogaila nesijautė stiprus Algirdo soste. Pirmomis savo valdymo dienomis jis stengėsi nieko nekeisti Tėvo nustatytoje santvarkoje. Jis greičiausia drauge su savo jaunesniaisiais broliais patvirtino savo vyresniusius brolius jų valdomose kunigaikštijose ir davė jiems atitinkamus raštus.

Jogailos raštas nei nuramino, nei sulaukė Andriaus nuo rizikingų žygių. Livonijos ordino pade-damas, Andrius 1378 m. apėjo Polocką ir nuvyko į Pskovą, kuriame prieš 36 metus jis jau buvo kunigaikščiu. Viena Vigando Marburgiečio žinutė¹⁴ leidžia manyti, kad susitaikyti su Pskovu Andriui daugiausia bus padėjęs Livonijos magistras, veikęs iš vieno su viena iš Pskovo politinių partijų. Andrius buvo išrinktas Pskovo kunigaikščiu. Jis norėjo įtraukti į savo akciją Naugardą ir Maskvą. Bet Naugarde, matyt, neturėjo pasisekimo.

Iš Naugardo Andrius nuvyko į Maskvą, pas DK Dimitrą, kuris jį priėmė labai maloniai.¹⁵ Maskvos didysis kunigaikštis pasinaudojo Andriaus atvykimu ir 1379-1380 žiemą išsiuntė didelę kariuomenę prieš Lietuvą.

Andrius buvo susitaręs su Maskva pulti Lietuvą iš rytų, tuo tarpu ordinas turėjo ją pulti iš vakarų. Maskvos kariuomenė, Dimitro Ivanovičiaus pusbrolio Vladimiro Andriejevičiaus, kunigaikščio Dimitro Bobroko (Karijotaičio) ir kunigaikščio Andriaus Algirdaičio vadovaujama, įsiveržė į Lietuvos valstybės rytų pakraštį.¹⁶ Dimitras Algirdaitis, Briansko kunigaikštis, iš anksto susitaręs su savo broliu Andriumi, nesigynė.

Visą savo gyvenimą Dimitras Algirdaitis praleido Lietuvos valstybės rusiškose srityse. Dimitras dažnai yra vadinamas Briansko kunigaikščiu. Po Algirdo mirties, kai Andrius sukilo prieš Jogailą, Dimitras taip pat prisidėjo prie to sukilimo. Bet jis laikėsi gana pasyviai.¹⁷ Jis savo ginklų prieš Lietuvos valdžią tiesiog nenukreipė, o tik nesigynė.

Įsiveržę į Briansko žemę, maskvėnai paėmė Starodubą ir Trubčevską. Ties pastaruju miestu Dimitras Algirdaitis pasidavė Maskvėnams su savo šeima ir bajorais. Rusų metraščiai sumini tik Starodubo ir Trubčevsko pasidavimą.¹⁸ Nežinia, kodėl maskvėnai nepasilikio užimtose Dimitro Algirdaičio valdose, o skubiai pasitraukė.

Rusų kariuomenė pradeda žygį prieš Mamajų. Dimitras Do-
niškis priekyje. (Miniatiūra iš XVI a.)

Dimitras pasekė besitraukiančius, nuvyko Maskvon ir buvo maloniai priimtas Dimitro Ivanovičiaus.¹⁹

Iš Maskvos didžiojo kunigaikščio Dimitras Algirdaitis gavo valdyti Perejeslaulį, prieš kelis metus paties Dimitro su lietuviais sunaikintą, su teise naudotis “visomis pajamomis iš jo”.

Tais pat metais ordinas net tris kartus puolė Kęstučio valdžioje buvusias žemes Palenkėje. Ordinas rašė Julijonai Algirdienei laiškus, labai ją ir Jogailą kurstė prieš “pasiutusį šunį” Kęstutį. Koalicijos prieš Lietuvą tikras *spiritus movens* buvo ordino magistras Vinrichas von Kniprode, bet jam nepavyko. Vokiečių karo žygiai buvo tik pasiplėšimai. Tarp Kęstučio ir Jogailos santykiai kol kas buvo geri, o rusinai buvo ištikimi Lietuvos kunigaikščiams.

Maskvėnams su Andriumi pasitraukus, 1380 m. vasario 27 d. Jogaila, kaip magnus rex Lettowie, pasirašė pustrečio mėnesio paliaubas su Livonijos ordinu Rygoje. Šios paliaubos specifiškai saugojo Jogailos valdas, bet išskyrė Žemaitiją ir Kęstučio valdomas sritis. Paliaubos galiojo iki 1380 m. gegužės 13 d.

Tiesioginis pavojus Jogailai praėjo be didelių nuostolių. Tačiau Maskva globojo pretendentą į Vilniaus sostą, o Paliaubos su Livonijos ordinu buvo trumpalaikės. DLK Jogaila nesijautė

saugus; jis pradėjo planuoti kerštą prieš Maskvą.

Užėmęs Sarajaus sostą chanas Mamajus suprato, kad jisai su Lietuva turėjo bendrą interesą suvaržyti Maskvą. Mamajus pasiūlė sąjungą Jogailai. Pastarasis mielai priėmė pasiūlymą.

Pasitaikė Jogailai labai palankus momentas vykdyti tėvo, DLK Algirdo, politinį testamentą, pagal kurį “visa Rusija turėtų priklausyti Lietuvai”. Jogaila susitarė su Mamajumi ir prižadėjo atvykti su Lietuvos kariuomene ir dalyvauti lemiamose kautynėse prieš Maskvą. Buvo proga sunaikinti kylančią Maskvos galybę ir jos Jogaila negalėjo praleisti.

Idant įgyvendinti šį planą, reikėjo, bent laikinai, neutralizuoti Kryžiuočių ordiną. Ordinas suprato, kad taika Jogailai svarbi ir užtat pareikalavo aukštą kainą. Jogaila ir gal Vytautas ryžosi sumokėti tą kainą, bent laikinai, bet bijojo DLK Kęstučio nesutikimo. Užtat derybos vyko paslapyje.²⁰

Kad Kęstutis nieko nesuprastų, sutartis buvo pasirašyta tyčia tam reikalui suruoštoje medžioklėje; nuo pasirašymo vietos ji vadinama Dovydiškių sutartimi. Į medžioklę buvo pakviestas ir Vytautas, bet apie sutartį jis greičiausiai nieko nežinojo.²¹ Šioje naujoje sutartyje ne tik išskiriamos Kęstučio žemės, bet ji aiškiai nukreipta ir prieš patį Kęstutį. Tuo būdu Jogaila pasidarė ordino sąjungininkas prieš dėdę. Sutarty numatyta, ką reikės daryti, kad Kęstutis apie ją nieko nesužinotų. Joje net numatomas atvejis, kad Jogaila galys būti priverstas žygiuoti tarsi į pagalbą Kęstučiui, bet dėl to sutartis dar nebūsianti nutraukta; Jogaila neturįs kautis su kryžiuočiais, tačiau karo veiksmų srityje jam galima būti.²²

Kaip matyti, DLK Jogailos sutartis su kryžiuočiais iš tikrųjų buvo Lietuvos interesų išdavinimas.

VI. MAMAJUS PRADEDA ŽYGI

Mamajus sutelkė tarp 100,000 ir 130,000 kariuomenės. Į jo kariuomenę, šalia totorių ir mongolų, dar įėjo čerkasai, osetai, armėnai, kaukazėnai ir Pavolgės padermių daliniai. Kai jo kariuomenė buvo pasiruošusi žygiuoti prieš Maskvą, Mamajus nusiuntė savo pasiuntinius pas Maskvos Dimitrą, reikalaudamas, kad anas atnaujintų savo vasalo priesaiką chanui. Deryboms su totoriais Dimitras Ivanovičius paskyrė Zacharijų Tutčevą su dviem vertėjais, mokančiais totoriškai. Su aukso ir sidabro dovanomis Maskvos pasiuntinybė išvyko į Riazanę derėtis su Mamajaus atstovais.²³

Tuo tarpu DK Olegui rūpėjo apsaugoti savo sritį nuo didelių priešų įsiveržimų ir niokojimo.

Besidėdamas sąjungon su lietuviais ir totoriais, jis apie viską pranešė Dimitro Ivanovičiaus pasiuntinybei. DK Dimitras buvo painformuotas apie ruošimąsi prieš Maskvą. Pasitaręs su pusbroliu Vladimiru ir su metropolitu Kiprijonu²⁴ jis nusprendė surinkti rusų kariuomenę karui. Metropolitai Kiprijonas patarė Dimitrui neatmesti totorių ultimatumą iš karto, o nusiųsti savo pasiuntinius pas Mamajų tolimesnėms deryboms.²⁵

Bet jau prie Riazanės kunigaikštijos pasienio Maskvos pasiuntiniai buvo įspėti, kad Mamajaus kariuomenė žygiuoja. Jie tuojau pranešė Dimitrui apie padėtį ir paprašė patarimo.

Suprasdamas, kad karas neišvengiamas, metropolitai Kiprijonas sutiko su Maskvos DK Dimitro nusprendimu pasipriešinti. Mamajus reikalavo, kad Maskva mokėtų totoriams duoklę tokio pat dydžio, kaip Batu ir Uzbeko laikais, bet maskvėnai atsisakė, sutiko mokėti tik tokią, kokia buvo nustatyta per paskutinį Dimitro Ivanovičiaus lankymąsi ordoje.

Anot Nikono metraštininko,

“Ir surinkęs gausią kariuomenę išėjo prieš DK Dimitrą Ivanovičių Mamajus, kaip įbingęs liūtas ir kaip rūstus lokys ir kaip puikaujantis demonas ir persikėlė per Volgą su visomis jėgomis, ir priėjo prie Voronožos upės žiočių ir ten sustojo”.²⁶

Iš tikro Mamajus traukė pamažu, nes vis laukė atvykstant Riazanės Olego ir Lietuvos Jogailos. Mat Jogailos kareiviai turėjo žygiuoti palei Okos upę ir sueiti į kontaktą su Mamajumi, kuris žygiavo Okos link iš pietų. Jogailos kariuomenė jau buvo pasiekus Odojevą prie Upos upės. Liepos pabaigoje Mamajaus kariuomenė pasiekė laukus tarp Dono aukštupio ir jo intako Nepriadvos, prie Kulikovo pole (Tilvikų lauko). Pagal XIX a. Rusijos administracinį paskirstymą Kulikovo Pole buvo Tulos gubernijos Epifano apskrityje. Čia Mamajus apsisėjo, laukdamas Jogailos vadovaujamos Lietuvos kariuomenės atvykimo. Čanas su savo štabu įsirengė Raudonkalvėje (Krasnyi cholm).

Lydimas Vytauto, Jogaila žygiavo su lietuvių kariuomene palei Oką. Jis planavo susijungti su Mamajumi bei Olegu prie Okos, kur sueina Maskolijos ir Riazanės žemių sienos.

VII. MASKVA TELKIASI KARUI

Kai atėjo į Maskvą žinia, kad Mamajus jau prie Voronožos, DK Dimitras ėjo į soborą melstis prie Šv. Marijos Gimdytojos paveikslo. Metropolitai Kiprijonas jį ragino eiti prieš Mamajų.²⁷ Šaukliai buvo išsiųsti į visus pagrindinius miestus paraginti visus tarnybinius bajorus ir Mask-

vos DK priklausančius kunigaikščius telktis šventajam karui. Vietiniai kunigaikščiai buvo sušaukti pasitarimams Kremliuje. Buvo įsakyta visoms jėgoms susitelkti Maskvoje ar Kolomnoje iki rugpjūčio 15 d.²⁸

Dimitras Ivanovičius paskelbė prieš torius kryžiaus karą. Nikono metraštininkas yra pilnas jo pamaldumo Dievui ir cerkvei pavyzdžių. Čia gali būti ir vėlyvesnis pravoslavų patriarcho pagražinimas. Visvien, žinome, kad jis nuvyko į Troicko monastyrą (Šv. Trejybės vienuolyną), pas Šv. Sergijų Kirilovičių Radonežskį (1314-1392 m.) prašyti palaimos. Vienuolyno steigėjas igumenas Sergijus, pramintas šventuoju, palaimino Maskvos užsimojimą ir pranašavo, kad įvyks kruvinas, bet pergalingas mūšis.²⁹ Sergijus priskyrė žygiui du savo vienuolius (monachus), Peresvetą ir Oslebijų, paskatinti kareivius.³⁰

Daugelis Vladimiro didžiosios kunigaikštijos kunigaikščių, kaip antai, Beloozero, Ustiugo, Kostromos, Rostovo ir Jaroslavo atvedsino savo karinius dalinius į Kolomną. Suzdalės ir Žemutinio Naugardo kunigaikščiai, tarsi saugodami vidurinę Volgos upyną, pasiliko namie.³¹ Didysis Naugardas, pagal sutartį, neprivalėjo siųsti kareivių už Naugardo ribų.³² Pagal 1375 m. susitarimą Tverė turėjo atsiųsti pagalbinus dalinius, bet iš tikro nieko neatsiuntė. Dimitras Ivanovičius apsiriko pasitikėdamas 1375 m. sutarties sąlygomis. Kita vertus, Tverė susilaikė suteikti totoriams paramą. Galima teigti, kad pasipriešinti totoriams daugiausia jėgų sutelkė Vladimiro didžioji kunigaikštija, t.y., didžiarusiai. Kariuomenės branduolį sudarė jauni Maskvos amatininkai ir valstiečiai, kurie neturėjo jokio karinio patyrimo. Smalensko didysis kunigaikštis, svyruodamas tarp Vilniaus ir Maskvos, irgi nepasiuntė jokių kareivių.

Andrius ir Dimitras Algirdaičiai stėjo už Maskvą.³³ Andrius vadovavo Pskovo kariuomenei (polockiečiai, tačiau, palaikė Jogailą), o Dimitras Algirdaitis atsivedė Briansko bajorus.³⁴

Kokį skaičių galėjo siekti Dimitro Ivanovičiaus kariuomenė? Nikono metraštininkas Dimitrui priskyrė 400,000 kariuomenės.³⁵ Tai, aišku, yra perdėtas skaičius. Anot rusų istoriko Vernadskio,³⁶ Vladimiro didžioji kunigaikštija buvo totorių suskirstyta į 15 *tomus* (tiumenų) mokesčių ir naujokų rinkimo reikalams. Reiškia, kiekvienas galėjo surinkti iki 10,000 kareivių iš daug-maž 100,000 gyventojų. Taigi didžiarusiai tegalėjo sutelkti iki 100-150,000 kareivių. Tačiau vos trečdalis to skaičiaus tegalėjo būti sutelktas per tokį trumpą laiką. Be to reikėjo žmonių tiekimui,

susisiekimui ir net Maskvos bei kitų pilių gyvenybai. Tad Dimitro lauko kariuomenė tegalėjo siekti nedaugiau kaip 30,000 kareivių. Tą patį galima pasakyti ir apie Mamajaus kariuomenę, nors joje turėjo būti didesnė proporcija raitininkų, kas atsižvelgus į to šimtmečio karybą ir plotus, buvo našesnis veiksnys.

Rugpiūčio mėn. DK Dimitras³⁷ vedė Maskvos kariuomenę pro Riazanės kunigaikštiją susidurti su totoriais. Kai buvo sužinota, kad totoriai yra pasukę į vakarus, kad susitiktų su lietuviais, Dimitras žygiavo į pietus, Dono kryptimi.

(Bus daugiau)

Išnašos

1. Ibn Chaldūnas, žr. Vladimir Tizenhauzen, *Sbornik Materialov odnosiaščichsia k istorii Zolotoj ordy*, Tomas I, Sanktpeterburgas, 1884, psl. 389.

2. George Vernadsky, *The Mongols and Russia*, New Havenas, 1948, p. 245.

3. Ten pat, psl. 246.

4. Lietuvos istoriografijoje buvo šiek tiek kontroversijos dėl Dimitro, Mykolo sūnaus, Bobroko kilmės. Ignas Jonynas jį laiko rusų Bobriakovu (žr. Bobrok Dimitras, *Lietuviškoji Enciklopedija*, III Tomas, Kaunas, 1935, skiltys 1457-1458). Istorikas Sergej Solovjov jį laiko Karijotaičiu, nes rusų metraštininkai nusako, kad Maskvos DK Ivanas, Dimitro Doniškio tėvas, 1366 m. išleidęs savo dukterį Lietuvon už Karijoto sūnaus (žr. *Istorija Rossii*, I, Sanktpeterburgas, N.D., psl. 1174). Genealogas Josef Wolff skiria šį Dimitrą nuo Dimitro Bobroko. St. Smolka spėja, kad tai gal tas pats asmuo (*Kiejstut i Jagiello*, psl. 104), o J. Puzyna irgi laikė Karijoto sūnumi (žr. "Korjat i Korjatowiczi", *Ateneum Wileńskie*, Rocznik VII, Zeszyt 3-4, Vilnius, 1930, psl. 434). Istorikas Ignas Jonynas ir šį kartą pasirodo perdėm atsargus (pvz., jis laikė Bychovco kroniką falsifikatu, nors vėlesni istorikai priima tą metraštininką, už tikrą pinigą). Dimitras Bobrokas Volynskis buvo Karijotaitis. Juk, Karijoto krikštovardis buvo Mykolas. Nikono metraštininkas Bobroką vadina lietuviu karvedžiu Dimitru Michailovičium. Toliau tekste jį vadinsime Dimitru Bobroku.

5. Dimitro Bobroko žmonos vardas istorijoje įvairiai užrašytas: Liubov, Ana, ir Marija. Tačiau daugelis tyrinėtojų linkę ją vadinti Liubov.

6. Patriaršaja ili Nikonovskaja letopisė, *Polnoe Sobranie Russkich Letopisej* (PSRL), Tomas XI, Maskva, 1965, pp. 28-29 (žymima, kaip Nikono metraštininkas): George Vernadsky, *The Mongols and Russia*, psl. 258.

7. Nikono metraštininkas, psl. 42; Mazurinskij letopiseć, PSRL, Tomas XXXI, Maskva, 1968, psl. 89.

8. Nikono metraštininkas, psl. 43.

9. Ten pat, psl. 46.

10. "Ordu tvoja oskudjela i sila tvoja iznemogla; no imaši bogatstva i imėnia bez čisla mnogo, da naimtvovav Frjazy, Čerkasy, Jasy i drugia k sim. Da voinstva sobereši mnogo i otmstiši krovė knjazej svoich". Nikono metraštininkas, psl. 46.

11. "Taže posem posla toj že Oleg kjazė Rjazanėskij k velikomu knazju Jagailu Olgerdovičju Litovėskomu, glagolja sice: "Radostnaa pišu tebje velikij knjazė Jagailė Litovėskij vjem, jako izdavna esi myslil Moskovėskogo knjazja Dmitreja izgnati, a Moskoju vladėti; nyne že prispje vremje nam,

jako valikij carė Mamaj grjadet na nego mnogimi silami; priložimsja ubo k nemu. No az ubo poslach svoego posla k nemu s velikogo čestiju i z dary mnogimi; eščė i ty posli svoego posla takože s čestiju i z dary i piši k nemu knigi svoja, eliko sam vēsi pače mene". Ten pat, psl. 47.

12. Ten pat, pp. 47-48.

13. "a my knjaženie Moskovėskoe razdjelim sebe carevym velėniam na dvoe, ovo k Vilnje, ovo k Rjazani, i daste nam carė jarlyk i rodom našim po nas". Ten pat, psl. 48. Mamajus priėmė pasiuntinybes ir dovanas su raštais. Jis atrašė Jogailai ir Olegui: "Eliko choščete ulusa moego, zemli Russkija, t jem vėsm žaluju vas, moich prisjažnikov i ulusnikov; no tėiju prisjažu imėite k mnė nelėstnu i srėtite mja s svoimi silami, gdė uspėete, česti radi veličestva moego; mnė ubo vaše posobie ne nužno, no aščė by az choťel svoeju siloju drevny Jerusalem plėniti..." Nikono metraštininkas, psl. 48.

14. "Magister... transiit ad opidum Ploscow, ubi ruteni a magistro petunt sibi regem dare; unde consilio preceptorum dedit eis Andream de semine regio ortum in regem". Wygand Marburg Chronica, *scriptores Rerum Prussicarum*, Tomas II, Leipcigas, 1863, psl. 591.

15. "Togo že zimy knjaz Andrej Olgerdovič bėža iz Litvy v Pskov, a ottudu k Moskvė, i priat ego knjazė veliki Dmitrej Ivanovičė v liubovė". Nikono metraštininkas, psl. 44.

16. "1379/1380 — Toje že zimy knjazė veliki Dmitrej Ivanovičė sobrav voja mnogi i posla ratėju svoego iz dvurodných knjazja Volodimera Andreeviča, da knjazja Andreja Olgerdoviča Polotskago, da knjazja Dmitreja Michailoviča Volynskago, i inija voevody i boare i velmoži mnogi, i otpusti ich mėsjaca Dekabrja v 9 denė, v pjatok, na Litovskuju zemlju; oni že, šedše, vzjaša grad Trubčesk i Starodub, i inija mnogi strany i vlasti povoevaša, i vozratišaša so mnogym bogatstvom vo svojası." Nikono metraštininkas, psl. 45.

17. "A knjazė Dmitrei Olgerdovičė Trubčeskij ne stal na boj, ni podnjal ruki protivu velikogo knjazja..." Ten pat, psl. 45; Voskresensko metraštininkas, *Polnoe Sobranie Russkich Letopisej*, Tomas VIII, Sanktpeterburgas, 1855, psl. 34.

18. Nikono metraštininkas, psl. 45; Voskresensko metraštininkas, psl. 34.

19. Nikono metraštininkas, psl. 45.

20. Constantine Jurgėla, *History of the Lithuanian Nation*, New Yorkas, 1948, psl. 105.

21. Sutartis pasirašyta 1380 m. gegužės 31 d. Ant sutarties buvo Jogailos ir Vaidylos, ir Vinricho von Kniprodės antspaudai. Žr. Adolfas Šapoka, *Lietuvos istorija*, Fellbach, 1950, psl. 97.

22. Wigand von Marburg, "Die Chronik", SRP, II, psl. 604; Edward Raczynski, *Codex Diplomaticus Lithuaniae*, Vratislava, 1845, pp. 55-56; Friedrich Georg von Bunge, *Liv-, Esth-, und Curlaendisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Tomas III, Revelis, Regesten Nr. 1364, pp. 112-113.

23. Nikono metraštininkas, psl. 51.

24. Metropolitas Kiprijonas buvo tas pats pravoslavų šventikas, kurį DLK Algirdas protegavo ir iškėlė į metropolitus prieš Maskvos Aleksiejų. 1378 m. Kiprijonas nuvyko į Maskvą ir veikė prieš Lietuvos interesus.

25. Nikono metraštininkas, psl. 51.

26. "I sobra voinėstva mnogo i poide na velikogo knjazja Dmitreja Ivanovičja, jako lev revyj i jako medvėdė ruchaja i aki dėmon gordjasja; i perevezesja rėku Volgu so vėsmi silami, i priide utė-rėki Voronoža, i tu sta s silami svoimi..." Nikono metraštininkas, psl. 47.

27. Nikono metraštininkas, psl. 49.

28. Ten pat, psl. 52.

Kodėl ir kaip pasitraukiau iš Lietuvos

ST. MOTUZAS

1940 m. birželio 15 d. Sov. Rusija klastingai okupavo Lietuvą. Liepos 13 dieną buvau atleistas iš Gruzdžių valsčiaus viršaičio pareigų. Iš ryto perdavęs bolševikiniam viršaičiui valsčiaus kasą, laukiau jo pažado užėti pas mane pasikalbėti dėl valsčiaus turto perdavimo.

Bolševikinis viršaitis buvo aršus komunistas. Jis 1918-19 m. žiemą suorganizavo Joniškyje bolševikinį komitetą. Nebuvo kvailas. Buvo Darbo Kuopos išrinktas į Lietuvos Steigiamąjį Seimą. Turbūt Maskvos šelpiamas, buvo įsigijęs ūkį ir bažnytkaimyje pasistatęs dvejus namus. Manau, jis su pogrindžiu palaikė ryšius, tačiau būdamas atsargus, nekišo pirštų, kur karšta.

Buvo žinių apie Šiauliuose vykdomus areštus, todėl su nekantrumu laukiau užeinant viršaitį, o po to, galvojau dumti iš valsčiaus, tik ne į namus. Užėjęs viršaitis pasakė valsčiaus turto aktą surašysiąs su sekretorium, o aš galėsiąs ir vėliau pasirašyti. Jis patvirtino apie areštus Šiauliuose ir man patarė nevykti į namus, nes tie driskiai kalba, būk aš įskundęs mano kaime bolševikuojančią latvių šeimą, iš kurios trys buvo nubauti ilgomis bausmėmis. Pasakiau, kad nei žodžiu nei raštu neskundžiau, nes tik tada sužinojau kas jie per paukščiai, kaip jau buvo areštuoti. Viršaitis pasakė: "Gerai, to man užtenka žinoti". Dar paklausė: "Jei pasitiki manim, pasakyk, kur prisilaikysi, jei iškiltų koks reikalas". Pabučiavo ir papasakojo kaip išliko gyvas išvijus iš Joniško bolševikus. Lietuvių baudžiamasis būrys rankiojo bolševikus ir dažnai juos sušaudydavo. Naktį jam smarkiai pabeldė į langą ir pasakė: "Greičiau bėk iš namų, tau grėsia mirtis". Vėliau sužinojęs, kad jį įspėjo

baudžiamą būrio karininkas.

Iš valsčiaus išvažiavau priešinga kryptimi. Be išvažiuojant iš miestelio, vienas naujos valdžios šalininkas, pralenkdamas mane ir nukėlęs kepurę, nuvažiavęs vieškeliu kokią kilometrą ir iškišęs galvą iš rugių, žiūrėjo į mano pusę. Supratau, kad tai esama seklio, todėl pasukau į lauko keliuką, o seklys nuskubėjo į miestelį. Aš ir paspaudžiau kiek mano žemaitukas įkerta. Pervažiuojant kitą vieškelį, pastebėjęs nuo miestelio atvažiuojantį motociklu, pasukau į ten pat esančius aukštus rugius, kurie paslėpė mane su žemaituku. Kaip vėliau sužinojau, tą patį vakarą atvažiavo sunkvežimis į gretimais esantį latvio ūkį, o prie mano ūkio pastatė sargybą. Nesulaukdami manęs parvažiuojant, auštant išvažiavę.

Teko slapstytis virš mėnesio. Vieną ankstų rytą, man esant Joniškyje, įėjęs mano dėdė, kuris gyveno irgi Vaidomų kaime sako: "Nenusigąsk, viskas tvarkoje, viršaitis per tarpininką prašė atvykti į valsčių kokių tai raštų pasirašyti".

Tą pačią dieną nuvažiavau į Gruzdžius. Nors buvo po darbo valandų, viršaitį radau valsčiuje besikrapštantį po popierius. Pasirašiau ant turto ir medžiagų perdavimo aktų. Viršaitis sakė, kad mane iškvietęs aktams pasirašyti dar ir dėl kitos priežasties, būtent: gautas įsakymas nacionalizuoti turtą tų asmenų, kurie slapstosi ar pabėgo į Vokietiją. Tada jis paskambino policijos nuovados viršininkui ir paprašė užėti į valsčių, esąs pas jį buvęs viršaitis. Kai atėjo nuovados viršininkas, išėjom į miestą ir užsukome į alinę. Išgėrėme po bokalą alaus ir nuovados viršininkas pasuko savo keliais, o mudu sugrįžome į valsčių. Viršaitis juokdamasis pasakė: "Sveikinu

29. Ten pat, psl. 52.

30. Ten pat, psl. 30.

31. Ten pat, pp. 52-53.

32. Anot Mazurinskij letopisec, PSRL, Tomas XXXI, "K nemy (Dmitreju — A.B.) že priide na pomošče knjazs Andrej Olegerdovič Polockii s 70.000 i pskovskaja sila s nim za byla, i novgorodskoj sily 40 tysjašče...", psl. 89. Čia aiškus perdėjimas, be abejo pagrįstas "Zadonščinos" sakme (žr. vėliau).

33. "Li i tu priidoša k nemu Litovstii knjazi poklonitisja i poslužiti: knjaz Andrej Olgerdovič Polotskij so pskoviči, da brat ego knjaz Dmitrej Olgerdovič Brjanskij s

voinstvy svoimi, cii že knjazi pomošči. O Bože stvoriša mnogo velikomu knjazju Dmitreju Ivanoviču". Nikono metraštis, psl. 55.

34. PSRL, VIII, psl. 36.

35. "I bė vidėti Rusėskaa sila neizprečenna mnogo, jako vjaščė četyrechsot tysjašč i konya i pėšia rati; tako že i Tatarėska — a sila mnogo zėlo". Nikono metraštis, psl. 59.

36. Vernadsky, psl. 260.

37. 1380 m. rugpiučio 28 d. Dimitras Ivanovičius atvyko į Kolomną perimti kariuomenės vadovavimą. Nikono metraštis, psl. 54.

sugrįžusį iš Vokietijos”. Mat buvo paskelbta juokingų kalbų: vienas miestelio gyventojas mane matęs Kretingoje perkant bilietą išvykti į Vokietiją. Kitas prasimanymas buvęs dar kvailesnis, būk man prisilaikant pas gimines Joniškyje atskridęs mažas lėktuvas ir mane išskraidinęs į Vokietiją.

Viršaitis pasisakė, kad rytoj vyksias į Šiaulius ir paklausė gal ir aš norėčiau — sutikau. Pasisakė, kad paprašysias iš žemaitukų žirgyno vienkinkį vežimą be vežėjo. Taip būsią geriau, galėsime pasikalbėti be liudininkų.

Po dviejų savaitių sugrįžau į ūkį, praleidau žemės reformą, kurios dėka gavau 5 sklypininkus. 1941 m. pavasarį mano namuose apsigyveno trys sklypininkai.

Iki 1940 m. rudens gyvenau ramiai. Vieną rudens rytą atvyksta komisija patikrinti kiek turiu malkų. Kas turėjo pakankamai malkų, tam vykdomas komisijos neįsuduodavo leidimo malkoms pirktis. Pas mane buvo, iš savo miško, apie 200 metrų. Tą pačią dieną nuvažiavęs į pieninę, sutariau su valdyba, kad malkos buvo parduotos. Per trumpą laiką jos buvo išvežtos į pieninę ir grietinės nugriebimo punktus. Apskrities vykdomajam komitetui buvo paduotas skundas ir buvo pavesta vietos milicijai ištirti reikalą. Milicija patitenkino mano paaiškinimu ir tuo byla užsibaigė.

Viršaičiaudamas ilgus metus buvau Smulkaus Kredito Bankelio pirmininku. Grįžus į legalų gyvenimą, tekdavo dažnai ten nuvykti. Paskolos nebebuvė išduodamos, jų niekas ir nereikalavo, tik visi stengėsi paskolas gražinti. Vieną pavakarį, grįžtant namo, gatvėje paveju kooperatyvo vedėją. Išsėdęs vežiman, pasipasakojo, kad rytoj vyksias užpirkti prekių į Šiaulius. Kadangi ir aš turėjau reikalų, sutarėm vykti pas mane, o rytą mano žemaituku — į Šiaulius.

Kol jis pasiruoš, aš užėjau į žydo karčiamą nusipirkti cigarečių “Regata”. Žydė pasakė, kad tokių jau nebegalima gauti, bet ji dar truputį turinti ir išėjo atnešti. Tuojau, iš gretimo kambario, kuriame linksminosi miesto padaužų, kurpius vokiečiai (atsisakę repatrijuoti), atsistojęs tarpduryje, sako: “Ponas Motuzas, tu vėl būsi viršaičiu, nes greitai čia ateis Adolfas”. Mane toks pasakymas net nupurtė.

Kiek užtrukus, atėjo žydė su papirosais. Išeinant pro duris, sutikau vykdomojo komiteto pirmininką, kuris net nukėlęs skrybėlę, įėjo į karčiamą. Parvažiavę į mano ūkį, užkandžiavom užgerdami naminiu alučiu, iki 12 val., kada nuėjom gulti.

Dar neužmigus, išgirdom barškinant į seklyčios langą. Kai antrą sykį pabarškino, priėjęs prie lango paklausiau, kas ir ko nori. Pasisakė, kad esąs milicijos viršininkas (nepriklausomybės laikais mūsų miestelyje buvo nuovados viršininku) ir paprašė įleisti. Įėjo viršininkas ir vykdomojo komiteto pirmininkas.

Pirmas klausimas buvo kokius svečius turiu. Pasakiau koks svečias, ir kaip jis pas mane atsirado. Surašęs mano paaiškinimą, paklausė kur yra mano svečias. Kai parodžiau atviras duris, kur svečias miegojo, viršininkas lyg ir susirūpinęs paklausė mane, gal svečias girdėjo mūsų pasikalbėjimą. Kai pasakiau, kad svečias, kai krito į lovą tai tuoj pradėjo kaip kreivom girmom malti. Kai nuėjau svečio pažadinti, jis niurzgėdamas klausia manęs, ar jau važiuosime. Svečias įėjo į seklyčią, kur tardytojai sėdėjo. Viršininkas paklausė jį ar turi ginklą. Svečiui atsakius, kad neturi, nekratė. Liepė abiems apsirengti, nes turėsime vykti į milicijos nuovadą.

Išėjus į gatvę, pamačiau sunkvežimį ir 4 raudonarmiečius. Nuovadoje radome vieną milicininką. Viršininkas įsakė milicininkui pakviesti vachmistrą (gyveno tolaimame miestelio gale). Man ir vykd. kom. pirmininkui liepė pasilikti laukiamajame kambaryje, o jis su mano svečiu nuėjo į kabinetą jo apklausinėti. Supratau, kad viršininkas lyg gynėjas mane gelbsti. Svečią apklausinėjus, viršininkas pasakė: “Esate laisvi, bet už dviejų dienų turite ateiti į nuovadą”.

Nuėjus į nuovadą, viršininkas papasakojo man nežinomas paslaptis. Kai aš su kooperatyvo vedėju išvažiavau į savo ūkį, vienas iš gaujos girtuoklių vykd. kom. pirmininką prikalbėjo vykti patikrinti, nes tikriausiai ten esąs slaptas susirinkimas. Nors ir nenorom, paprašęs iš raudonarmiečių įgulos sunkvežimį su sargyba ir išvažiavo. Kai privažiavo mano sodybą, vykd. kom. pirmininkas liepė kareiviams eiti kartu, turbūt teks areštuoti. Sargybinis paklausė, ar turi orderį areštavimui, kai vykd. kom. pirmininkas pasakė neturįs, sargybiniai atsisakė dalyvauti arešte ir sugrįžo į Gruzdžius. Tada pirmininkas paprašė nuovados viršininką vykti į “nusikaltimo” vietą ir taip jie atvažiavo. Viršininkas papasakojo, kad jis apklausinėjo karčiamoje buvusius 10 liudininkų ir žydę su jos vyru. Nei vienas, išskyrus vokiečių kurpių, nepatvirtino, kad aš sakęs: “Greitai ateis Adolfas”. Viršininkas pažadėjo su kurpiu dar pasikalbėti. Pasikalbėjimo pasėkos buvo tokios: kai viršininkas kurpiui pasakė, kad iš apklaustų 12 liudininkų nei vienas nepatvirtino kaltinimo: “Tačiau, jei tave paduos teisman, tu

gali labai nukentėti už tokį šmeižtą". Tuomet kurpius paklausęs ką daryti.

Viršinininkas pataręs pakeisti parodymą.

Tuomet surašė antrą parodymą, kad kurpius buvęs labai girtas, tai nežinąs kas pasakė, o gal jam pačiam prisispinavo. Dėka viršinininko pastangų, bylą prokuroras numarino.

Vykd. kom. pirmininko negaliu kaltinti šioje byloje. Vėliau kelis kartus jis buvo man pagelbėjęs, ko kitas bolševikinis pareigūnas nebūtų išdrįsęs daryti.

Bolševikinė valdžia įsakė, ne tik dideliose miestuose, bet ir mažose miesteliuose įsteigti profesines sąjungas. Tokia sąjunga buvo įsteigta ir Gruzdžiuose. 1941 m. sausio mėnesio visuotiniame susirinkime buvo nutarta kreiptis į apskrities vykdomąjį komitetą, kad vykdom. kom. pirmininką Loveikį pašalintų iš pareigų ir sugrąžintų buvusį viršaitį į pareigas. Motyvai tokie: Loveikis išdidus bukalgalvis, nei su juo pakalbėti svarbiu reikalu, neišklauses apkeikia ir išvaro. Nesirūpina vargstančiais seneliais. Buvęs viršaitis per Kalėdas, Velykas ir kitomis progomis duosniai sušelpdavo maisto produktais ir pinigais, kambarėlio nuomą užmokėti ar kitam svarbiam reikalui. Su tokiu nutarimu pasiuntė delegaciją į Šiaulius. Vykdom. kom. pirmininko neprašalino, bet apskrities vadeivom priminė, kad Stalino saulė biednuomenės nešildo.

Nors mokesčiai už 1940 m. buvo jau sumokėti, bet išreikalavo antrą kartą sumokėti. Uždėjo drakoniškas pyliavas grūdais, net ir už 27 hektarus miško, kur augo tik skujos. Sąmoningai, kad buožes daugiau privargintų, pyliavų pristatymą įsakė pavasarį, kada keliai pačiame paleidime. Jei buožių negaila, jie skirti sunaikinimui, tai kuo arkleliai kalti?

Atliekant baudžiamos prievolos, priartėjo birželio mėnuo. Birželio 4 d. atvykęs milicininkas pasakė, kad iš Šiaulių yra atvykę du valdininkai ir prašo mane atvykti į milicijos nuovadą. Nuvykęs, radau kabinete vieną drybsant ant sofos, o antrą sėdintį prie stalo. Kai pasisakiau, kad esu kviestas ir kas toks esu, paprašė sėstis ir papylė klausimų, kaip iš gausybės rago. Pasakui nuėjo prie už mano nugaros gulinčio ir pasakė rusiškai, kad aš atvažiavęs. Tas, vaidindamas miegantį, ir stebėjęs kaip aš laikaisi tardomas, priėjo šypsodamasis ir padavė ranką pasisveikinti. Padavę popirosą, pradėjo klausinėti užsirašinėdamas. Pagaliau, priėjo prie atvažiavimo tikslo: Ar padėsi mums dirbti? Aš lyg nesuprasdamas, sakiau, kad dirbu tarybinei valdžiai ir parodžiau kvitus apmokėtų mokesčių, pyliavų ir 4 savaitių

prie aerodromo darbų. Jis atsakė: "Gerai, bet tas mūsų neliečia". Jis norėtų, kad aš, kaip daug metų buvęs viršaičiu, turįs gyventojų pasitikėjimą, laikas nuo laiko pranešinėčiau kokios gyventojų nuotaikos, ar patenkinti tarybų valdžia ir pan. Atsakiau, kad negaliu, kad turiu ūkyje darbo iki ausų, nes darbininkai nenori eiti prie sunkių ūkio darbų.

Pykdamas dar prikalbinėjo judošiškam darbui, bet kai dar sykį pasakiau — negaliu sutikti dėl pareikštų aplinkybių, jis kreipėsi į lietuvi: "Paimsime jį su savim, paduok tuoj mašiną". Mašina ilgai neatvažiavo, nors atvažiudamas mačiau mašiną netoli milicijos būstinės. Kai atvažiavo mašina ilgai signalizavo, o tas ruskelis visą laiką man nei žodžio nesakė. Kai įėjo lietuvis, tuomet ruskelis paklausė, gal aš savo nusistatymą pakeičiau, kai atsakiau kad ne, abu nuėję į tolimiausią kambario kampą tylomis tarėsi, Ruskelis, pagaliau, priėjęs man pasakė: "Gali važiuoti namo ir pagalvok, nes mes dar kartą pasikalbėsime".

Į namus nevažiavau. Naktį praleidau pas netolimą kaimyną. Kai mergaitė nuėjus sužinojo, kad "draugų" nebuvo, sugrįžau į namus. Paskutinį ketvirtadienį prieš išvežimus nuvykau į Joniškį. Tą dieną buvo mugė. Būdami mugėje, pastebėjome iš Latvijos pusės atvykstant kariškas mašinas, mašinų pravažiavo arti 100, kiekvienoje mašinoje stovėjo po kokias 20 nematytų uniformų karių. Tuo metu priėjo prie manęs mūsų valsčiuje dirbęs mokytojas ir pasakė: "Čia nevieta kalbėti, grįždamas užsuk pas mane".

Užsukau, nes buvo pakeliui man į namus. Jis papasakojo, kad mūsų matyti kariai yra NKVD pareigūnai ir kad prieš savaitę pas jį buvo atvykęs Joniškių kompartijos sekretorius su nepažįstamu asmeniu. Po nereikšmingo pasikalbėjimo įžangos, jis paklausęs, ar nenorėtų sovietinio paso. Turint sovietinį pasą, būsią geriau dirbant tarybinėje mokykloje. Jis padėkojęs ir sutikęs gauti tokį pasą. Tačiau pirmąją išvežimų dieną, anksti rytą atvažiavo sunkvežimis, pakrovė visą šeimą ir išvežė dar be paso Sibiran.

Penktadienį kaip tik prisiėjo eilė iš grietinės nugriebimo punkto vežti grietinę į pieninę, kuri buvo už Gruzdžių miestelio, Šakynos bažnytkaimyje. Pravažiuojant bažnyčią, iš šventoriaus pamatęs mane klebonas sulaikė. Pirmas jo žodis buvo: "Tau vieta miške, o ne čia važinėti. Anglijos radijas pakartotinai pranešė, kad karas gali kilti kiekvieną dieną, nes prie sovietų sienų esą sutraukta 100 divizijų vokiečių kariuomenės, o rumunų 25 divizijos".

Parvažiaavęs namo pasakiau motinai ką gir-dėjau. Motina susirūpinusi pasakė, nenakvok namuose. Pasakiau, kad nueisiu nakvoti pas dėdę (gyveno tame pat kaime) ir paprašysiu moterį darže padirbėti. Bet prieš rytą sugrįžau į namus, nes buvo reikalas su motina pasikalbėti. Auštant, mama man ir sako: "Nebūk namuose, tuoj paruošiu valgyt ir išeik". Tuo momentu, lyg kas jėga stumtų, išėjau į kiemą ir pamačiau vieškeliu atvažiuojantį sunkvežimį su enkavedistai ir civiliniais. Maniau bėgti į savo mišką, bet prabėgant malkų krūvą prie jų parkritau. Nuo keliuko pusės, užsimaskuodamas, padėjau kelis pagalius. Minutės valandom tysta, bet nieko nematyti ir negirdėti.

Kokiai valandai praslinkus, suuzrgė mašinos motoras ir išvažiavo. Pakėlęs galvą, pamačiau išvažiuojantį sunkvežimį be žmonių. Supratau — sargai liko.

Po pusvalandžio, sunkvežimis vėl atvažiavo su 5-6 enkavedistais. Pavojingas sklypininkas praėjo keliuku, nepažvelgęs į mano pusę. Iki pietų buvo mirtina tyła. Vėliau iš tolimo kaimo per laukus atskubėjo mergaitė, o kiek vėliau, iš Šiaulių, mano giminaitis, gimnazistas. Nei vienas manęs nepastebėjo. Nemačiau nei vieno grįžtant. Kratos nedaro. Mergaitė neina karvių pamelžti ir jų perkelti.

Pavakaryje pastebiu iš dešinės pusės, kilometro atstume, du vyrų einant mano miško kryptimi. Turiu matomumą į dešinę ir į užpakalį, tai vis dairausi. Vėliau besidairydamas pamačiau dar tris vyrus einant mano miško kryptimi. Tie, ir anksčiau matyti, vilkėjo ilgais paltais. Tuomet supratau, kad enkavedistais yra apstatoma mano pamiškė.

Supratau, kad kratos nedarys. Aš laukiau nakties.

Vasaros tai ne rudens naktis ir taip pralaukiau iki pusiaunakčio, nes numaniau, kad ir toje pusėje gali būti koks seklys. Naktį garsu, pavojinga pajudėti. Pagaliau, išgirdau iš miestelio atvažiuojant pora arklių. Nuo vieškelių atsišakojimo jie pasuko mano sodybos link. Kai jie buvo jau arti mano sodybos, pasinaudodamas vežimo ir kanopų bildesiu, iššliaužiau per dobilus į suartą dirvą. Nuropojęs gan tolokai, nusiaviau batus ir dideliu vingiu nuo savo miško eidamas, pasiekiau valdišką mišką.

Miškais eidamas, atsidūriau Meškuičių valsčiuje pas gerai pažįstamą ūkininką. Kai pabaladojau į virtuvės langą, tuoj atidarė duris pats šeimnininkas. Pasakiau, kad ieškau prieglaudos, šeimnininkas atsakė: "Viską žinome". Kai išsikal-

bėjome, paaiškėjo, kad apie mane turėjo klaidingų žinių. Jų sūnus buvo dviračiu nuvažiaavęs į Gruzdzius ir girdėjęs kalbant, būk važiuojant per mišką, aš iššokęs ir laimingai pabėgęs.

Ilgiau nenorėjau pas tą stambų ūkininką pasilikti. Paprašiau jo sūnų nuvykti pas vieną smulkų ūkininką, kurio sodyba buvo prisiglaudusi prie miško. Tėvai ir suaugę vaikai buvo patikimi, šeimynos nesamdė. Atsargumo dėlei, paprašiau juos įspėti, kad aš noriu pas juos užėiti, o kad tuo metu nėra svetimų žmonių, iš miško pusės tegu pastato lentą.

Kai sekančią dieną miškais nuėjau prie minėto ūkininko sodybos, lenta buvo paguldyta.

Kai rusus vokiečiai išmušė iš Lietuvos, po nekuriu laiko nuvykau pas ūkininką pasiteirauti dėl lentos istorijos. Pasirodo, kad tuo metu pas juos buvo užėjęs vidutinio amžiaus žmogus. Pasisakė esąs Luinys, buvęs Kuršėnų viršaičiu. Jis dirbęs Tyrelių aerodrome ir kai sužinojo žmones areštuojant ir sunkvežimiais išvežant, pasišalinęs iš aerodromo ir miškais atėjęs į Gruzdzių valsčių. Bet ir čia jam blogai esą be pažįstamų žmonių. Girdėjęs, kad ir Gruzdzių viršaičiui pasisekė pabėgti: "Kaip būtų gera su juo susitikti, kai dvi galvos, tai gal ką sugalvotumėm . . ." (Aš turėjau žinių, kad Luinys tą šeštadienį su šeima buvo išvežti, kai aš prie malkų gulėjau).

Taip ta paguldyta lenta mane išgelbėjo. Nors aš turėjau ginklą, bet jei jis būtų pirmas atstatęs ginklą, man tik būtų tekę rankas pakelti.

Kai čia nesuradau prieglaudos, teko persimesti į Tyrulių pusę pas mažą ūkininką. Ten mane mielai priėmė. Tačiau, antros dienos vakarą šeimnininkė pasakė: "Kaime kalba, kad mane pastebėję pamiške einant".

Grįžau tais pat miškais, nepertoli nuo mano ūkio, pas mano buvusį seniūną. Kadangi ir jam degė padai, tai abu išėjome į prie pat sodybos esantį jo miškelį. Man rūpėjo, gal kas blogo atsitiko su mano motina. Paprašiau jo dukterį nueiti pas mano dėdę, kurio sūnus kiekvieną rytą veždavo pieną į grietinės nugriebimo punktą. Punkte dirbanti mergaitė buvo patikima. Sugrįžusi ji papasakojo, kad mano motiną visaip gąsdinę ir žadėję išvežti. Enkavedistai klausinėjo mergaitę kokiais rūbais aš buvau apsirengęs. Tada mano naujasis globėjas davė kitokios spalvos darbinus rūbus, smarkiai aplopytus, o vieton skrybėlės, davė kepurę. Priartėjus vakarui, globėjas nuėjo atnešti maisto.

Visai netoli, miškelyje kelis kartus sušvilpė. Aš, prisiglaudęs prie netoli esančios akmenų krūvos, laukiau su paruoštu pistoletu. Išėjo du pa-

žįstami vyrai: buvęs mano seniūnas (gyveno už 12 km) ir jo pusbrolis, tų miškų eigulys. Pasakė, kad juos atsiuntęs seniau buvęs viršaitis G. Pas jį buvęs užėjęs, save pasivadinęs studentu, ir paprašęs ką nors nusiųsti pas mane ir net pasakęs kur aš randuosi. Esąs su manimi labai geras pažįstamas ir turįs labai svarbių reikalų pasikalbėti. Pasiuntiniams pasakiau: "Tai provokacija ir jūs būkite atsargūs".

Taip mums bekalbant, pastebėjome per laukus į globėjo ūkį atbėgantį pusbernį. Greitai atėjęs globėjas ir sako: "Prie eigulio sodybos atvažiuavę trys sunkvežimiai su daugeliu ginkluotų vyrų ir visi eina į mūsų pusę. Tada pasiuntiniai nuėjo savo keliais, globėjas nuėjo pasislėpti į rugius, o aš, nusileidęs nuo kalniuko, nuėjau į tolokai esantį mišką ir ten praleidau naktį.

Švintant pasukau į Jonišio valsčių. Netoli Gruzdžių — Jonišio vieškelio pastebėjau nuo Gruzdžių atvažiuojantį motociklą su dviem keleiviais. Užpakalyje sėdintis buvo užsikabinęs šautuvą. Kol jie pravažiavo, aš pasilenkiau lyg savo batą tvarkydamas. Kai buvau ati vieškelio, pamačiau nuo Jonišio atvažiuojant sunkvežimį. Skubiai peršokau per griovį, kur buvo prištos karvės ir atsukęs nugarą į vieškelį, ėmiau glostyti karvę.

Netoli buvo kaimas išsiskirstęs į vienkiemius. Norėjau užėti pas buvusį kaimyną, atėjusį į tą kaimą užkuriom, tačiau nežinojau kur jis naują gūžtą buvo sukūręs. Vieškeliu eiti buvo pavojinga. Pamačiau ateinant nedidelę mergaitę. Atsisėdęs ant griovio krašto laukiau. Kai priėjusią mergaitę paklausiau apie mano ieškomą asmenį, mergaitė nurodė jo sodybą ir pasakė: "Tamsta neik vieškeliu, ten ant kryžkelės kalvis, bjaurus komunistas".

Ten, pas buvusį mano kaimyną, sulaukiau išganingo sekmadienio. Per radiją išgirdome iš Kauno Lietuvos Himną ir vyriausybės sudarymą. Kadangi per radiją buvo skelbiama buvusiems įstaių tarnautojams grįžti į savo pareigas, tai po savaitės sugrįžau į valsčių.

Sunku apsaityti, koks buvo džiaugsmas po bolševikmečio ir tų išgyvenimų. Tų pačių metų rudenį, prie Tyrulio, buvo iš lėktuvų išmesti 9 desantininkai. Saugumas su vietinių talka greitai juos sulikvidavo. Vėliau ir daugiau nuleisdavo. Prie jų prisidėdavo besislapstantieji komunistai ir vietiniai ruskeliai. Teisybė, tenka pasakyti, mūsų valsčiuje niekas nenukentėjo, jei neminėti pasinaudoto maisto. Sovietų banditams buvo uždavinys: sprogdinti geležinkelių tiltus, ant bėgių

dėti sprogmenis. Tačiau, jie savo uždavinio neatliko.

Kaip 1944 m. pavasarį desantininkų priviso labai daug, buvo suorganizuota pagalbinė policija iš 300 vyrų. Kai liepos 27 d. bolševikai pradėjo šturmuoti Šiaulių miestą, virš 100 vyrų pasitraukė į miškus partizanauti.

Aš ir 120 vyrų pasitraukėm Žemaitijon ir įsijungėm į Tėvynės Apsaugos Rinktinę Sedoje. Pirmas pulkas buvo pasiūstas į frontą prie Ventos, bet po mėnesio jį pakeitė vokiečiai. Kaip bolševikai priartėjo prie Sedos, buvo gautas įsakymas pasitraukti Kretingon. Lietuvių komendantūroje liepė išsiskirstyti ir trauktis Vokietijon.

Mudu su draugu numetėm uniforminius rūbus, aš motociklu, jis dviračiu išvažiuovome į Palangą. Palangoje, atsikėlus Gebiets-Komisaro įstaiگا iš Šiaulių, išdavinėjo leidimus sienai perėti. Kretinga nuo artilerijos bombardavimo degė, Palangos aerodromą vokiečiai sprogdino. Laukiančių leidimo buvo minios.

Pasitraukę toliau nuo pereinamojo punkto, sprukom per sieną ir laimingai pasiekėme Klaipeđą. Buvo spalio 9 d. popietė. Užskrido bolševikų lėktuvai, tačiau miesto nebombardavę, pasuko bombarduoti Šilutės plente pabėgėlių prisigrūdusį kelią. Mudu pasukome palei kanalą Kintų link. Plentas į Šilutę buvo užkimštas pabėgėlių. Pasiteiravome kodėl nevažiuoja toliau, atsakė: "Bolševikai jau Šilutėje". Pasukome į Ventės Ragą. Kuršių marių pakraštyje buvo daug žvejų su šeimomis. Paklausėm vieną žveją, kurio valtis nebuvo perkrauta, ar negalėtų mus paimti. Sutiko, tačiau tada plauks, kaip audra aprims.

Vienoje žvejo tuščioje troboje, išvargę, per ilgai pamigom. Kai švintant nuvažiuovome iki marių, ten nebebuvo nei vienos valtios. Visą dieną laukdami išsigelbėjimo, žiūrėjome į marias ir į Nemuno pusę, bet nei vienos valtios nematėme.

Naktį Šilutės pusėje buvo girdėti šaudymas. Rago gi kampe nei civilių, nei kareivių nesimatė. Dar kartą nuvažiuovome prie marių ir per tirštą rūką pamatėme valtį. Valtyje sėdėjo dviese ir vokiečių kareiviukas. Mano draugas, mokantis vokiškai paklausė, ar negalėtų mus priimti į valtį. Kareivėlis paklausęs iš kur mes, liepė sėsti į valtį ir pats padėjo įkelti mūsų susisiekimo priemones. Pavažiavus kiek nuo kranto, pamatėme mariose du didelius laivus. Kareiviukas dar pasakė: "Laimingi esate, daugiau laivai čia nebeatvažiuos".

Tą pačią dieną pasiekėme Krantą — Cranz, kur mus sulaukė lietuviškai kalbantis policininkas ir nuvedė į mokyklos patalpas nakvynei.

KARAS PERSŲ ĮLANKOJE

B. B.

Pirmu žvilgsniu atrodytų, kad tolimųjų kraštų įvykiai mūsų neliečia, nes ten gyvenimo būdas, santvarka, papročiai ir kt. yra mums svetimi. Tačiau XX amžiaus laikotarpyje "pasaulis pasidarė mažas", nes technologijos pažanga, kad ir tolimus kraštus, tampriai jungia, todėl verta susipažinti ir iš įvykių pasimokyti. Tas praverstų mums patiems krašto laisvinimo atveju.

Artimieji Rytai Persijos įlankos aplinkoje buvo tarytum užmiršti, nors visų pasaulio kraštų laivai plaukiojo Persijos įlanka su gausia, ten esančių arabų valstybių iš žemės imama alyva, ankstyvesniais laikais taip pigia ir taip reikalinga civilizuočių kraštų pažangai. Ypatingą dėmesį rodė dar carų Rusija, žvelgdama į Persų įlanką, kaip artimiausią kelią jai išeiti į Indijos vandenyną. To kelio neužmiršo Leninas. Į tą kelią braunasi ir dabartiniai sovietinės Rusijos valdovai, turėdami pirminį tikslą — užgniaužti Vakarams reikalingos energijos tiekimo galimybes, kad sužlugdytų demokratinę santvarką ir jiems nepasiekiamą technologinę pažangą su žmonių gerbūviu. Tas gi rusams yra pirminė kliūtis, siekiant pasaulinės hegemonijos. Šiuo metu, ton sritin pasaulio dėmesį nukreipė, tylą

sudrumstę, Persijos — Irano įvykiai: šachą pakeitė dvasininkas Chomeini, atnešdamas kraštan anarchiją, paneigdamas visus tarptautinius įstatymus ir tradicijas. Vėliau išliepsnojęs ginkluotas konfliktas tarp Irako ir Irano, palietęs ekonominiai eilę vakarų valstybių ir Afganistano okupacija, nepadarė regimų ekonominių kliuvinių, ir, atrodo, išpūdį paliko tik popieriuje.

Persijos įlankos valstybės eksportuoja 50% viso pasaulio sunaudojamos alyvos, importuoja ginklus ir karinius reikmenis iš visų pasaulio kraštų (paskutinių 6 metų laikotarpyje, vien ginklams išleido 360 bilijonų dol.); su jais ateina įvairių rūšių specialistai, technikai, patarėjai ir visoki kasdieninio gyvenimo reikmenys. Milžiniškos išlaidos ginklams, tiems kraštams neatnešė nei saugumo, nei karinio pajėgumo, tai įrodė 1980 m. spalio 21 d., sekmadienį, kilęs tarp Irano ir Irako karas. Abi valstybės neįstengė apginti turėtų žemės alyvos įrengimų, ypatingai iranietčiai, nors ir turėdami viršijančias modernias oro jėgas ir galėdami pasirinkti puolimui neginamus taikinius — irakiečių alyvos įmones, tuo metu, kai Irakas puolė persų rafinerijas Chuzestano srityje, šiaurės vakariniame Persų įlankos pakrastyje. Nei viena šalis neparodė pajėgumo laimėti karą ar veiksmingai apsiginti. Kaimyninės valstybės tikisi, kad Irano — Irako karas Persų įlankos srityje neišsiplės, nes nei viena iš jų negalėtų apsiginti nuo Irako žemės jėgų, arba Irano modernių

Po trijų dienų visą traukinį pabėgėlių nuvezė prie Karaliaučiaus į Engelau apkasų kasti. Prieš Kalėdas atvezė prie Karaliaučiaus prieštanikinių griovių kasti. Kokią savaitę buvo labai šalta, peršalau ir ilgokai sirgau, bet tas man išėjo į gera. Po kelių savaičių sugrąžino apkasų kasti, bet aš, vaidindamas ligonį, šiaip taip išsisukau nuo darbo.

Kai bolševikai susitvarkė ir pajudėjo į vakarus, vokiečiam pabėgėliam buvo įsakyta pasiruošti išvykimui. Mane užkalbino moteris, kalbanti lietuviškai: "Matau, kad neini prie darbo, turbūt sergi?" Kai pasakiau, kad sergu, pasiūlė pabūti jai vežiku, ji važiuojanti su maža dukterimi, ir su dviem arkliais negalinti susitvarkyti. Pasakiau, kad mielai sutikčiau, jei išrūpintų leidimą. Ji išrūpino iš geštapo "maršbefelį" ir sekančią dieną, įsijungę į ilgą vežimų vilkstinę, pajudėjome į Vakarus. Kai privažiavome marias, pranešė, kad rusai užkirto pravažiavimą. Bėglių susirūpinimas virto tikru jomarku.

Tada mačiau vokiečių kareivių ir lietuvių su lietuviškom trispalvėm ant rankovių. Per marias į Neringą, nors buvo ir storas ledas, negalima buvo važiuoti, nes vokiečių kariuomenė išilgai marių buvo išsprogdinusi ledą.

Po keturių dienų apsupimo, vokiečių pareigū-

nai pranešė pasiruošti išvykimui. Laimei, rytas ir diena buvo labai miglota, tai laimingai pasiekėm Neringos juostą. Vėliau viskas ėjo geriau.

Tačiau vis dar rūpėjo, kad bolševikai neužkirstų kelio. Nuo Dancigo iki Štettino du sykiu geštapininkai su rudmarškiniais buvo sulaukę, nuo vežimų paimdavo pajėgesnius vyrus apkasams kasti. Aš kaip parodydavau savo "diplomą — maršbefelį", padėkodavo ir leisdavo važiuoti toliau. Kaip prie Štettino pravažiavome Elbės upę, visiems palengvėjo, nebebuvo pavojaus patekti bolševikams.

Po 56 dienų pervažiavome Vėzerio upę ir užsibaigė mūsų kelionės vargai. Apgyvendino pas ūkininką kaime. Balandžio 18 d. be mūsų įriedėjo anglų tankai. Po 3 mėnesių jau buvau pereinamoje stovykloje. Po pusės metų susiradau savo motiną, gyvenančią Harco kalnų papėdėje. Nugalėjęs tiek pavojų, dėkojau Dievui ir motinai už jos maldas. □

Pastaba: Nesistebiu, kad buvau taip rūpestingai komunistų ieškomas, tam buvo priežastis. 1919 m., kai siautė mūsų apylinkėje bermontininkai, buvau suorganizavęs partizanų būrelį. Per 6 savaites sulikvidavome 16 bermontininkų. Tarp paimto grobio buvo 6 kulkosvaidžiai. Turbūt bolševikai manė, kad aš galiu suorganizuoti partizanų būrį ir nors simboliškai pasipriešinti. Tik stebėjaisi, kaip tas, pasivadinęs studentu, tada galėjo žinoti mano buvimo vietą miške.

oro jėgų, jei kuri iš jų išėitų dabartinio karo laimėtoja.

Iki šiol irakiečiai savais kariniais veiksmais teparodė koks gali būti beprasmis pinigų eikvojimas ginklams ir dar labiau beprasmingas gyvosios jėgos naikinimas. Virš metų laiko irakiečiai planavo, kaip pirmomis kovų dienomis sunaikinti persų oro jėgas ir jų bazes (buvo skaitytasi su jų modernia, amerikiečių gamybos, aviacija ir priemonėmis). Jie neoficialiai klausinėjo patarimų įvairių Europos valstybių (JAV imtinai) aviacijos karininkų, kaip reikėtų tą vykdyti. Daugiausia buvo pasikliauta prancūzų ginklų pirklių patarimais. Prieš pat karo pradžią, Irako prezidentas S. Hussein operacijų tikslu pastatė "pirmavimą Persijos įlankoje". Tačiau, irakiečių pirmavimas ore, karo pradžioje tęsėsi mažiau pusvalandžio, nors jie ir turėjo netikėtumo pirmenybes. Jų aviacija pasirodė neįtikėtinai menkavertė: vos kas dešimtas lėktuvas kliudė bet kokį persų taikinį, gi jų karo aviacijos bazių ir lėktuvų visai nepalietė. Neatsiliko ir Irako priešlėktuvinė apsauga, kuri sugniužo pačioje karo veiksmų pradžioje: priešlėktuvinės raketos ir pabūklai pasirodė visai netikslūs ir blogai veikė. Abi pusės lėktuvų oro kautynėms buvo visai nepasirengę — pilotai naudojo I Pasaulinio karo lėktuvų kautynių ore taktiką. Persai, karo pradžioje vyravo ore, bet dėl atsarginių dalių trūkumo ir stokos mechanikų, neteko daug lėktuvų ir prarado iniciatyvą ore, nors pilotų ir nestigo. Taip pat ir jų vadovavimas oro kautynėms buvo patenkiamas.

Žemės dalinių kautynių veiksmai, abiejose pusėse, buvo negeresni. Irakiečiai neapskaičiavo savų galimybių ir Irano ginkluotų jėgų atsparumo. Irako ginkluotos jėgos, atrodo, galėjo šarvuočiais manevruoti, bet buvo nepajėgūs kautynėms: pasikartojančiai nepajėgė prieš "pagauti" ir sunaikinti, to išdavoje spalio mėnesį irakiečiai buvo priversti sustoti prie persų miestų Dezful, Ahvas, Abadan ir naftos įrengimų Chuzes-

tano srityje, kur turėjo sutelkti dideles jėgas tolimesnėms kovoms, kai tą patį galėjo padaryti karo pradžioje su ribotu šarvuočių kiekiu.

Anglų karinių stebėtojų pareiškimu, Irakas pradėjo karą be strateginio plano, be aiškių tikslų (karinių siekių) ir be aiškaus karinių veiksmų plano. Stoka planavimo ir veiksmų kontrolės aiškiai matėsi pradedant aukščiausia vadovybe ir iki dalinių vadų. Žemesnių laipsnių karininkai ir vadai, su kovotojais imtinai, abiejose pusėse pasirodė geri, kaip ir bet kurios kitos valstybės, tačiau vadovybė, taip pat abiejose pusėse, yra neįtikėtina bloga, ypatingai irakiečių generalinis štabas buvo tikras farsas, primenantis I Pas. kare anglų kariuomenės gen. štabą, kai, pagal pačius anglus, "liūtams vadovavo asilai". Irako kareivius galima prilyginti tigrams, vadovaujamiems asilų.

Amerikiečių karinių žinovų, turėjusių ilgametį patirimą Irane, nuomone: tai antras karas, kuriam arabai buvo paruošti rusų ir aprūpinti rusiškais ginklais ir priemonėmis, kuris įrodė, kad jie negali sėkmingai derinti oro jėgų veiksmų su šarvuočių puolamaisiais veiksmais. Iš patirties Egipte ir Sirijoje, atrodo, rusai tendencingai vengia paruošti jų globojamas valstybes sėkmingiems veiksams, turėdami savus išskaičiavimus. Arba jie nesugeba ar nežino kaip patarti, aprūpinti ir paruošti. Nors dar anksti yra daryti galutines išvadas apie irakiečius, tačiau jau yra aišku, kad kas turi rusus kariniais patarėjais, tam jau nereikia priešų.

Irakiečiai nepramatė, kad pirm negu užimti Chuzestano ir Shat-Al-Arab sritis, reikėjo pirmiau neutralizuoti persų šarvuočius ir jų oro jėgas, užimti eilę jų miestų ir naftos įrengimus. Jie užmiršo pagrindinę II Pas. karo pamoką, kad miestų ir gyvenviečių kautynėse abiejų pusių jėgos išsibalansuoja ir pergale priklauso nuo pėstininkų ir jų sunkiųjų priemonių, bet ne nuo šarvuočių, artilerijos ar lėktuvų. Jie užmiršo, kad gatvių kautynės gali tęstis savaitėmis be

Irako šarvuočiai, pakeliui į Irano Abadano miestą, keliasi pontonų tiltu per Karuno upę

tiekimu papildymų, ir kad priklauso nuo kovotojų ir jaunesniųjų vadų moralės, bet ne nuo aukštesnės vadovybės, ginklų skaičiaus ar technologijos (A.K. Masur "Military Balance in Persian Gulf"). Tačiau, dėl to negalima kaltinti vien tik Irako aukštesnės vadovybės, persai irgi neišnaudojo iš amerikiečių gautų modernių ginklų ir priemonių, taip kaip irakiečiai gautų iš rusų ar kitų Europos valstybių. Abi pusės parodė nepajėgumą veiksmingai panaudoti šarvuočius besikeičiančiose aplinkybėse, tolygiai kaip 1973 m. Egiptas ir Sirija. Persai panaudojo eibę F-4 naikintuvų, bet pagal stebėtojų pasakojimus, jie veikė kaip prekiniai traukiniai — raketomis ir bombomis nuklojo didelius taikinius, bet nepajėgė taktiniuose veiksmuose panaudoti raketų prieš oro (lėktuvus) ir žemės (tankus) taikinius. Išleisti bilijonai dolerių buvo nepanaudoti veiksmingai. Iki šiol aišku, kad nei viena kariaujanti šalis nesugebėjo veiksmingai išnaudoti modernių kovos priemonių ir ginklų.

Nežinia kiek ilgai ir iki kokio laipsnio abi kariaujančios pusės didins savo jėgas ir ginklavimą, tačiau, nežiūrint kuo baigsis tas karas, abiejų valstybių vidinei santvarkai susidarys grėsmė (taip pat ir kaimyninėm valstybėm), kuri gali būti blogesnė už išorinę sovietinio bloko grėsmę. Visos Persų įlankos valstybės, tokiai grėsmei nėra pasiruošusios ir nėra atsparios. Jau dabar yra susidarę ten sąlygos kariniams perversmams, paperkant kyšiais aukštesnius karininkus, arba panaudojant kitų kraštų karinius patarėjus, kurie dažniausiai būna dideli išnaudotojai saviems interesams. Arba, kai sudaromi vidaus saugumo organai, kurie įgydami vis didesnės galios, gali būti panaudoti perversmams. Vidaus santvarkos nepastovumas visuomet silpnina kraštą ir kaimyninės valstybės stengiasi tai išnaudoti savo naudai.

Persų įlankos valstybės, išskyrus Iraką, Iraną ir Omaną, neišgyveno modernių kovų; stoka šios srities patirties labai mažina valstybių karinį pajėgumą, neatsižvelgiant į organizaciją, ginklavimą ir priemones. Yra perkami ginklai, neatsižvelgiant į kautynėms reikalingą derinį, pav., perkami tankai be atitinkamų žemės ir oro paramos priemonių (lėktuvų, artilerijos), modernūs naikintuvai — be atitinkamai modernių ginklų (raketų, automatinių ginklų, šaudmenų). Ginklai ir priemonės neturi priežiūros, nėra tam reikalui paruošto personalo, technikų. Beveik visos Persų įlankos valstybės turi kitų kraštų įvairių paskirčių patarėjus, samdomus technikus ir aukštesnio rango karininkus. Turėdamos dideles pajamas iš žemės alyvos šaltinių, jos išleidžia daug pinigų moderniems ginklams ir priemonėms daugiau dėl prestižo, negu dėl reikalo, nors ginklai ir netinka vietos reikalavimams, o priemonės yra tiek moderniškos, kad net Vakarų valstybių kariuomenėms yra reikalingi didesnio išsimokslinimo ir ilgesnės praktikos kovotojai, kad galėtų jas tinkamai naudoti, ko arabų valstybėms labai trūksta. Santykis tarp kautynių priemonių, kurios perkamos mažais kiekiais iš įvairių valstybių, nesilaikant standartų, yra labai neproporcingas, pav., Irakas turi apie 2700 įvai-

rios gamybos tankų, bet nepilnus 800 artilerijos pabūklų, apie 300 kovos lėktuvų; iš 13 milijonų gyventojų — tik apie 200,000 kovotojų. Iranas iš 39 milijonų gyventojų turi apie 135,000 kovotojų armiją su 1,700 tankų, 1,000 artilerijos pabūklų, apie 450 lėktuvų. Priemonės ir ginklai nestandardizuoti, tačiau didžiausia problema yra su elektroniniais įrengimais, kurie yra geri, moderniški, bet nėra kas juos aptarnauja. Be techniškų sunkumų, abiem kovojančiom pusėm trūksta išmokslinto personalo, kariuomenėje susidaręs didelis klasinis skirtumas tarp kareivių ir karininkų, todėl kariniame parengime nėra nuoširdaus bendradarbiavimo ir moralinio ryšio. Modernūs Vakarų kultūros pavyzdžiai atsimuša į nesugriaunamą nomadiškų aspektų sieną, kur dėl nesugebėjimo ar fanatiškumo yra ryškus ignoravimas viso to, kas kitų kraštų patarėjų yra pasiūloma, arba patiekama. Stokojant asmeniškų pasiukojimo, linkstama daugiau į bet kokią asmenišką pasipelnymą; menkas politinis susipratimas, nenoras sekti kitų pavyzdžiu net ir turint aiškias teigiamas pavyzdines priemones, kaip pav. ginklus ir technologines priemones. Socialinė santvarka ir žmonių rasinės savybės kliudo greitai persiorientuoti ir prisitaikyti prie skirtingų laiko reikalavimų, naudojant modernias priemones, pav. valdančiųjų ambicija pirktis modernias priemones, nors nežino kur jie tas priemones naudos. Prie to prisideda režimas — tūkstančiai Irano ir Irako karininkų buvo išžudyta ir laikoma kalėjimuose; kai kurie iš jų kalėjimus pakeitė kautynių lauku, bet tai yra tik spekuliacija, be ryžto kovoti už savo krašto interesus.

Persijos įlankos sritis turi kai kuriuos specifinius reikalavimus, pav. ginklų ir priemonių sandėliavimas ir jų priežiūra bei tikrinimas turi būti vykdomas uždarose patalpose. Tačiau, viskas laikoma atvirose vietose, neapsaugotose nuo dulkių ar smėlio; mažos sandėliavimo paklaidos visokių raketų veikimą, tepalus ir kitokį karinį inventorių gali nepataisomai sugadinti, arba visai sunaikinti.

Varšuvos pakto valstybės sistemingai paruošia karines priemones ir pagal jas — apmokymą, pritaikydamos tiekimo ir aprūpinimo sistemą pagal esamus sąjungininkus ir priešą. To nėra tarp Persų įlankos valstybių. Ten karinių dalinių veiksmingumas priklauso nuo kelių karininkų; bendrai, jų kariuomenė yra neparuošta veikti turimomis priemonėmis ir virsta visai netinkama atsidūrus staigiai pakitusiose aplinkybėse; taip pav. geras iraniečių pulko vadas, be didesnių pastangų galėtų atlaikyti irakiečių poros divizijų puolimą, arba geras bataliono vadas galėtų sėkmingai įsiveržti į irakiečių užnugarį ir suardyti divizijos tiekimo, ryšių ir vadovavimo sistemą, kai tuo tarpu, tokiam eiliniam batalionui, panašus įsiveržimas būtų pražūtingas, nors iraniečiai ir turėtų jėgų persvarą. Tas pats yra ir su lėktuvų, helikopterų, desantinių dalinių veiksmis — stoka patyrimo, stoka pasiruošusių vadų, ignoravimas pavyzdžių iš ankstesnių karinių veiksmų kitose valstybėse. Irano ir Irako kariuomenėse vienas kitas iškilesnis karininkas nustelbiamas daugumos

PIRMOJI BOLŠEVIKŲ OKUPACIJA ŠIAURĖS RYTŲ LIETUVOJE

VINCAS TAMOŠIŪNAS

1906-1907 m. mano tėvų namuose, Ignalinos km., tuo metu Antalieptės vlsč., susiorganizavo suaugusiųjų, 4 ar 2 klases baigusių, mokyklėlė. Mokytojavo studentas Balys Masiulis iš Pilvelių km., Užpalių valsčiaus. Mokėsi: Salomėja ir Pranas Tamošiūnai, Jonas Šlepetyš — Narvydžių km., Juozas Šlepetyš — Baibių km., broliai Leonas ir Antanas Skardinskai — Šlapiškių vnk., Antanas Navadničėnas — Zabičiūnų km., Antanas ir Povilas Kuosos, Juozas Tamošiūnas, visi Žadavainių km., Mečys Kviklys — Šavašų vnk., Pašys (vardą pamiršau) — Zablackų km. Visi iš artimos apylinkės ir į pamokas ateidavo pėsti.

Šie mokiniai ne tik mokėsi, ruošėsi į aukštesnes mokyklas, bet jie jau buvo padėję pagrindus į Lietuvos laisvę. Susirinkdavo visi sekmadieniais. Yra suruošę vaidinimą, kuris buvo kaimyno Bernoto klojime. Atsilankydavo į bendras sueigas broliai Balys ir Vincas Vitkai iš Staškūniškio vnk., Juozas Pranckevičius, Petras Šeštakauskas, Antalieptės mst., Jeronimas Uborevičius, Antandrejos km.

Visi išsiskirstė, kai jau mokytojas Masiulis nusprendė, pradėtas teisių studijas tęsti toliau.

Pirmasis pasaulinis karas visus išblaškė po plačiąją Rusiją. Vokiečių letena buvo labai sunki. Duoklės — ūkininkams paliko tik po vieną blogą arkliuką, nes geruosius atėmė. Viena karvytė. Jau nus vyrus išgaudė į Vokietiją darbams. Liko seni tėvai ir dar pusbernio amžiaus nesulaukę berniukai. Reikėjo atlikti ūkio darbus ir dirbti vokiečiams jų užimtuose dvaruose. Mūsų Ignalinos kaime pastoviai įsikūrė Strassbau company 74. Mūrinėse patalpose buvo laikomi rusų belaisviai, kurie atliko plento ir tiltų remontus. Belaisviai buvo marinami badu ir žiemos metu krito masiniai. Vasarą geriau, dirbdami lauke rovė žolijų šakneles, jas valgė. Žmonės taip pat padėdavo tik vasarą duonos kepalais, bulvėmis, griežčiais, morkomis, burokėliais. Žiemą jie buvo aptvarti spygliuotom vielom, sargybiniai saugojo, bet atrodo be reikalo, belaisviai buvo pusgyviai, vos galėjo paeiti. Nepadėjo darbo metu net sargybinių šauksmai: "Loss, loss, russkij!"

Karas nusilpnino vokiečius, kariai palūžo. Vo-

kiečiai kraustėsi ir tik pusgyvius rusus belaisvius varė plentu vakarų pusėn į Vokietiją. Rusijoje kilo revoliucija.

Džiaugsmas ir ašaros. Vieną rytą įeina besišypsą brolis Pranas. Motina apkabinusi savo numylėtą sūnelį nepaleidžia. Atsipeikėjome. Įspūdžių daug.

1915 m. brolis Pranas Petrapily studijavo agronomiją. Mobilizuotas, atsisakė stoti į karo mokyklą. Apmokytas tuojau buvo išsiųstas į frontą. Jo būrio vadas buvęs lietuvis karininkas. Susidraugavo. Brolis Pranas nutarė "verčiau žūti, negu tarnauti carui". Vieną naktį tas lietuvis karininkas, eidamas į žvalgybą, palydovu pasiėmė mano brolių Praną. Viskas, atrodo, buvo iš anksto sutarta. Miške išprovokavo šautuvų šaudymą. Grižta atgal į dalinį, Prano sužeistas mažasis dešinės rankos pirštas. Pasakoja, ranką apvyniojo šlapiu skuduru ir tas karininkas iš pistoleto paleido šūvį. Baisi rizika, nes grėsė karo lauko teismas.

Ligoninėje mažasai pirštelis kabojo ant sausgyslių. Sugijus, pirštelis liko susuktas. Liko pripažintas invalidu, nes šautuvo spynos užrakto valdyti negalėjo. Namuose paviešėjęs trejeta dienų, grįžo į Vilnių. Dirbo "Lietuvos Aido" redakcijoje. Suredagavęs vieną Žemės Ūkio skyrių, sutikęs draugus karininkus, perėjo į karinę tarnybą.

Antrasi brolis Juozas irgi pasirodė namuose. Šis kariavo prieš vokiečius Baltgudijos teritorijoje. Kai ilgai išbuvęs fronte, gavęs savaitę atostogų, nuvažiavo pas brolių Praną į Petrapiilį. Sprendimas buvo greitas: "Į frontą negrįši. Tylėk, būk ramus, visa bus sutvarkyta", pasakė Pranas. Už trijų dienų gavo Antano Kuosos vardu visus reikiamus dokumentus. Pas carą rūmuose durininku buvo pusbrolis Aleksandras Jakštonis. Jis turėjo pažintį su aukštais caro svečiais ir Juozas gavo pas grafą Čerementjevą vežiko darbą. Kai raudonieji revoliucionieriai suėmė visą grafo šeimą, brolis Juozas pabėgo.

Lietuvoje šeiminkavo vokiečių žandarai. Kaip tėvai nedraudė, bet kur tau klausys, išėjo į Antalieptę, kur tuojau buvo vokiečių suimtas ir patalpintas vienuolyno rūsio. Mūsų šeimos draugas Šolomas atlėkė suprakaitavęs pas mus ir pranešė apie nelaimę. Trumpai: "Reikia auksinukų". Turėjo du po penkis rublius, padavė ir Šolomas išdūmė. Tą dieną vokiečiai Daugailiuose suėmė Joną Juodvalkį.

Vėl netikėtumas — į trobą įbėgo sesuo Salomėja. Ši pasakojo, kad Voronežo gimnazijoje ne-juto karo, buvo sotūs, aprėdyti, mokslas buvo aukštai pastatytas. Ji tuojau išvyko į Kauną ir

gavo tarnybą Krašto Apsaugos ministerijoj, valdininke ypatingiems reikalams.

Rusų raudonoji armija okupuoja dalį Lietuvos. Antalieptėje organizuojama civilinė valdžia. Komiteto p-ku pristatomas Jonas Dilys, tačiau pasekėjų neturėjo, ir, galop, buvo priverstas leisti žmonėms patiems išsirinkti valdžios vadovybę. Pirmininku išrinktas Jonas Juodvalkis ir milicijos viršininku Stasys Sabaliauskas. Bet ką bolševikams reiškia žmonių išrinktieji... Zarasuose jau sėdi užsigrūdinę komunistai: Kuzmickas, Sadauskas-Gruodis (Stalino laikais pašokęs į politinio generolo laipsnį, bet už "gerus" darbus buvo sušaudytas). Šie lietuvių kraujo budeliai suėmė mažžemius: V. Kuzmą, Padusčio km. ir Petruilionį — Meidų, Antandrejos km. Šie taurieji lietuviai dingo kaip ugnį. Zarasų kalėjime atsidūrė Salako bažnyčios statytojas kun. J. Kryžauskas, vyskupas Mečys Reinys ir Jonas Juodvalkis, kuriam pavyko iš kalėjimo pabėgti.

Mūsų neturtingas, bet gamtos grožiu žavus kraštas, atsikratęs vieno okupanto — vokiečių, susilaukė žiauriausio pasaulio okupanto — bolševikų. Girdėjome paskelbtą Lietuvos nepriklausomybės, Vasario 16-tosios Aktą. Žinojome, kad jau ne vienas jaunuolis iškeliavo į Vilnių į Lietuvos savanorių eiles.

IR VĖL NETIKĖTAS SVEČIAS

1919 m. pavasarį į mūsų kluonieną įsuko, menku arkliuku, keistu vežimuku, žmogysta. Netrukus pamatėm nuo kluono ateinantį, iškreiptom kojom, sulinkusį vargšą.

Įėjęs grįšion prašneko: "Tai ką, jau nepažįstate savo sūnaus, brolio?" Motina pravirko. Brolis Pranas: "Motin, be ašarų, bet visi prie darbo, Lietuvai laisvė jau artėja. Greit iškinkykit arkliuką. Vežime visoki devocionalai, vaidinau būdelninką, sustodamas bažnytkaimiuose ir pardavinėdamas". Tuojau Juozas sudėjęs į maišą išnešė už svirno. "Tėve ir Vincai, išardykite vežimą, rasite dvigubame dugne įvairios patriotinės literatūros, išneškite už klojimo, naktį paskirstysim".

Vežimą išardėm ir už klojimo medines dalis padegėm. Geležines dalis sukaišiojom į dumblą. Naktį brolis Juozas turėjo arkliuką nuvaryti į Rimšę ir atiduoti žvalgybos skyriaus darbuotojui Jaurai. Rimšė buvo karo zonoje. Brolis Juozas išsivedė arkliuką ir pundus literatūros. Nuo mūsų Rimšė apie 35 km. Brolis Juozas turėjo jam įteikti literatūrą, žinojo kur nakvos.

Rytą pūsrūčiau, tėvai, brolis Pranas, tik

staiga, pro langą pamatom Antalieptės milicininkus: v-ką Sabaliauską ir dar 3 nepažįstamus. Sabaliauskas praėjo mūsų namus, Barisos, Guobužo ir ties Bernotų namais sustojo. Brolis jau buvo pasiruošęs ką pasiims vykdamas pas Ginaičius į Tauragnus, todėl spruko pro langą daržo pusėn. Sabaliauskas su milicininkais grįžo atgal, padarė trobose kratą. Sabaliauskas, plento sargo sūnus, vaikystėje nuolatinis mūsų svečias gerai žinojo mūsų namus, bet suvaidino nežinantį. (Būdamas antrosios žvalgų dalies tarnyboje, jis pakliuvo lenkams ir jį sušaudė).

Sabaliauskui buvo pranešusi, kad į Tamošiūnų namus atvažiavo keistas žmogus, gretimo Krūminių kaimo palaido elgesio mergina Ona Blažytė. Brolis Pranas važinėdavo okupuotose rusų apylinkėse vaidindamas ubagą, o kartą, pas kaimyną atvažiavo motociklu bolševiko uniformoje. Kai Utena buvo išvaduota iš bolševikų, aš mokiausi Utenos gimnazijoje. Utenoje brolio Prano 2-osios žvalgų dalies štabas buvo atskirame name ly ir aš ten gavau kambariuką, buvau tartum sargas. Brolis turėjo daug slapyvardžių, kiekvienam žygiui vis kitokį. Utenoj, berods, vadinosi Tumu. Paminėsiu jo štabo bendradarbius: Stasys Sabaliauskas, Jonas Juodvalkis, Aleksandras Šlepetys, Narba Šinkūnas — visi mirę. Vienintelis gyvas Karys Bertašius, Čikagoje, kuris visus stebina savo puikiais, šauniais ir gražiais adresais, kuriais įvairiomis progomis buvo apdovanojami amerikiečiai žymūnai ir mūsų iškilieji veikėjai.

1921 m. teko tarnauti Kėdainiuose Šaulių S-gos štabe instruktorium — raštvedžiu. Štabas buvo įsikūręs klebonijoje. Klebonas Pranckietis už patalpas nuomos neėmė ir net maitino. Vakarai buvo Benediktas Sugintas ir Pauliukonis. Žodžiu, šv. Jurgio klebonija buvo tartum lietuvių tvirtovė besikuriančioji Lietuvoj. Kiek aukštų pareigūnų čia lankėsi, visi buvo pavaišinti, apnakvydinti.

Vieną dieną atvyko kitas klebonas kun. Jurgis Tilvytis-Žalvarnis. Išgirdęs, kad Šaulių štabe dirba Tamošiūnas, tuojau raštinėj klausia: "Sakyk, mielasai, ar neturėjai brolio Prano?"

"Taip", atsakiau, "tai mano brolis, jaunas žuvo".

Kunigas Tilvytis ėmė pasakoti: "Vakarop klebonijos virtuvėje atsirado nabylys. Apžėlęs, apdriskusiais rūbais. Šėtoje bėlševikų štabas, gausybė raudonarmiečių. Rodau jam, gal turi dokumentą. Išima sunešiotą, sutrintą lietuvišką pasą. Pavardės neprisimenu, lyg tai Kalinauskas, pažymėta — nebylys. Nieko daugiau nebuvo galima išgauti. Atsidarė virtuvėje valgomąjo stalo stal-

čių, radęs riekę duonos suvalgė. Susiradęs kirvį išėjo į kiemą ir radęs stirtą žabų, ėmė kapoti į kūlelius. Po darbo gavo stipriau užvalgyti. Išbuvo tur būt keturias dienas. Išeidavo į miestelį. Klausydavosi kalbų apie bolševikų išsidėstymą, nuduodamas negirdintį, kad jau mūsų kariuomenė galinga.

Vieną dieną, neprašytas svečias, kaip neprašytas atėjo, taip nevarytas dingo.

Ir užvirė pekla, kulkosvaidžių tratėjimas, šautuvų ugnis, granatų sproginėjimas, artilerijos baubimas, tikras "pasaulio galas". Toliau pasakoja kun. Tilvytis: "Kai nutilo, pasirodė Lietuvos kariuomenė. Džiaugsmo ašaros vilgė kiekvieno veidą. Ir štai prieina smulkaus sudėjimo, žvalus, linksmas kariškis ir sako:

"Mielas kaimyne klebone, atėjau atsiimti atlyginimo, tiek prikopojau kūlelių. Dabar šildykis".

Aš likau be žado ir tik atsigavęs griebiau į glėbį, bučiavau, spaudžiau".

Šis kun. Tilvyčio gyvu žodžiu papasakotas įvykis mane pritrenkė, sėdau į kėdę ir pravirkau. Brolis Pranas buvo iš 6 vaikų vyriausias. Motina labai norėjo, kad jis mokytųsi, tėvas pritarė. Brolis Juozas labai norėjo išeiti savanoriu, bet Pranas pasakė: "Mes jau du su Salomėja esame tėvynės sargyboje. Vincas turi mokytis, o tu, Juozai, savo tėvynei atidavei, padėk tėvams".

Siaubas supurto prisiminus vieną reikšmingą įvykį. Utenoje buvo Lietuvos kariuomenė. Į mūsų Ignalinos kaimą iš plento įsuko vienas raitelis ir naujutėlė karinė virtuvė. Viso 12 kareivių, 7 arkliai, jų tarpe vienas lietuvis raudonarmietis iš Aleksoto. Brolis Juozas gerai vartodamas rusų kalbą, nustebęs prašeko:

"Na, kaip čia jūs draugai, buržuazinė kariuomenė jau už Daugailių, Vijasiškio bažnytkaimyje, esate apsupimo žiede".

Kalbėjosi toliau ir tarytum būtų susitarę, motina taip pat gerai mokėdama rusų kalbą, pakvietė užvalgyti. Pasirodė, lietuvis buvo politrukas, bet pasiilgęs savųjų. Brolio užtikrinamas, kad jis bus laisvas, greit apsisprendė. Vienuolika pėsti, ginkluoti, pagal brolio braižinius, patraukė šunkeliai į rytus. Lietuvis politrukas liko su broliu.

Grobis didelis: septyni puikūs arkliai, nauja virtuvė ir du dar neblogi kariniai vežimai. Visa šeima labai nerimavome, nesulaukdami dar nematytų, laisvę nešančių, karių. Kitą dieną atėjo raiti lietuviai žvalgai. Jie buvo gerais kariškais rūbais, geri arkliai, puikūs balnai. Atsirado ant motociklo ir brolis Pranas, atėjo su palydovu plk. Ladyga. Sunku įsivaizduoti visų nuotaiką. Brolis Juozas labai mylėjo arklius. Vokiečiai pa-

liko tik vieną arkliuką ir vieną karvytę. Juozas tiesiai sako plk. Ladygai ir broliui Pranui:

"Rizikavau. Leiskite išsirinkti vieną arklį. Jei reikės, būsiu geras žvalgas".

Gavo obuoliuotą širmį. Tėvui nelabai patiko, kad didelis, raitelių tipo, gal nepatrauks arklų ir vežimo. Vėliau aprimo, nes tiko visiems darbams, tik trūko avižų.

Brolis Pranas, jau ir Zarasus išvadavus, vykdymas vyriausybės įsakymą, Latvijoje, Rezeknėje, pateko bolševikams į nelaisvę ir Maskvoje, Butirkų kalėjime, buvo sušaudytas. Motina sužinojusi apie tragišką Prano mirtį, neišlaikė, sušlubavo širdis ir mirė.

Laisvės kovos buvo sunkios, pareikalavo nemažai aukų. Trumpai džiaugėmės laisvu gyvenimu. Šiandien tėvynėje vėl vyksta atkakli kova su tuo pačiu raudonuoku okupantu. Mes, gyvenantieji laisvėje, privalome dirbti, kad ir vėl tėvynėje išauštų laisvės rytas, turime aukotis, nes nė viena kova neapsieina be aukų.

□

NADAS RASTENIS

NAUJUS METUS SUTINKANT

Žvakės žiba ant stalų,
Akys mirga tarp stiklų:
Kvepia damų kvepalai,
Kunkuliuoja gėralai.
Sukasi ratu pulkai:
Čiuža vilnos ir šilkai . . .

Nauji Metai!... Op! Valio!..
Triukšmas — dzingulingu, kvyk!
Birr, dirr — suūžia ant syk...
Stygos — čirim; būgnas — būm!

Ta proga jum, jum ir jum, —
Kol eglutė dar žalia,
Prie smuikų, dainų aidų,
Iš jautrių širdžių gėlmės,
Žengiant į Naujus Metus,
Visiems, visoms, linkim mes
Sveikatos, laimės ir sėkmės...

IŠ ŠAULIŠKOS PASTOGĖS

Floridos Atlanto pakraščio šaulių kuopos veikla

Lietuvos kariuomenės minėjimas

1980 m. lapkričio 22 d. Fort Lauderdale, Floridoje, šaulių "Aušros" kuopa suruošė Lietuvos Kariuomenės Atsikūrimo minėjimą. Dr. K. Pautienis, atidarydamas minėjimą, pasakė, kad be garbingos Lietuvos kariuomenės, kuri narsiai kovojo su Lietuvos priešais, nebūtų buvus ir Lietuvos nepriklausoma valstybė. Taigi Lietuvos kariuomenei priklausau didžiausia pagarba. Po pagerbimo žuvusių už Lietuvos laisvę, JAV himną sugiedojo P. Vitkienė, dr. Norvaišienė ir Šukienė. Kp. p-kas M. Vitkus tarė tai dienai pritaikytą žodį ir pristatė paskaitininką, Lietuvos kariuomenės generalinio štabo kapitoną Šukį. Paskaita buvo patriotinė, puikiai paruošta. Šaulė K. Kodatienė, LŠST garbės narė, paskaitė savo tai dienai pritaikytos kūrybos. Dr. K. Pautienis pristatė minėjime dalyvaujančius žymesnius svečius: gen. K. Skučo žmoną S. Skučienę, gen. dukrą B. Sidzikauskienę, Oną Liutermoziene, buv. Lietuvos kariuomenės plk. A. Liutermozos žmoną, VLIKo valdybos narį J. Daugėlą ir jo žmoną solistę Juozę Daugėlienę, iš Chicago dr. Taurą su ponija, žurnalistą Meškauską su ponija ir LB p-ką inž. P. Urbutį.

Po Lietuvos himno kp. p-kas M. Vitkus padėkojo rengėjams: dr. K. Pautieniui, J. Paškui ir O. Rudaitienei už su rengimą šio gražaus ir dalyviais gau saus susirinkimo.

K. P.

Sekė loterija ir vaisės.

Metinis susirinkimas

1980 m. gruodžio 7 d. 1 val. 30 min. Floridos pakraščio "Aušros" š. kp. Miami Klubo patalpose šaukė metinį susirinkimą. Buvo renkama valdyba ir svarstomi kiti š. kuopos reikalai. Šauliams ir šaulėms dalyvavimas būtinas.

1981 m. sausio 29 d. — Miami Lietuvių Klube "Aušros" kuopos vėliavos šventinimas. Laukta svečių ir iš kitų kolonijų su kuopų vėliavomis. Ta proga žodį tarė gerb. šaulys, prelatas J. Balūnas.

1980 m. lapkričio 2, Vėlinių dieną, Pompano ir Fort Lauderdale šauliai ir jų bičiuliai aplankė Lietuvos karių ir šaulių kapus. Ant kapų padėtos gėlės, uždegtos žvakės, sukalbėtos maldos. Čia palaidotas Lietuvos kariuomenės pulko vadas ir buvęs Kretingos šaulių rinktinės vadas A. Liutermoza, karys E. Rudaitis ir šaulys H. Ungar. Po kapų lan-

kymo, šaulė Ona Rudaitienė kapų lankytojus: dr. K. Pautienį su žmona, J. Paškų, Oną ir V. Liutermoziene, Petraičius ir kitus, pakvietė pas save ir pavaišino kava ir skaniais užkandžiais.

K. P.

"Naujosios Anglijos" rinktinė

Trečiasis rinktinės suvažiavimas — valdybos rinkimai įvyko 1980 m. lapkričio 29 d. So. Bostone, Lietuvių Piliečių klube. Rinktinė susideda iš trijų kuopų: "Jono Vanagaičio" — Bostone, "Martyno Jankaus" — Brocktone ir "Dr. Vinco Kudirkos" — Worcester. Suvažiavimą globojo "Jono Vanagaičio" kuopa, kurios pirm. yra P. Tyla.

Suvažiavimą atidarė rinktinės pirm. A. Zenkus, pasveikindamas visus dalyvius. Buvo įneštos kuopų vėliavos ir sugiedotas Tautos himnas. Invokaciją sukalbėjo rinktinės kapelionas T. R. Šakalys, OFM. "Jono Vanagaičio" kp. pirm. P. Tyla pakvietė išeiti į priekį apdovanotus rinktinės šaulius ir perskaitė apdovanojimo aktą. Už veiklą Lietuvai ir Šaulių Sąjungai tremtyje, rinktinės pirm. A. Zenkus apdovanotas Šaulių Žvaigždės ordinu, Brita Meiluvienė, "Dr. Vinco Kudirkos" kuopos šaulė — Šaulių Žvaigždės medaliu. Medalius prisegė LŠST Garbės Pirmininkas prof. dr. V. Mantautas.

Suvažiavimui pirmininkauti pakviestas LŠST Garbės Pirm. prof. dr. V. Mantautas ir jį garbės prezidiumą: rinktinės moterų skyriaus vadovo B. Šakenienė, sekr. E. Gorodeckienė, išd. A. Maskeliūnienė, "Jono Vanagaičio" kuopos pirm. P. Tyla, "Kartyno Jankaus" kp. — P. Šaulys, rinktinės kapelionas T. R. Šakalys, OFM ir "Jono Vanagaičio" kp. garbės šaulys J. Stašaitis. Suvažiavimo sekretorėmis pakviestos J. Miliauskienė ir G. Grigalaušienė.

Pradėdamas eiti suvažiavimo pirm. pareigas, prof. dr. V. Mantautas perėmė iš rinktinės pirm. A. Zenkaus vieną iš kuopos vėliavų, kaip simbolį, kad jis pilnateisiu suvažiavimo pirmininkas. Jis pakvietė visus dalyvius susikaupimo minute pagerbti rinktinės mirusius šaulius.

Apie rinktinės trijų metų veiklą pranešė pirm. A. Zenkus: suruošti trys kultūriniai savaitgaliai Kennebunkport,

Maine; keturi nariai dalyvavo Šaulių Sąjungos visuotiniame suvažiavime; suruoštas minėjimas Worcesteryje, Sąjungos 60 metų įkūrimo proga; ruošiamos gegužinės; Kultūrinių savaitgalių ir gegužinių metu pravedamas varžybinis šaudymas; tarp kuopų palaikomi ryšiai biuleteniais; rinktinė turi įsigijusi stulpus vėliavoms ir įvairių sporto įrankių.

Iždininkė A. Maskeliūnienė pranešė, kad turime 1429.97 dol., kurie laikomi Worcester County banke. Revizijos komisija, kurią sudarė B. Šakenienė ir T. Janukėnas, pranešė, kad pajamų ir išlaidų dokumentai atitinka knygoje pažymėtas sumas. Moterų skyriaus vadovė B. Šakenienė padėjo visoms rinktinės sesėms už padėjimą jai darbu ir patarimais. Ypatingai dėkojo ir įteikė dovanėles E. Juciūtei, S. Stašaitienei, E. Valiukonienei ir E. Gorodeckienei.

Baigus veiklos pranešimus, pereita prie valdybos rinkimų. Rinkiminę komisiją sudarė iš visų trijų kuopų po du narius: V. Tumėnienė, A. Andriulionis, V. Rupšys, P. Pulminskas, A. Grigalauškas ir V. Abromavičius. Į pirmininkus kandidatai: A. Zenkus ir J. Stašaitis. Pirmininkas buvo renkamas slaptu balsavimu. Rinktinės pirmininku buvo išrinktas J. Stašaitis. Valdybos nariai buvo renkami pusiau slaptu balsavimu. Kandidatai: S. Augonis, E. Gorodeckienė, A. Maskeliūnienė, E. Meilus Sr. ir J. Bajerčienė. Išrinkta: E. Gorodeckienė, S. Augonis ir E. Meilus Sr., kandidatėmis liko A. Maskeliūnienė ir J. Bajerčienė. Pareigomis pasiskirstys pirmame valdybos posėdyje. Rinkiminės komisijos pirm. A. Grigalauškas pasveikino naują valdybą ir palinkėjo sėkmingai dirbti steinančiais 3 kadencijos metais.

Pereita prie klausimų ir sumanymų. Iškeltas klausimas dėl rinktinės vardo pakeitimo. Po ilgesnių diskusijų paliktas tas pats, "Naujosios Anglijos" rinktinė, nes visos trys kuopos yra Naujosios Anglijos rajone. Pasiūlyta įsigyti rinktinės vėliavą. Lešom sutelkti numatyta suruošti Užgavėnių vakarienę Worcester. Salė jau užimta Lietuvių Piliečių klube.

Naujai išrinktas rinktinės pirm. J. Stašaitis dėkojo visiems už pasitikėjimą išrinkant jį pirmininku. Kvietė visus vieningai dirbti ir plėsti šaulišką idėją. Naujojoje Anglijoje. Suvažiavimo pirm. V. Mantautas perdavė sveikinimus nuo visų LŠST Garbės narių. Simbolinę vėliavą vėl perdavė rinktinės pirm. A. Zenkui, nes naujas pirmininkas pareigas pradės eiti tik nuo Naujųjų Metų. "Jono Vanagaičio" kuopos pirm. P. Tyla pakvietė visus prie vaišių, kurias paruošė tos kuo-

A.A. ŠAULYS KUN. PETRAS AŽUBALIS

1980 m. liepos 12 d., staiga ir netikėtai, širdies smūgio ištiktas, Toronte mirė "Vlodo Pūtvio" šaulių kp. garbės narys ir kapelionas Petras Ažubalis.

Jo mirtis sujaukino ne tik šaulius, Toronto lietuvius, bet ir visus Kanados ir JAV lietuvius. Tai buvo kilnus lietuvis patriotas, doras kunigas, geras ganytojas, kuris vedė mus katalikybės ir lietuviybės keliu, saugojo mus nuo ištirpimo kitataučių jūroje.

Kun. P. Ažubalis buvo gimęs 1918 m. vasario 10 d. Mielaisių km., Papiolio vlsč., Biržų apskr. Mokėsi Biržų gimnazijoje, bet atestatą gavo Linkuvos gimnazijoje, išlaikęs eksternu egzaminus. Įstojo į Kauno Kunigų seminariją. Rusams okupavus Lietuvą, išvyko Čekoslovakijon ir Prahos vokiečių universitete studijavo teologiją. Baigęs buvo išventintas kunigu 1942 metais. Kurį laiką buvo kapelionu seselių vienuolyne Liuksemburge. 1947 metais atvyko į Kanadą. Pusmetį pavikaravęs St. James angliškoje parapijoje, buvo paskirtas lietuvių šv. Jono Kr. parapijos klebonu. Tuo laiku pradėjo plaukti nauja lietuvių emigrantų banga iš Vokietijos stovyklų ir daugumas apsigyveno Toronte. Torontan atvykusiems lietuviams šv. Jono Kr. parapija buvo lietuviybės centras, o kun. P. Ažubalis — ašis apie kurią sukosi visa lietuviškoji veikla. Parapijos patalpose steigėsi įvairios jaunimo ir kitos organizacijos, kurių tarpe ir pirmoji šiaurės Amerikoje šaulių "Vl. Pūtvio" kuopa. Parapijos patalpose pradėjo veikti lituanistinė šeštadieninė mokykla. Klebonijos rūšio patalpose gimė savaitraštis "Tėviškės Žiburiai", kurie tebeina ir šiandien ir yra tapę didžiausiu ir įdomiausiu lietuvišku savaitraščiu laisvajame pasaulyje.

Matydamas, kad patalpos darosi per ankštos, gavęs leidimą, padidino bažnyčią, rūsyje įruošė salę ir atskiras patalpas "Tėviškės Žiburiams".

Būdamas realistas, kun. P. Ažubalis suprato, kad praturtėję tautiečiai mieste negyvens, kelsis į priemiesčius. Parapijiečiams padedant, jis užpirkė didžiulį žemės plotą į vakarus nuo Toronto, Mississaugoje. Ten pradėjo statyti naują Lietuvos Kankinių šventovę, lietuvių kapines ir didžiulę salę. Visą vietovę pavadino "Anapilium".

Šv. Jono Krikštytojo kapinėse, Anapilyje, jau ilsisi daug lietuvių. Salėje ruošiamos parodos, koncertai, vaišės, įvairūs pobūviai.

Kun. P. Ažubalis turėjo daug gerųjų savybių ir Dievo dovanų. Mylėjo kiekvieną lietuvių, reikalui esant stengėsi jam

padėti, patarti, ištiesti pagalbos ranką. Buvo populiarus ne tik lietuvių, bet ir kitataučių tarpe.

Jis buvo pašalvotas savo pastatytoje šventovėje. Per dvi dienas jį lankė ne vien tik Toronto, bet ir aplinkinių kolonijų lietuviai. Abu vakarus, pasikeisdami, garbės sargyboj stovėjo: "Vl. Pūtvio" šaulių kp. šauliai, skautai, ateitininkai, katalikės moterys ir Anapilio

moterų būrelio narės. Laidotuvių išvakarėse įvyko atsisveikinimo akademija. Religiniai daliai vadovavo kun. dr. P. Gaida, "Tėviškės Žiburių" redaktorius. Kunigai skaitė iš Šventojo Rašto ištraukas ir buvo kalbamas rožinis. Ištraukas padėjo skaityti Toronto lietuvių evangelikų parap. klebonas kun. A. Žilinskas.

Toliau vadovavo pedagogas A. Rimkūnas. Atsisveikino Bendruomenės ir organizacijų atstovai. Akademija buvo baigta Lietuvos himnu.

Sekantį rytą iškilmingas mišias koncelebravo 35 lietuviai ir kitataučiai kunigai ir du vyskupai. Pagrindiniu koncelebracinių mišių atnašautoju buvo kun. dr. J. Cutauskas. Pamokslą pasakė kun. dr. P. Gaida, apibūdindamas velionį kaip dvasinės ir medžiaginės tvirtovės statytoją.

Po mišių pamokslą angliškai pasakė vysk. L.J. Wall. Išlydėjimo pamaldas angliškai pravedė vysk. P. Lacey, pagarbiai stebėdamas lietuviška Trispalve apdengtą karštą.

Į kapines palydėjo didžiulė iš visur suvažiavusi lietuvių minia. Čia paskutines apeigas atliko kun. J. Staškus, Kanados lietuvių katal. vienybės pirmininkas. Šaulys dr. Liutkus, kaimynas iš Lie-

tuvos, ant karsto užbėrė žiupsnelį tėviškės žemės.

Sugiedojus "Viešpaties Angelas", "Vl. Pūtvio" kp. p-kui St. Jokubaičiui sukomandavus "Ramiai", p-kas sulankstė nuo karsto nuimtą tautinę vėliavą ir perdavė velionio broliui.

Kun. Ažubalis buvo "Kario" skaitytojas. Už nuopelnus Lietuvai, Šaulių Sąjungai, buvo apdovanotas Šaulių Žvaigždės ir skautų ordinais.

Iššėkis ramybėje, mielas kunige, greta anksčiau amžinybėn iškeliavusių motinos ir brolio, savo paties įkurtose šv. Jono Kr. kapinėse, "Anapilio" papėdėje.

Š. P. G-kas

"Žalgirio" šaulių kuopos aukos "Žalgirio" šaulių kuopa Clevelande, kiekvienais metais lietuviškiems reikalams skiria savo aukas. Šiais metais kuopa įstojo ir į lietuvių Tautos Fondą su 100 dol. Aukos: žurnalsi "Karys" — 50 dol., "Dirvai" — 25 dol., "Laisvajai Lietuvai" — 25 dol., "Draugui" — 25 dol., "Tėvynės Garsų" radijo valandėlei 25 dol., lietuvių sportininkų išvykai į Australiją 25 dol., Šv. Jurgio parap. kleb. kun. B. Ivanausko išleistuvėm 30 dol. ir kuopos garb. šauliui Ad. Klimui — 25 dol.

Kuopos valdyba ir nariai, dėkoja spaudos ir radijo valandėlės darbuotojams už gražų bendradarbiavimą ir linki laimingų Naujų Metų.

Valdyba

LAIŠKAI KARIUI:

Renku "Kario" žurnalus ir juos įrišu. Tačiau, man trūksta 1953 m. nr.nr. 7, 8, 9; 1954 m. nr.nr. 4 ir 6; 1957 m. nr. 3, be to, man dar trūksta 1967 m. nr.nr. 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10; ir 1968 m. nr.nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Aš turiu dar įvairių metų atliekamų "Kario" numerių, kurių man nereikia ir kuriuos aš mielai iškeiččiau su kitais, kurie taip pat renka "Karius", ar jais domisi.

Man atliekami "Kario" numeriai yra šie: 1958 m. — nr. 2; 1963 m. — nr. 10; 1964 m. — nr. 1 ir 2; 1965 m. — nr. 1; 1967 m. — nr. 1; 1969 m. — nr. 3 ir 9; 1970 m. — nr. 1, 2, 9, 10; 1971 m. — nr. 1, 2, 3, 8; 1972 m. — nr. 1, 4, 5, 6, 8, 9.

Rašyti:

K.A. Kodatis
8850 Garland Ave.
Surfside, Fla. 33154

Šaulio, muz. a.a. Mykolo Cibo palaikams leidžiantis į amžino pilsio vietą. Kairėje, kalba kpt. Petras Jurgėla. Dešinėje velionio našlė, sesė Eufemija (6-ta iš deš.), spaudžia prie krūtinės ką tik įteiktą tautinę vėliavą. Pirmas iš deš. V. Butkys, 4-tas — K. Miklas, kp. pirm.

SAVANORIO UŽRAŠAI

II DALIS

(Netolimos praeities atsiminimai)

I dalis žiūr. 1980 m. KARYS Nr. 5-10

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

Dabar buvau painformuotas, kad pulkas gavo naują uždavinį ir veiks pagal ašį Kaišiadorys - Semeliškės - Trakai. Mūsų batalionas stovyklau Semeliškėse. Žygiuosime per Onuški, Aukštadvarį, iki Semeliškių. Žygis buvo sėkmingas, be sutrukdymų. Semeliškėse pasilikome keleta dienų ir šiek tiek pailsėjome. Pagaliau, kuopa pajudėjo Trakų link. Kuopos vadas man paaiškino, kad B-no vadas padaręs klaidą, duodamas įsakymą užimti kautynių barą, kuris priklausė kitiems. Atvykome į Padvaronių sodžių, kur kietai kovėsi su lenkais 6-tas pulkas. Čia gavau naują uždavinį. Mano kuopos vadas įsakė paimti I kulkosvaidžių būrį ir vykti į 6-tą kuopą, kur gausiu tolimesnių nurodymų. Kuopos vadas kpt. J. Plenta prijungė savo kuopos būrį, įsakė vykti į N. Trakus ir užimti miesto pietuose tarpeklių tarp ežerų. Nuvykęs ten užėmiau nurodytą tarpeklių, sustačiau kulkosvaidžius ir pasiunčiau pranešimą

apie užimtą poziciją.

Trakai istorinė vietovė. Parūpo pamatyti pilies griuvėsius saloje. Palikęs būrininką savo vietoje, nuėjau prie Galvės ežero kranto. Pilies griuvėsiai atrodė didingai. Gidas buvo lenkas. Už porą markių aprodė pilies įdomybes ir pripasakojo visokių istorijų, palankių lietuviams. II pilies aukšte ant sienų buvo užsilikę dvi freskos, gerokai nublukusios. Gidas aiškino, kad viena freska vaizduojanti Dievo Motiną. Kita freska — tai Vytauto Didžiojo paveikslas. Apsirengimą galima buvo įžiūrėti, bet veidas buvo išblukęs. Stebino turtingas iškasenų skyrius.

Apžiūrint iškasenas, tolumoje pasigirdo lyg griaustinis. Tai buvo artilerijos šaudymas. Reikėjo skubiai grįžti į užtvarą. Vėliau pradėjo tratėti ir kulkosvaidžiai. Grįžęs radau įsakymą nusiimti iš tarpeklio, su užtvara vykti į Sen. Trakus, ten prisistatyti 4-tos baterijos vadui kpt. Motiejui Pečiulioniui, būti baterijos priedanga. Atvykęs susiradau kpt. M. Pečiulionį ir atraportavau apie paskyrimą. Jis nurodė užtvarai poziciją ir ugniavietes kulkosvaidžiams. Po to, paliepė pasitelkti du baterijos telefonistus ir du užtvaros vyrus, su jais vykti į S. Trakų kleboniją, paimti bažnyčios raktą, atrakinti bažnyčią ir jos bokšte įtaisyti sekimo punktą. Klebonas buvo lenkas

ir priešinosi. Tik pagrasinus areštu, pagaliau, sutiko bažnyčią atrakinti. Besikalbant su klebonu, atvyko ir pats baterijos vadas su telefonistais. Kai jau buvo įvestas telefonas, baterijos vadas pakvietė į bokštą ir mane. Matomumas iš bokšto į rytų pusę buvo labai geras. Apie poros kilometrų atstume aiškiai matėsi kelias iš Vilniaus, einąs per Panerius. Stebėdamas kelią per žiūroną, aiškiai mačiau tuo keliu žygiuojančią lenkų kariuomenės vorą, su raiteliais priešakyje. Užpakalyje važiavo ilga gurguolės vežimų vora. Nuleidęs žiūroną ant krūtinės, kpt. Pečiulionis manęs staiga užklausė, ar aš matęs lenkus? Trumpai atsakiau, kad taip. Tuomet jis, imdamas telefoną, dar pasakė, kad negalima laukti, kai taikinys tokioje geroje vietoje. Davė įsakymą užtaisyti pabūklus, nurodė taikiklį ir keturiais pabūklais pradėti šaudyti. Po keletos salvių, lenkų kariuomenės vora dingo nuo kelio. Liko tik sudaužytų vežimų griaučiai.

Po kelių dienų baterija išvyko į kitą vietą (rodos į Daugirdiškius), o man su užtvara buvo įsakyta grįžti į 6-tą kuopą Padvarionyse. 6-toji kuopa gavo gynimosi barą už Padvarionių sodžiaus, prie Strėvos upelio ir kelio į Padumblius. Mane su kulkosvaidžių būriu priskyrė prie 6-tosios kuopos, kad sustiprinus jos gynimosi poziciją. Turimomis žiniomis buvo laukiama puolimo iš gretimo sodžiaus — Seimonių (Seimany). Parinkau kulkosvaidžiams tinkamas ugniavietes. Po du sunk. kulkosvaidžius įtvirtinau ir paslėpiau abiejose kelio pusėse iš Padvarionių į Seimonis. Kairėje kelio pusėje, kur buvo sunk. kulkosvaidžio ugniavietė, buvo iškastas blindazas. Ten įsikūrė 6-tos kuopos vadovietė. Apsikasė ir kiti būriai, nes su lietum ir žvarbiais vėjais atšalo oras. Arti gyvenamų namų nebuvo. Keletą savaičių ten vargom, negalėdami nei išsimiegoti, apsivalyti, apsiskusti, pasikeisti baltinius ir kt. Vyrai kantriai budėjo, laukdami pamainos. Per tą laiką rimtesnių susirėmimų su lenkais čia nebuvo, neskaitant žvalgų susišaudymų.

Vieną ankstyvą rytą, kai pūtė žvarbus vėjas, lenkai paleido uraganišką ugnį. Manėme, kad lenkai ruošiasi pulti. Šaudė iš lauko pabūklų, gal būt ir iš gaubicų, nes sproginiai buvo tokie stiprūs, kad dulkių ir žemių stulpai iškildavo virš didelių medžių viršūnių. Tas rytas buvo man nelaimingas. Tūnodamas blindaze gavau pranešimą, kad gretimas sunk. kulkosvaidis neveikia. Išlindęs iš blindazo, ėjau prie kulkosvaidžio. Tuo metu už kokių 4-5 žingsnių krito ir sprogo sviedinys. Oro spaudimas buvo toks stiprus, kad mane bematant parbloškė ir apipylė žemėm. Kai su

viršilos pagalba pakilau nuo žemės, galva svaigo ir užė aussyse. Kuopos vadas kpt. Plenta man kažką sakė, bet aš nieko negirdėjau. Maniau, kad nebeturiu ausų. Kuopos viršila, paėmęs mane už parankės, nuvedė į netoli esantį perrišimo punktą — lauko ligininę Zavadskio dvare. Pulko daktaras Kanauka suteikė pirmąją pagalbą: išplovė ausis ir užkimšo vata. Po poros dienų ūžimas praėjo, bet iš dešinės ausies pasirodydavo kraujas ir užeidavo galvos skausmai. Gulėjau dvaro savininko salione. Dvaro savininkas J. Zavadskis žinojo daug istorijų. Jis pasakojo apie Vilniuje įsteigtą spaustuvę, kuri spausdindavo lietuviškas knygas ir atsišaukimus. Kratos metu žandarai radę nelegalius atsišaukimus ir spaustuvę uždarę. Nieko negelbėjusi nei dr. Jono Basanavičiaus intervencija.

Iš ligininės grįžau į 6-tos kuopos lauko poziciją, bet ten likau nebeilgai. Po kelių dienų šią poziciją perėmė 6-to pulko daliniai, kurie pakeitė ir mūsų bataliono pozicijas. Mūsų II batalionas gavo įsakymą vykti poilsio į užfrontę Boguslaviškio-Gelvonų apylinkėse.

Pagal bataliono dislokaciją, mano 2-rai sunk. kulkosvaidžių kuopai apsistoti buvo paskirtas Boguslaviškių bažnytkaimis. Žemėlapis rodė, kad šiame bažnytkaimyje turėtų būti kiek daugiau pastatų. Kuopai priklausė 30 arklių ir 14 vežimų, kuriuos dabar, žiemos metu, reikėjo sutalpinti po stogą.

Atvykęs į bažnytkaimį pradėjau rūpintis kuopos sutalpinimu. Susiradau seniūną. Seniūnas buvo sąžiningas. Jis sakė, kad gyventojams nepatinka suglaudininimas, todėl jis pasistengs kareivius apgyvendinti kiekviename name, kad vienas kitas nenukentėtų per daug. Bažnytkaimio trobesiai buvo pusėtinai geri, todėl kuopa įsikūrė pakenčiamai.

(Bus daugiau)

Miela Sese Eufemija, Tavo vyrui ir mūsų Broliui

A.A. MYKOLUI CIBUI

iškeliavus amžinybėn, didžiojo skausmo valandoje Tave ir jo brolių Juozą su šeima ir kitus artimuosius nuoširdžiai užjaučiame ir kartu liūdime.

“Simo Kudirkos” šaulių kuopos
New Yorke valdyba ir nariai

— Judrioje kautynėse ir partizaniniuose veiksmuose kovotojai svarbu galima mažiau apsikrauti priemonėmis, kad neprarastų judrumo, tačiau nemažiau svarbu reikiamu laiku ir vietoje turėti atitinkamas ugnies priemones, nuo kurių didele dalimi priklauso kautynių išdavos. Parinkimas ginklų ir pagalbinių priemonių priklauso nuo priešo veiksmų pobūdžio ir turimų priemonių: kovai prieš partizanus reikalingi automatiniai ginklai, granatos; prieš kariuomenės desantininkus — be pėstininkų automatinų rankinių ginklų, reikalingi pėstininkų sunkieji automatiniai, minosvaidžiai, priešlėktuviniai ir prieštankiniai ginklai — raketos (pav. vokiečių "Panzerfaust", arba "Milan", kurio tikroji ugnis siekia 2 km, amerikiečių priešlėktuvinė "Stinger" ir pan.). Prieš reguliarią (kombinacija pėstininkų su šarvuočiais) reikalingi automatiniai stambaus kalibro pėstininkų ginklai, prieštankinės, priešlėktuvinės raketos, lauko artilerija ir raketos. Ypatingos reikšmės pridodama helikopteriams, kurie nereikalingi didesnių įrengimų kilimui ir nusileidimui ir aerodromų tarnybos ir visuomet gali būti laukiamoje padėtyje prie kautynių dalių, kurie kiekvienu metu gali žvalgyti artimesnes vietas, palaikyti ryšį, perkelti reikiamą vieton sunkesnius pėstininkų ginklus, rezervus, paramą, palaikyti tiekimą, vykdyti sužeistų evakuaciją ir paremti kautynių dalinius ugnimi; visa tai jie gali atlikti nepriklausomai nuo kelių ir bet kurio mis laiko ir oro sąlygomis. Helikopteriai numatomi plačiai panaudoti mažesnių valstybių kariuomenėse.

— NATO organizacijoje numatoma judrios gynybos taktika, prieš stipresnį sunkiom priemonėmis ginkluotą ir gausesnį priešą — Varšuvos paktą valstybes, kurių tarpe yra Lenkija, ginkluota daugumoje rusiškais taktiniais ginklais, arba jų standartais, bet savos gamybos, apmokytą pagal rusų puolamąją doktriną. Lenkų šarvuotos priemonės, ypatingai paskutiniame dešimtmetyje, gerinamos ir daugi-

namos. Su jomis, vienai iš NATO valstybių, būtent vokiečiams, ir teks pirmiausiai susidurti (o lemties perspektyvoje, mūsų pietinis kaimynas, kokioje padėtyje pats bebūtų, Lietuvos atžvilgiu praeityje, šiuo metu ir ateityje, bus nusištas agresyviai; tai matome iš lenkų spaudos esančios laisvajame pasaulyje).

— Vakarų Vokietijos ginkluotų jėgų organizacijoje, pagrindiniu taktiniu kautynių vienetu laikomas batalionas, kuris savo dydžiu yra pakankamai judrus manevruose — kautynių veiksmuose, gerai ginkluotas, todėl gali sutelkti stiprų ugnies smūgį, kaip kautynių vienetas lengvai permetamas helikopteriais reikiamon kautynių vieton. Žinodami Varšuvos pakto puolamąją doktriną: puliti masiniai šarvuotomis priemonėmis su taktine aviacija ir artilerija, vokiečiai (taip pat ir amerikiečiai, kurie yra toje pačioje padėtyje), telkia dėmesį į pritaikymą prieštankinių, priešlėktuvinių ginklų ir taktinių raketų (neturint galimybių apsiginti įtvirtinimuose).

Pagrindiniu vokiečių batalione pėstininkų prieštankinių ginklu yra 44 mm "Panzerfaust", iki 500 m tolimašos ir 84 mm "Carl Gustav" apie 600 m. tolimašos, "Milan" — 2 km, "Hot" ir "Tow" — apie 4 km tolimašos raketos, "Jagdpanzer" — tankų naikintojas, ginkluotas "Hot" raketomis ir 90 mm artilerijos pabūklų. Priedui gali turėti "Leopard" I-A4 su 105 mm pabūklų ir "Leopard" 2 su 120 mm pabūklų. Lauko artilerijos pabūklai, priešlėktuviniai mažo kalibro automatiniai pabūklai ir priešlėktuvinės pėstininkų raketos. Pagalbinės sunkios kautynių priemonės yra aukštesnio skaidinio vado žinioje.

— Amerikiečių tolygus batalionas yra ginkluotas lengvomis M71 prieštankinėmis pėstininkų raketomis, vidutinėmis "Dragon" M47 ir "Tow" raketomis, M60 — A1, A2, A3 šarvuočiais, ginkluotais 105 mm patrankom ir 7,62 mm kulkosvaidžiais.

Visais atvejais tankų panaudojimas kau-

tynėse priklauso nuo vietovės.

— Vokiečių lengvų raketų taikymo įrengimai yra nesudėtingi ir suvienodinti su amerikiečių tos pačios rūšies raketų. Vidutinės "Milan" raketos pagamintos sudėtinai — prancūzų ir vokiečių (Aerospatiale of France ir Messerschmitt-Boelkow-Blohm), turi infra raudonų spindulių taikymo įrengimus (taikymui naktį ir blogame ore); bloga savybė — taikytojas privalo nuvairuoti raketą trajektorijoje iki taikinio laidu prijungtu prie raketos ir laidytojo vamzdžio, tuo save ilgam (palyginamai) laikui išstatydamas priešui, nes raketa skridama palieka dūmų pėdsaką; raketos tolimaša — 2 km. Amerikiečių gamybos sunkios "Tow" raketos tolimaša — 3750 m, yra kaip ir Europoje gamintos "Hot" — tolimaša 4 km; skridimo greitis 260 m/sek. ("Tow" — 200 m/sek.); abiejų raketų šarvų pramušamoji jėga yra vienoda — pramuša visų žinomų sunkiųjų tankų šarvus.

— Vokiečių gamybos tankas "Leopard I, A4 ginkluotas 105 mm pabūklų, vienodai su amerikiečių, kad galėtų naudoti tuos pačius šaudmenis, tačiau "Leopard" II pabūklų kalibras yra 120 mm, todėl šaudmenis vokiečiai turi pasigamininti patys, tačiau ugnies galingumas yra didesnis. Abu "Leopard" yra sunkūs tankai.

Pašymėtina tipiškas vokiečių ir amerikiečių prieštankinių ginklų taktiškas panaudojimas kautynėse. Pagal vokiečių statutą 100-3, reikia turėti pakankamai laisvės ugnievių keitimui. Užsimaskavus laukti prieš, įsileisti į tikros ugnies zoną, kad jau pirmas šūvis būtų užtikrintas; sudaryti pasalas ir netikėtumus prieš sparnuose arba užnugaryje; neišduoti priešui savos ugniavietės

Amerikiečių raketa "Stinger" bandymų metu

MOKSLAS IR TECHNIKA

B. B.

Dirbtinė širdis

1969 metų pabaigoje, po eilės bandymų su gyvuliais, daugiausiai su šunimis ir jaučiais, pirmą kartą, Texaso širdies institute, žmogaus širdis laikinai (64 valandoms) buvo pakeista dirbtine, plastikos ir metalo derinio, mechanine širdimi, pavadinta kraujo pompa, kuri buvo mikrokompiuterių pagalba varoma 2,5 watto elektros energija, gaunama laidais iš baterijų. Baterijas pacientas turėjo nešiotis aplink juosmenį, tam tikslui pritaikytu diržu. Dirbtinė širdis turi būti pritaikyta individualiai, pagal žmogaus svorį, pav. 150 svarų žmogui, normaliuose judesiuose, pompa pravaro apie 6 litrus per minutę kraujo, įtemptuose judesiuose — apie 30 litrų per minutę. Šiuo metu eilėje klinikų (Bostono, Texaso, Pensilvanijos, Žiuricho ir kt.) gana dažnai praktikuojama negaluojančias ligonių širdis pakeisti mechaniskom, iki surandamas sveikos širdies pakaitalas. Dirbtinė širdis sveria apie 65 gramus ir užima apie 30 kubinių centimetrų.

Vėjas ir elektra

Vakarų Vokietijoje, Bremerhavene, statoma vėju varoma elektros stotis, kurios vienarankis sparnas, per transmisiją suks elektros generatorių, gaminantį 800kVa elektros, kurios užteks aprūpinti 350 normalių gyvenamųjų namų. Metų bėgyje numatoma pagaminti 17 megawattų elektros, tai būtų tolygu 31,000 statinių Nr. 2 alyvos (statinė prilygsta 31,5 U.S. gal.). Vienarankis sparnas yra 238 pėdų ilgio (nuo ašies iki smaigalio), antroje ašies pusėje turi 66 pėdų ilgio svorį balansui, sparno skersinis plotis 23 pėdos, sparnas sveria 26 tonas, iškeltas ant stiebo

Jak-18, Il-18 pagal rusų standartus. Artilerija — 57, 85 ir 100 mm AT lauko patrankos, 122 mm M63 ir 152 mm D-1 gaubicos, dalis šarvuotos, eilė prieš-tankinių ir priešlėktuvinių (aštuoniavamzdžiai WP-8z) pabūklų (visi pagal rusų standartus). Raketos "Frog" varomos kietu kuru, tolinaša iki 20 km, "Scud", skystu kuru, tolinaša 200 km, abi rusų gamybos. Lenkų gamybos pėstininkų šarvuočiai OT-62, OT-64 ir BTR-152 rusų gamybos. Tankai T-10 sunkūs, T-54/55, T-35/85 vidutiniai ir PT-76 lengvi — amfibijos su šnorkeliais, naudojami žvalgybai, ginkluoti 76 mm patrankomis ir 7,62 mm kulkosvaidžiais; šarvai atsparūs pėstininkų lengviems ginklams (išskyrus prieštankines raketas).

net ir staigiuose priešpuoliuose. Pagal amerikiečių lauko statutą 71-2 — sueiti į sąlytį su priešu tikros ugnies ribose; keisti ugniavietę, kai priešas vykdo manevrą. Sudaryti sąlytį su priešu galima anksčiau, priešui priartėjus, pasinaudojant vietos priedangom, pereiti į sparnines pozicijas, apšaudymui prieš iš šono netikėta ir staigia ugnimi, išnaudojant pirmo šūvio galimybes. Kiekvienas ginklas privalo kliudyti taikinį iš pirmo šūvio, po sekančio kliudymo pereiti į kitas pozicijas, anksčiau, negu priešas pastebės ir sunaikins.

— Iš Varšuvos pakto valstybių yra **tinga Lenkija**, todėl būtų pravartu keičiamais broūžais peržvelgti jos karinį potencialą. Lenkų gyventojų priskaitoma apie 35 mil. (pagal 1979 m. duomenis); jų tautinėje žemės jėgų kariuomenėje taikos metu būna virš 200,000 kovotojų (apie 4,000 tankų); laivyne — apie 20,000 vyrų (5 povandeniniai, 5 naikintojai, 55 minininkai, 16 patruliniai laivai, 22 išsikėlimo — desanto laivai). Laivyno aviaciją sudaro apie 60 MiG-17 naikintuvų, Il-28 bombonešiai ir helikopteriai. Aviaciją sudaro apie 60,000 vyrų su 700 kovos lėktuvų; keturios eskadrilės Il-28 bombonešių, apie 15 eskadrilių MiG-17 ir Su-17 kautynių bombonešių, apie 40 eskadrilių naikintuvų MiG-17, MiG-19, MiG-21; šešios eskadrilės MiG-21 ir Il-28 žvalgybos lėktuvų; apie 50 transporto lėktuvų; įvairios paskirties helikopterų, kurių skaičius, atsižvelgiant į paskirtį, nuolat didinamas. Ginkluotų jėgų rezervą sudaro apie 350,000 vyrų. Karinė tarnyba, pradedant 18 m. amžiaus, tęsiasi dvejus metus, specialios daliniuos daugiau; rezerve — iki 50 metų amžiaus. Yra penkiolika karininkų mokyklų ir penkios karo akademijos. Ginkluotos jėgos suskirstytos į tris karines apygardas ir septynias administracijos sritis; viena iš jų yra Balstogės. Lenkų karinių patarėjų yra Vietname, Kuboje ir kai kuriose arabų valstybėse. Bendra ginkluotų pajėgų organizacija — pagal rusų sistemą. Tarp kitų, lenkai turi ir vieną parašutininkų diviziją.

Lenkai, turėdami žaliavų, kai kuriuos ginklus ir priemones gaminasi patys, pagal rusų nustatytus standartus. Savos gamybos yra 9 mm automatai M-63, pagal rusų Makarovo modelį; 7,62 mm Semionovo pusiau automatiniai karabinai AK-47 ir AKS-74 Kalašnikovo tipo automatai, to paties kalibro ant trikojų kulkosvaidžiai M-49, PKS 80 ir L20 mm minosvaidžiai. Kiti ginklai panašūs kaip rusų daliniuose. Lenkai taip pat gaminasi T-54 rusų tipo tankus, artilerijos pabūklus ir karinius lėktuvus MiG-21,

nuo žemės iki ašies 394 pėdas, ir prie vėjo 9 pėdų per sekundę greičio daro 17 apsisukimų per minutę. Alektros generatorius su kontrolės įrengimais įrengtas stiebo viršuje ir per greičių dėžę sujungtas su sparnu. Konstruktorius inž. R. Megla tvirtinimu, vienarankis sparnas yra pigesnis už dvisparnį ar turbiną, geriau išbalansuotas, mažesnis pasipriešinimas oro srovėms, turi dinamiškas pirmenybes prieš kitus sparnus. Pagaminti ir išbandyti modeliai davė geras išdavas. Konstruktorius tikisi, kad tokios rūšies vėjo elektros gamyklos turės praktišką pasisekimą.

Tantalumo baterija

Pagamintas naujo tipo (J. Ritter — išradėjas) radiacijos principo elektros akumuliatorius — baterija: cilindro formos, kurio ašyje — centre yra radioaktyvi medžiaga tantalumas (Ta), turintis aukštą atominį skaičių (73, t.y. atomo branduolio protonų skaičius - kiekis), kurį supa lengvo metalo — aliuminijaus cilindrinė plokštė (13 protonų). Tantalumas, kuris yra palyginamai nepastovus elementas, normaliam stovyje, kaip ir kiti sunkūs, radio aktyvūs elementai, nuolat atpalaiduoja energiją, gama radiacijos formoje, tačiau "pakrovus" energijos įlydžiu, tantalumas išspinduliuoja didesnius gama kiekius (kvantumus — energijos kiekius), veikiančius į lengvo elemento — aliuminijaus atomų elektronus, kurie atpalaiduoti sudaro elektros srovę.

Tantalumo plokščią impulsams naudojamos ir silikono (Si) fotocelės, kurios pradiniam tantalumo impulsui gali surinkti saulės šviesos spindulių energiją. Šios rūšies baterijos naudojamos erdvėlaiviuose ir įvairios paskirties žemės sateliuose.

80 mylių vienu galionu

1980 metų pabaigoje G.M. pagamino keturvietį, dviejų durų, trijų cilindrų, 1,5 litro variklio automobilį, kuris važiuojant pastoviu 25 m.p.v. greičiu, sunaudodamas vieną galioną benzino, gali nuriedėti 80 mylių.

Mūsų kaimynas — Andromeda

Artimiausia nuo Paukščių Tako (mūsų) galaktikos, dviejų milijonų šviesmečių atstume yra galaktika Andromeda, virš dviejų kartų didesnė už mūsų šę (žiūr. "Karys" Nr. 2, 1978 m. psl. 46). Ji buvo pirmą kartą pastebėta bavaro astronomo S. Mariaus 1611 metais. Prieš šimtmetį, atsiradus fotografijai, J. Roberts, panaudodamas tuometines jautrios emulsijos ftoplokštes, teleskopo pagalba išgavo bendrą Andromedos galaktikos apybraižą, ir tik 1944 metais, vokie-

(Nukelta į 48 psl.)

Naujas požiūris į 1934 m. sukilimą

“Laisvoji Lietuva” 1980 m. lapkričio 27 d. ir gruodžio 11 d. numeruose išspausdino A.J. Audronio-Krasnicko straipsnį “Generolas Kubiliūnas Lietuvos kariuomenėje ir 1934 m. sukilime”, kuriame jis pasisako ruošias platesnę studiją apie gen. Kubiliūną. Be biografinių žinių, straipsnio autorius čia pateikia žinių apie gen. Kubiliūno sukilimas kliūtis siekiant Lietuvos kariuomenės moderninimo. Esą Krašto Apsaugos ministeris plk. Balys Giedraitis, nenorėdamas sudaryti ministeriui p-kui Juozui Tūbeliui rūpesčių dėl naujų išlaidų kariuomenei tobulinti, visus gen. Kubiliūno planus ir projektus sustabdydavo savo galia.

Per eilę ankstyvesnių metų Lietuvos kariuomenė, išformavus šešis pėstininkų, vieną artilerijos ir vieną kavalerijos pulką, žymiai sumažėjo ir karininkų kėlimas į aukštesnius laipsnius gerokai pasunkėjo. Tačiau, vis dėlto, gen. Kubiliūnui pavyko padidinti karo aviacijos ir karo technikos etatus, padidinti prie Karo Mokyklos aspirantų kuopų skaičių iš vienos į dvi, o vėliau net į keturias, kurių dvi buvo prijungtos viena prie 2 pėst., o antra prie 5 pėst. pulkų. Be to 1931 m. dar buvo suorganizuoti kariūnų aspirantų artilerijos, kavalerijos ir karo technikos būriai.

Esamą trintį tarp Krašto Aps. ministerio plk. Giedraičio ir Vyr. Štabo viršininko gen. Kubiliūno išnaudojo Kauno įgulos politikuojančiai karininkai, surengę 1926 m. gruodžio 17 d. sukilimą. Vėliau, dalis sukilime dalyvavusių karininkų, per įsteigtą Geležinio Vilko org-ją, suėjo į sąlytį su min. p-ku Augustinu Voldemaru. Kuriam laikui praėjus, santykiai tarp prezidento Antano Smetonos ir min. p-ko A. Voldemaro tiek pašlijo, kad Voldemaras buvo pašalintas iš min. p-ko pareigų, o Geležinio Vilko org-ja uždaryta. Tai organizacijai priklausę karininkai pasijuto pažeminti, nes į juos, kaip Voldemaro šalininkus, buvo pradėta žiūrėti su nepasitikėjimu ir jie savime buvo įrikuoti į prez. Smetonos asmeninių priešų gretas. Esą sukilime dalyvavusiems karininkams ypač nepatiko, kad jų į krašto prezidentus pastatytas Antanas Smetona su jais pradėjo visai nesiskaityti.

Tad grupę karininkų ir pasišovė susidariusią krašte būklę pataisyti. Jie siekė turėti galios būsimoj vyriausybei, sustabdyti tautinės srovės asmenų trėmimus ir uždarymą į koncentracijos stovyklas, atkurti Geležinio Vilko org-ją, pakeisti studentus be atodairos baudusį Kauno komendantą ir pagaliau susitvarkyti taip,

kad ateity panašių veiksmų netektų griebtis.

Gen. Kubiliūno siekimai buvę žymiai paprastesni — jis tik norėjęs pakeisti min. p-ką Tūbelį ir Krašto Apsaugos ministerį plk. Balį Giedraitį.

Straipsnio autorius, tuo metu gyvenęs Karo Mokyklos rajone ir lankęs karo aviacijos kursus, buvo taip pat kalbinamas prie sukilimo prisidėti. Jam buvę išdėstyti tokie sukilėlių siekimai: grąžinti į ministerių kabinetą A. Voldemarą, atleisti iš ministerių J. Tūbelį, atleisti lenkuojančias žmonas turinčius ministerius, atleisti iš kariuomenės ir valdinių tarnybų visus svetimtaučius, atkurti išformuotas kariuomenės dalis, senus kariuomenės ginklus pakeisti moderniais, sumažinti Saugumo departamento sąmatą ir užtikrinti normalų karininkų kėlimą į aukštesnius laipsnius.

Gen. Kubiliūnas sukilėlių tarpe atsiradęs birželio 7 d., 2 val. 30 min. ryte. Pasitaręs su kitais karininkais, jis su gen. št. plk. ltn. Bačkus nuvyko pas prezidentą, bet už valandos grįžo ir pranešė, kad prezidentas nesutinka grąžinti į valdžią Voldemarą ir patikinęs sukilimo dalyvius, kad niekas už tai nebus baudžiamas, paprašė sukilimo dalyvius grįžti į kareivines.

Kilus sukilėlių tarpe dėlto sumišimui, grupę karininkų vėl nuvažiavo pas prezidentą ir pateikė savo reikalavimus. Autorius mano, kad tai visą būklę pablogino, nes automatiškai panaikino prezidento susitarimą su gen. Kubiliūnu ir gen. št. plk. ltn. Bačkus.

Straipsnio autoriui atrodo, kad gen. Kubiliūnui nereikėjo atvykti pas sukilėlius ir važiuoti pas prezidentą, nes tai prieštaraują karinei drausmei. Esą jis turėjęs, vos atvykęs, įsakyti sukilėliams grįžti į kareivines, o tik paskui nuvykti pas prezidentą ir referuoti ko sukilėliai siekia.

Pagal autorių ir pats gen. Kubiliūnas

ir sukilimo rengėjai padarę klaidą, nenumatydami, ką turės daryti, jei prezidentas nesutiks jų reikalavimų patenkinti. Jam atrodo, kad šis sukilimas buvęs didelis nesusipratimas, nes parodęs karininkų norą kištis į valstybės politiką ir jų nesugebėjimą sudaryti sukilimo planą.

Straipsnio autoriui atrodo, kad sukilimo, per kurį nebuvo paleista nė vieno šūvio, pasėkmės buvę baisios: gen. Kubiliūnas ir gen. št. plk. ltn. Bačkus ir Narakas buvo nuteisti mirti tik už šeimynišką pasikalbėjimą dėlto, kad buvę vadovautasi cariniais karo lauko įstatymais, o ne lietuviška sąžine. Nors prezidentas mirties bausmes pakeitė visiems kalėjimu iki gyvos galvos, bet ir tai rodo laimėtojų vadovavimąsi rusiška, o ne lietuviška dvasia.

Sukilimo dalyviams teisti tuometinis Vyr. kariuomenės štabo v-kas gen. Jackus ir Krašto Apsaugos ministeris gen. Šniukšta sudarė karo lauko teismą ir nemažam karininkų skaičiui buvo atimti karininkų laipsniai, ir visa eilė su turimais laipsniais buvo paleista į atsargą. Tad ir jie į visą šią bylą pažiūrėjo ne Lietuvos valstybininkų akimis. Ypač agresyvus buvęs gen. Jackus, nes siekęs įsigyti prezidento malonę, buvęs karjeristas, o gen. Šniukšta buvęs įstatymo raidės žmogus, todėl taip griežtai ir buvę pasielgta su perversmo dalyviais ar šalininkais.

Dr. Petro Karvelio “Pro Memoria”

Atviro žodžio menraštis “Akiračiai” 1980 m. lapkričio numeryje, pasinaudodami plk. Škirpos archyvu, išspausdino žymaus katalikų visuomenininko dr. Petro Karvelio 1940 m. surašytą “Pro Memoria”, atvaizduojančią to meto Lietuvos valstybės vyrų ir veikėjų nuotaikas paskutinėmis Lietuvos Nepriklausomybės dienomis. Dėl jame pareikštų samprotavimų ir veiksmų svarbumo, pagrindines “Pro Memoria” mintis čia ir pateikiame.

1940 m. pirmomis birželio dienomis pasirodė žinomoji rusų nota, kaltinanti Lietuvos vyriausybę sovietų įguly karių grobimu špiunožo tikslams. Iki tol Sovietų Sąjunga buvo laikoma didžiausia Lietuvos draugė. Lietuvos pasiuntinys Maskvoje Natkevičius visur buvo sodinamas greta Vokietijos ambasadoriaus Šulenburgo. Nota Lietuvoje sukėlė daug kalbų, bet niekas netikėjo, kad tai jau būtų Lietuvos nepriklausomybės galo pradžia.

Tuometinis Antano Merkio ministerių kabinetas Lietuvos vidaus problemoms spręsti neteikė jokių vilčių. Pats Merkys buvo labiau susirūpinęs kariuomenės vado gen. Stasio Raštikio likvidavimu ir savo pozicijos tautininkų sluoksniu-

se sustiprinimu. Jo ambiciją slėgė, kad jis nebuvo tautininkų, pirmininkas. Voldemarininkai perversmo ruošti tuo metu nesirengė, bet vadinamos Ašies, t.y. katalikų ir liaudininkų partijų veikėjų Merkio politika visai nepatenkino. Merkio kabinete buvę Ašies ministrai buvo tik fygos lapai tautininkų diktatūriniam režimui pridengti. Visos pastangos eiti prie tautos konsolidacijos iš esmės nedavė jokių vaisių. Daug kartumo įnešė vidaus reikalų ministerio Skučo apgaulės ir teroro būtų pravesti savivaldybių rinkimai, apie kuriuos net ministrų kabinetas nebuvo painformuotas. Prezidentas Antanas Smetona kietai laikėsi iš seno užimtos pozicijos, kad ir nieko nedaryti, tai bent neleisti ir kitiems ką nors daryti. Skučas, savo pataikavimu Smetonai, pralenkęs ir Merkį.

Ašis ne kartą kėlė klausimą, ar neverta atšaukti savo ministerius iš valdžios, bet buvo delsiama, laukiant „lemiamų pasikalbėjimų su Merkiu. Katalikai buvo ypač nusivylę Raštikio likvidacija, o liaudininkai — ne tiek daug, nes naują kariuomenės vadą gen. Vincą Vitkauską laikė savo žmogum ir tikėję, kad jis galės tęsti Raštikio liniją.

Sovietų nota atėjo didžiausio nusivylimu visa konsolidacijos politika metu, dėl to ir reakcija į ją buvo silpna, nes niekas tikros padėties nežinojo.

Karvelis gavęs kvietimą bene birželio 12 d. 10 val. ryte atvykti į Matulionio butą Ašies pasitarimams, kuriuose turėjo dalyvauti ir jos ministrai. Pranešimą padarė min. p-ko pavaduotojas Kazimieras Bizauskas, nurodymas, kad padėtis nėra tokia paprasta, kaip spauda ir visuomenė ją vertina. Merkys, važiuodamas tartis į Maskvą, įvažiavus į Sovietų teritoriją, buvo iškratytas, nors tame pat vagone važiuo aukšti sovietų karininkai, kuriuos Merkys Lietuvoje buvo priėmęs. Dabar jie vaidino Merkio nepažįstą. Maskvoj jis buvo sutiktas šaltai. Į jo nusivėžtus įrodymus su fotografijomis, kad „pagrobti“ sovietų kariai buvo dezertyrai, Sov. S-gos užs. reikalų ministeris Molotovas nekreipė jokio dėmesio ir pastebėjo, kad įrodymai jį tik erzina. Jis stebėjosi, kad Merkys nesupranta, kad čia vyksta dideli dalykai, o ne tik apie „mažą Lietuvą“. Išvadą Bizauskas siūlė skubiai sukelti vyriausybės krizę, kad tie asmenys, kurie sovietams nepatinka, galėtų iš ministerių kabineto pasitraukti, ir kad visa Lietuvos politika turinti dar labiau palinkti į sovietų pusę. Ašis šiai linijai pritarė ir pavedė Bizauskui tuo reikalu tartis su Merkiu. Į naujus min. p-kus buvo minimas Raštikis, nes atrodė, kad sovietai Raštikio pašalinimu buvo nepatenkinti.

Birželio 12 ar 13 pas Smetoną tuo reikalu įvyko ministrų kabineto posėdis. Merkys įrodinėjęs, kad viskas esą mažmožiai ir kad jam nepavyks sunkumus pašalinti. Bizauskui atrodė, kad Merkys nori kai kuriuos dalykus nuslėpti, todėl, išsitraukęs Lietuvos užs. reik. ministerio Juozo Urbšio telegramą iš Maskvos, ją posėdy perskaitė. Telegrama rekomendavo, kad kaip galima greičiau būtų sudaryta nauja vyriausybė. Ginčų pasėkmė buvo nutarta vyriausybės krizės nedaryti. Prieš tokį nutarimą griežtai pasisakė tik vienas Bizauskas.

Birželio 14 popiet Felicijos Bortkevičienės bute vėl įvyko Ašies posėdis su jos ministrais ir buv. Lietuvos prezidentu dr. Grinium. Dalyvavo ministrai Bizauskas, Jonas Masiliūnas, Juozas Audėnas ir Antanas Tamošaitis, liaudininkai — Zigmas Toliušis, Karolis Žalkauskas ir Grinius ir katalikai — dr. Leonas Bistras, Jonas Matulionis, dr. Pranas Dielininkaitis ir dr. Karvelis. Bizauskas painformavo, kad jam nepavyko įtikinti nei Merkio nei Smetonos pakeisti ministrų kabinetą ir kad padėtis esanti dar pablogėjusi, nes pagal Urbšį galima susilaukti ultimatyvinių reikalavimų. Karvelis ir Tamošaitis siūlė, ar neverta būtų mūsų likimą statyti ant vokiečių kozirio, bet dauguma buvo už tai, kad dabar neverta erzinti sovietų. Visi stebėjosi Merkio elgesiu ir kai kam atrodė, kad jis turįs blogos valios. Buvo nutarta, kad Ašies ministrai turi įteikti kolektyvų atsistatydinimą ir tuo būdu likviduoti Merkio kabinetą. Tamošaičiui buvo pavesta pasikalbėti su kariuomenės vadu gen. Vitkausku. Merkys buvo išvažiavęs į savo ūkį, kad negirdėtų kalbų apie krizę. Todėl ministrams buvo pavesta užliamuoti ministrų kabineto kanceliariją surasti Merkį ir tuojau sušaukti ministrų kabineto ekstra posėdį.

Ašies ministrų žygiai pas Merkį jokių vaisių nedavė. Paprašius prezidentą

Smetoną sušaukti nepaprastą kabineto posėdį buvo susilaukta Maskvos ultimatumo.

Karvelis tik birželio 16 apie pietus sužinojęs, kad Lietuvos vyriausybė Maskvos ultimatumą priėmė, kad prezidentas Smetona pasitraukė į Vokietiją ir kad apie 5 val. Kaune pasirodė sovietų tankai, o į aerodromą pradėjo leistis sovietų lėktuvai. Sovietai, net nelaukę ultimatumo termino, prie Gudagojo peržengė sieną, apšaudė lietuvių pasienio sargybą ir nušovė sargybos v-ką ir vieną sargybinių. Kaune nesijautė jokios valdžios, policija į jokių įvykių nesikišo, buvo tik pasyvi stebėtoja. Skučas su Saugumo dep-to direktorium Augustinu Povilaičiu buvo uždaryti karo kalėjime. Ernestas Galvanauskas su gen. Tallat-Kelpša buvo nuykę į Eitkūnus perkalbėti, kad Smetona grįžtų, bet prezidentas nesutikęs. Iš Maskvos atvykęs Dekanozovas turėjo tartis su prezidento pareigas einančiu Merkiu dėl naujos vyriausybės sudarymo, bet sužinojęs, kad Smetona yra pabėgęs, su Merkiu tartis atsisakė ir laukė instrukcijų iš Maskvos.

Ašies žmonės dar siekė, kad Merkys pasitrauktų, bet, patyrę susidariusias aplinkybes, to sumanymo atsisakė. Atėjo žinių apie 9 pėst. pulko traukimąsi į Vokietijos pasienį, bet jo žygiavimas buvo sustabdytas prie Rudzių giraitės, kur įvykę skaudžių incidentų — kareiviai laužė ginklus, karininkai verkė.

Birželio 17 Dekanozovas padiktavo Merkiui Justo Paleckio kabinetą. O prieš tai, sovietų pasiuntinys Lietuvai Pozniakovas asmeniškai patikrino, kad Skučas ir Povilaitis yra tikrai sumiti.

“Pro Memoria” baigiama šiais žodžiais: “Tauta net nepajuto, kad jai buvo uždėti pančiai. Niekas nepakėlė balso, niekas net mažiausio protesto nepareiškė. Istorinė šio įvykio reikšmė liko neįvertinta ir nepergyventa”.

L. KARO MOKYKLOS XIII LAIDĄ BAIGUSIŲ D Ė M E S I U I

50 metų sukakčiai paminėti, Čikagoje, U.S.A., suėję pasitariman: Diminskis, Burneikis, Juškaitis, Samuolis, Rimas, — nutarė surinkti XIII laidos karių likimo žinias, kreipiantis į spaudą. Prašoma atsiliepti tos laidos karius asmeniškai, taip pat parašyti, kas žino, apie nukankintus, žuvusius ar dingusius ir žinias apie jų likusias šeimas.

Surinkti žinias įgalioti: Diminskis ir Rimas. Prašome neatidėliojant siųsti adresais:

V. Diminskis, 7301 So. Artesian Ave., Chicago, Ill. 60629. Tel. (312) 778-5987, arba

A. Rimas, 2210 W. 37 Str., Chicago, Ill., 60609. Tel. (312) VI-7-6184.

“Kario” jubiliejus, Vladas Balčas ir Puolimai prieš VLIKą

Kostas R. Jurgėla
adv., istor. daktaras

1. Kai 1919 m. gegužės pradžioje pirmasis pėstininkų pulkas (Ladygos) iš Varėnos išžygiavo į šiaurinį frontą Panevėžio-Ukmergės ruože, buvau paliktas Varėnos geležinkelio stoties komendantūroje. Mūsų būriui vadovavo karin. Janušauskas ir II raitų žvalgų komandos karininkas Grebliauskas, vilkėjęs Orenburgo kazokų karininko uniformą su lietuviška kepure ir ženimenimis. Civilinė valdžia buvo lietuvių, o stotyje šalia mūsų stovėjo lenkų ulonų 4-to pulko eskadronas (grafo Sobanskio) ir du žandariai, kurių vienas paskiau tarnavo vyr. leit. Lietuvos kariuomenėje ir policijoje. Paryžiuje nubrėžus naują Fošo liniją, birželio vidury lenkai suėmė civilius Lietuvos pareigūnus, staigiai apnikę mus nuginklavo ir puolė Daugų link. (Grebliauskas jau buvo iškeltas į Merkinę ir netrukus ten žuvo.)

“Sėdėdami” lenkų nelaisvėje keliomis spygliuotų vielų tvoromis aptvertoje vieno pastato “stovykloje”, iš Kauno per Alytų gavome paštą ir kelis numerius naujo laikraščio — “Kariškių Žodžio”. Iš to laikraščio sužinojome, kad Paryžiuje pasirašyta taika. Po kelių dienų iš Kauno automobiliu atvyko prancūzų ir lietuvių karininkai, kurie susisiekė su lenkų štabu Varšuvoje, aplankė ir apklausinėjo mus, karo belaisvius, ir sakė, kad rytdieną mus paleis su ginklais (bet ginklų negavome).

Tokiomis aplinkybėmis prieš 61 metus susipažinau su “Kario” pranakėju — ir belaisvių stovykloje “atšvenčiau” savo 15-įjį gimtadienį.

2. “Kario” š.m. 8 nr. įdėtas mano laiškas apie Vladą Balčą, ne pilnai. Faktiniai, raginau per skaitytojus Bostono apylinkėse pilniau nustatyti raitų žvalgų viršilos Balčo biografiją, kadangi, mano įsitikinimu, tai buvo pirmas, gal ir vienintelis, Amerikoje gimęs ir augęs lietuvis, Vyčio Kryžiaus su kardais karžygis. Berods, JAV karinės misijos (1919 m.) plk. Green gavo tą ordiną. Galėjo būti ir daugiau apdovanotų amerikiečių (iš mandagumo, be kardy), bet Balčas buvo fronto karžygis.

3. Nemaaloniai nustebino tame pačiame 8 nr. tilpęs Jurgio Gediminėno prieš VLIKą nukreiptas rašinys, pagrįstas šališku baltimoriečio VLIKO Seimo aprašymu. Brolis Gediminėnas nežino, kad tasai “korespondentas” telefonu ragino baltimoriečius nedalyvauti VLIKO parengime,

o salės tvarkytojams grūmojo, o vis tik baltimoriečiai gausiai dalyvavo ir gražiai pasirodė liaudies šokių ansamblis. Pirmą kartą lietuvių tarpe debiutavęs kun. dr. Šarauskas tik tarp kitko sakė, kad Kongreso rezoliucijos nėra įstatymai ir vyriausybės neįpareigoja, tačiau juk tai nėra naujiena. Rezoliucijos yra svarūs Kongreso nusistatymų pareiškimai vykdomajai vyriausybei.

Numojęs į svarbią Rez. 200, Gediminėnas rašo tarsi “kitaip yra su rezoliucija H.R. 5407”, kurios projektas negavo VLIKO rezoliucijų komisijos ir Seimo visumos pritarimo. Kodėl? Todėl, kad jei JAV Kongreso potvarkiu JAV vyriausybė savo biudžete (tvirtinamam vieneriems metams) skirtų lėšas svetimos valstybės diplomatinėms ir konsularinėms įstaigoms svetur išlaikyti, tai tos įstaigos nebebūtų Lietuvos: jos būtų tvarkomos JAV valdininkų. Gi svetimų diplomatinių ir konsul. pareigūnų priimtumas JAV vyriausybei — nėra Kongreso (įstatymų leidyklos) reikalas. Valstybės departamentas taip ir pažymėjo Kongreso komisijai. Piniginis išlaikymas jau sutvarkytas, nenaudojant JAV valdžios lėšų. Gi dėl Lietuvos diplomatinio atstovavimo tęstinumo — jau keli metai Lietuvos Diplomatinė Tarnyba ir VLIKas tariasi su JAV vyriausybe ir jau arti išsprendimo.

Brolis Gediminėnas patikėjo pikty gandų skleidėjams ir be pagrindo priekaištauta “dabartinei VLIKO vadovybei” ir ypač dr. Kaziuui Bobeliui, kuris stažavosi JAV karo laivynė prieš eidamas į privačią gydytojo praktiką ir į politinę lietuvių veiklą. Jis sumaniai eilę metų vadovavo ALTai, ir gražiai pasireiškė Belgrado konferencijoje — vienintelis lietuvis, dalyvavęs uždaruose konferencijos posėdžiuose. ALTa įsikūrė 1940 m., apjungus ALRK Federaciją, socialdemokratų, sandariečių (artimiausius valst. liaudininkams), ir abudu Susivienijimus, o po kelių metų ir tautininkus (mat, kitos srovės norėjo, kad tautininkai dalyvautų atstovais su sandariečiais, su kuo mes negalėjome sutikti; tačiau Vasario 15 aukas siūsdavom ALTai, ir tautininkų nedalyvavimas nekludė mano paskyrimo LAIC direktorium). Visus sutelkti į vieną nebuvo lengva (tačiau nei vienai srovei neprirėkė panaudoti savo veto teisę). BALFas buvo tų apjungtų srovinių centrų talkos kūdikis — ir, bent man, neskoningai atrodo teiginys apie BALFo “skudurėlių dalinimą Vokietijoje”. Tai visuomenės, daugiausiai lietuvių darbininkų, labdarininkų pašiepimas.

Tarp kitko, tautininkams dar nedalyvaujant ALToje, rėmėme vieni kitų dar-

bus ir Vašingtone, ir San Francisco konferencijoje 1945 m.

Gyvenant “Kanados užkampyje”, lengva patikėti gandams, pav., apie “PLB ryšininko išmetimą”. VLIKO Valdyba posėdžiavusi Virdžinijoje aptarė politinės veiklos planus. Ten dalyvavęs PLB ryšininkas pažadėjo kitame posėdyje pranešti apie Bendruomenės politinės veiklos planus. Naujas posėdis įvyko VLIKO būstinėje, ir aš sėdėjau šalia ryšininko, kurio veiklumas atitaisant nuklydimus amerikiečių leidiniuose man patiko.

Tačiau nei iš šio, nei iš to, tasai ryšininkas prašneko ne apie LB planus politinei veiklai, bet paskaitė filadelfietės veikėjos užgaulų laišką VLIKO pirmininkui ir pats drėbė be saiko. Kai pirmininkas bandė ryšininką grąžinti prie tvarkos, tas dar užgauliau šnekėjo, ir galop pirmininkas iškvietė jį lauk. Pirmininkui kalbant, šalia manęs sėdėjęs ryšininkas surašė keliolika eilučių savo pastabų. Sekretoriaus dr. Jono Stikloriaus paprašytas palikti savo pranešimą protokolui, ryšininkas sakėsi užbaigsiąs rašyti ir atsiųsiąs. Spaudoje paskelbtas ilgas jo traktatas neturi nieko bendra su tikrove, su faktiniais jo pasisakymais.

Mes, kiti posėdžio dalyviai, didžiai apgailėstavome tokį posūkį. Tačiau visi sutarėme, kad pirmininkas pasiėlgė pagrįstai. Gi spaudoje po to skaitėme, kad VLIKas turėtų atsiprašyti svečio, kuris VLIKO pastogėje dergė šeiminkus... Manding, atsiprašyti turėtų toksai svečias, kuris nedavė pranešimo apie jį įgaliojusių planus suderintai veiklai.

Brolis Gediminėnas turėjo žinoti, kad ne pokario atveiviai pradėjo “nekviešti varstyti duris” Balt. Rūmuose, Kongrese ir JAV valdžios įstaigose. Anaipol, lietuvių darbininkų masių atstovai lankėsi pas prezidentą Taftą (kad lietuvių tautybė būtų žimima imigracijos ir gyvenotojų surašymo įstaigose), Wilsoną (dėl rinkliavos Lietuvai ir 1918 m. dėl nepriklausomybės Lietuvai), Hardingą (reikalauti Lietuvai pripažinimo). Prezidento Hooverio sekretorius buvo Marytės Kižytės brolis, o Rooseveltto kabinete viceministeriu buvo Viktoras Šolis. ALTo delegacijos buvo priimtos Rooseveltto, paskiau Trumano (DP įsileidimo įstatymui paremti ir gauti Amerikos Balso laidas į Lietuvą), Eisenhowerio (po to buvo sudaryta Kersteno komisija, kuriai buvau vyriausybės paskolintas “of Counsel”, t.y. juriskonsultu), Kennedžio, Johnsono, Nixono ir Fordo. (Tik Carters niekad nepriėmė atskiro lietuvių delegacijos.) Man pačiam teko karo metais ir pokaryje rašyti memorandumus ir veikalus, dalyvauti daugelyje delegacijų į

Valst. Dep-tą, Kongresą, UNRRA, Pentagoną ir Balt. Rūmuose. Kiek vėliau (nuo 1950 m.) į bendrą darbą įsijungė atvykėliai iš Vokietijos, turėję ar įgiję JAV pilietybę — ypač minėtini Eug. Bartkus, Valdis Adamkus ir kt. Ir neužmirškime, kad JAV pareigūnai ir kitų tautų veikėjai žavėjosi lietuvių vieningumu ir bendradarbiavimu.

Kas dabar ardo mūsų vienybę ir griau-na tautos atstovą VLIKą — tas pasitarnauja KGB kėslams.

(Rašyta sugrįžus iš Madrido konfer.)

Gediminėno "Skirtingos Nuomonės" yra skirtingos nuomonės. Jos neišreiškia Redakcijos nuomonės. Autorius supažindino su Kanados užkampio skaitytojų nuomonėmis apie mūsų spaudos puslapiuose tebevykstančią "kovą dėl vienybės".

Red.

A.A. PULKININKĄ LEITENANTĄ JONĄ MATONIŲ PRISIMINUS

Žmogus savo žemiškoje kelionėje palieka įmintų pėdų, kurios sekančiai kartai dažnai būna pavyzdys pasišventimo ir pasiryžimo siekiant užsibrėžtų tikslų. Vienas iš tokių minėtinų pavyzdžių yra a.a. plk. ltn. Jonas Matonis-Maculevičius (gim. 1895.IX.16, mirė 1980.I.6).

Jonas išvydo šį pasaulį Matonių kaime, gražiosios Dzūkijos Trakų apskrityje. Pirmąsias raides pažino pas kaimo daraktorių, o vėliau baigė Kruonio pradžios mokyklą, kurioje mokė rusiškai, mokykla buvo skirta okupantų-rusų vaikams, kurioje buvo ir keli lietuviukai, jų tarpe ir Jonas. Baigęs Kruonio pradžios mokyklą, įstojo į "Saulės" mokytojų kursus, kuriuos 1915 m. sėkmingai baigė. Mokytojauti neteko, nes jau buvo išsiliepsnojęs Pirmasis Pasaulinis karas ir jo pasėkoje, Jonas vienas, be tėvų, buvo išblokštas į Rusiją.

Rusijoje, sunkiausiose sąlygose, jis buvo blaškomas po Voronežą, Petrapilį, Stanicą. Ten baigė septynias gimnazijos klases ir, prasidėjus Rusijoje raudonajai revoliucijai, 1918 metais lapkričio mėn. jis grįžo Lietuvon. Grįžęs tuojau įstojo į Vilniaus gimnaziją ir 1919 metais balandžio 19 d., gavęs gimnazijos aštuonių klasių baigimo atestatą, įstojo savanoriu į Lietuvos besikuriančią kariuomenę.

Kaip baigęs aštuonias gimnazijos klases, buvo pasiūstas į Karo Mokyklą. Sėkmingai baigė Karo Mokyklos antrąją

Plk. ltn. (nuotr. mjr. l.) J. Matonis

laidą pirmos rūšies gabumais 1919 metais gruodžio 16 d. leitenanto laipsniu ir pradėjo karininko karjerą inžinerijos puskarininkių mokykloje. Pradžioje buvo mokyklos viršininko padėjėjas pareigose, o vėliau buvo tos mokyklos viršininku iki 1934 metų. Šioje mokykloje (vėliau ji buvo pavadinta inžinerijos mokomoji kuopa) Lietuvos jaunimas karinės prievolės metu įgydavo nemažai žinių įvairių amatų srityse ir tas žinias vėliau pritaikydavo civiliniame gyvenime. Čia buvo parengta daug specialistų geležinkelių tarnybai, telefono-telegrafo specialistų, statybininkų, auto mechanikų ir kitų specialybių. Šie specialistai-amatininkai buvo labai reikalingi besikuriančiai nepriklausomai Lietuvai, o jų, vien iš šios mokyklos per eilę metų išėjo keletas tūkstančių.

J. Matonis, kaip technikinių dalių karininkas, nepasitenkino turima specialybe, o gilino žinias karo moksle. Jis baigė dviejų su puse metų Karo Technikos kursus, įsigydamas karo techniko laipsnį. Vėliau, 1935 metais, buvo

pakeltas į pulkininko leitenanto laipsnį ir paskirtas Karo Technikos skyriaus viršininku. Šiam skyriui jis vadovavo iki rusų okupacijos — 1940 metų, kai Lietuvos kariuomenė buvo išformuota.

Nepriklausomybės metais plk. ltn. Matonis, kaip techninių dalių žinovas, buvo skiriamas nuolatiniu lektoriumi dėstyti Aukštuosiuose Karo Technikos Kursuose fortifikaciją ir sprogdinimus, o Karo Mokykloje — karo inžinerijos dalykus. Tose mokyklose lektoriumi jis išbuvo apie 12 metų — iki 1939 m.

Pradžioje, Lietuvos nepriklausomybės laikais, kariuomenei trūko specialių statutų. Krašto Apsaugos M-jos pasiūlymu plk. ltn. Matonis parašė eilę konspektų ir šiuos statutus: "Upių Forsavimas", "Pontoniniai Tiltai" ir "Prūdiniai Lieptai". Minėtus statutus išleido Krašto Apsaugos M-ja, o paruoštą sprogdinimo statutą nespėjo išleisti dėl įvykusios raudonosios okupacijos. Be to, plk. ltn. Matonis buvo aktyvus bendradarbis lietuviškoje spaudoje ir rašė įvairiais klausimais straipsnius į "Mūsų Žinyną", "Kar-

dą" ir "Karį". Nuo 1928 m. iki 1940 m. jis buvo žurnalo "Karys" redakcinės kolegijos narys karo technikos klausimais. Buvo bendradarbis pradėtoje leisti "Lietuviškoje Enciklopedijoje", o Amerikoje išleistoje "Lietuvių Enciklopedijoje" yra parašęs kariniais ir technikiniais klausimais apie 110 straipsnių. Jau būdamas pensijoje parašė savo atsiminimus "Grumtynės su Lemtimi", kuriuos atspausdino dienraštis "Draugas" per kelių mėnesių numerius savo atkarpoje.

Nažtūrint didelio apkrovimo darbu karinėje tarnyboje, plk. ltn. Matonis rengėsi ateities, atseit pensininko gyvenimui. Jis pradėjo lankyti (daugiausia vakarais) Kauno Universiteto technikos fakultetą ir sėkmingai jį baigęs, gavo statybos inžinieriaus laipsnį.

1940 metais rusams okupavus Lietuvą, plk. ltn. Matonis, kaip karo inžinierijos specialistas, turėjo įrengti 29 teritorinio korpo 184-tai divizionai Varėnos poligone vasaros stovyklą. Ši divizionai buvo suformuota iš Lietuvos kariuomenės pulkų likučių, stipriai atmiesta rusų karininkais, politrukais ir kareiviais. Be statant minimą stovyklą, 1941 m. birželio 21 d. prasidėjo vokiečių-rusų karas. Karui prasidėjus, lietuvieškieji daliniai išsisklaidė ir nebaigus statyti stovyklos, plk. ltn. Jono Matonio karinė karjera baigėsi.

J. Matonis, tapęs civiliu, tuojau įsidarbino "Valgio" bendrovėje kaip inžinierius ir čia išdirbo iki pasitraukimo iš Lietuvos 1944 metais. Pasitraukė, kaip ir dauguma tremtinių, į Vokietiją ir perėjo keletą stovyklų. Pradžioje apsigyveno Wuertburgo stovykloje, vėliau persikėlė į Schweinfurto ir dar vėliau į Schwaebisch-Gmuendo stovyklą, iš kur 1949 metais išemigravo į Ameriką. J. Matonis su šeima apsigyveno Worcester, Mass., kur gavo darbą Riley Stoker Co. kaip braižytojas, o vėliau kaip tikrintojas su inžinieriaus-projektuotojo titulu. Šioje pozicijoje išdirbo iki pensijos. Jau išėjęs į pensiją išlaikė Massachusetts valstijos valstybinius egzaminus ir gavo registruoto profesinio inžinieriaus teises ir privilegijas (P.E.).

A.a. Jonas, jau būdamas leitenanto laipsnyje, 1924 metais sukūrė šeimą su Anastazija Šimkūnaite ir išaugino tris sūnus, kurie visi trys atliko Dėdės Samo kariuomenėje karinę privalę ir baigė aukštuosius mokslus technologijos srityje. Visi trys, tėvo pasididžiavimu, yra sukūrę lietuviškas šeimas ir augina gražų, lietuvišką prieauglį.

A.a. plk. ltn. J. Matonis buvo tiesaus, daugiau savyje užsidariusio būdo, savo nuomonę neatlaidžiai ginąs karys. Dėl

savo būdo ypatybės, ne visais klausimais sutardavo su savo tiesioginiais viršininkais, ir dėl tos priežasties nelabai žavėjosi kario karjera. Reikia spėti, kad universiteto lankymas ir įsigijimas statybos inžinieriaus laipsnio bus vienas žingsnių — palikti kariuomenę ir pereiti į civilinį gyvenimą.

Žmonos mirtį (1974 m.) labai sunkiai išgyveno ir dar labiau užsidarė savyje. Po kelių metų jis susirgo sunkia kasos liga, iš kurios jau nebeapgijo ir 1980.I.6 mirė. Palaidotas Worcester, Mass. katalikų kapinėse, šalia savo mylimos Natutės. Nebuvo jam lemta išsėtis gražiosios Dzūkijos kalneliuose, kuriuos jis taip mylėjo.

VI. Židžiūnas

Melbournas, Australija

Kariuomenės atkūrimo minėjimas Melbourn, Australijoje, lapkričio 23 d. buvo pradėtas pamaldomis už žuvusius karius ir partizanus, su kun. Vaserio atitinkamu pamokslu. Minėjimas įvyko Lietuvių Namų salėje. Gerai paruoštą paskaitą apie DLK Vytautą skaitė J. Petraitis, nes DLK Vytauto 550 metų mirties minėjimas buvo sujungtas su kariuomenės minėjimu. Paskaita buvo verta pasiklausyti ir jaunimui, tačiau juos vadai tuo laiku išsivedė kitur pramogauti. Po paskaitos, "Ramovės" pirmininko žodžio apie Lietuvos kariuomenę, invokacijos ir vainiko padėjimo prie Žuvusių Karių paminklo, vyko meninė dalis, užsitęsusi apie valandą laiko. Iš Morningtono atvykusi, išraiškos šokio menininkė Emilija Šilienė su savo dukra Onute, pašoko Audėjėlę, Valsą ir pagal E. Sibelijaus muziką — šokė Vytauto garbei. Solistas J. Rubas padainavo "Ko vėjai pūtė" ir "Lietuvos kareivėliai". Jam ir vėliau chorui akomponavo jauna pianistė Zita Prašmutaitė. Ramovėnas J. Mikštas įspūdingai paskaitė savo "Karo atgarsių" montažą ir ramov. V. Plaškūnas padeklamavo Maironio "Jei nuo amžių kada". "Dainos" sambūrio vyrų choras padainavo — "Valio žirgeli", "Kur gimta papadangė" ir "Gražinkit laisvę". Dirigavo Vytautas Straukas. Minėjimas buvo užbaigtas Lietuvos himnu.

Prieš Kariuomenės atkūrimo minėjimą, Melbourn "Ramovės" skyriaus naujai išrinkta valdyba, susidedanti iš pirm. V. Šalkūno, sekretoriaus N. Butkūno, išd. V. Sidabros ir parengimams narių V. Pleškūno ir St. Lipčiaus, lapkričio 15 d. Lietuvių Namų salėje surengė balių, kuriame buvo daug naujenybių. Nors bilietai buvo atpiginti per pusę, skyriui liko pelno, nes vietoje brangaus orkestro, šokiams grojo gabus lietuvis akordeonis-

tas. Buvo sumanyta nupirkti gerą akordeoną arba vargonus ir tam tikslui, aukų lapais surinkta 326 dol.

N. Butkūnas

Lietuvos kariuomenės atkūrimo 62 metų sukakties minėjimas Čikagoje

1980.XI.23 d. buvo apsiniaukusi, lijo smulkus lietus. Vakar buvo sausa ir saulėta, o šiandien, lyg tyčia, prakiuro dangus. Tokiam orui esant, maža buvo vilties, kad į Kariuomenės atkūrimo minėjimą, susirinks pakankamai žmonių. Laikas bėgo, artėjo minėjimo iškilnių pradžia. Prisiminė dainos žodžiai "...lietus lyja, darganota, ar giedri dienele, kareivėliui viskas tinka, skamba jų dainelė..."

Ir kai atėjo 11 val. — pamaldų laikas, J.C. Tėvų Jėzuitų koplyčia buvo pilnutėlė žmonių. Priešaky stovėjo gražiai išsirikiavusios Amerikos, Lietuvos, Sav-Kūrėjų, Ramovėnų, Birutininkių ir Šaulių vėliavos.

Kun. P. Daugintis, S.J., atiašavo mišias už sav.-kūrėjus, karius, šaulius, partizanus ir už visus tuos, kurie žuvo dėl Lietuvos laisvės, kurie savo krauju aplaistė gimtąją žemę. Mišioms pasibaigus ir sugiedojus tautos himną, visos vėliavos ir žmonės iš paskos, nuėjo prie Lietuvos Laisvės Kovų paminklo, pagerbti visus tuos brolius ir seseris, padėjusius savo gyvybes ant Tėvynės aukuro, kad mes laisvi gyventumėm, kurie paliko mums savo krauju rašytą testamentą: "Tas laisvės nevertas, kas negina jos".

Aukurą uždegė Lietuvos gen. konsulė J. Daužvardienė, kuriai asistavo sav. kur. A. Urbonas ir ram. V. Garbenis. Žuvusiems pagerbti, birutininkų ir ramovėnų vardu, prie paminklo, Čikagos ramovėnų pirm. Jonas Gaižutis, padėjo gėlių puokštę, asistuojant birutininkėms Tumienienei ir Toliušienei. LAS vardu vainiką padėjo A. Rimas. Nuleidus vėliavas iki pusės stiebo, buvo visų dalyvių sugiedota Marija, Marija... Šventės proga

VIRŠ.: →

Lietuvos Kar. Atk. 62 m. sukakties minėjimas Čikagoje, prie Laisvės Kovų paminklo Jaunimo Centre, 1980.XI.23 d. Iš deš.: birut. Marija Tumienė, ramov. pirm. Jonas Gaižutis ir birut. Sofija Toliušienė.

APAČ.: →

Prie aukuro. Iš deš. ramov. Vladas Garbenis, Gen. Kons. J. Daužvardienė — uždega aukurą, kūr.-sav. Alf. Urbonas ir birut. Juzė Ivašauskienė.

sav.-kūr. J. Tamulis, trumpai, bet gražiai, apibūdino sav.-kūr. atliktus darbus. Sugiedojus himną, iškilms prieš paminklo buvo baigtos. Visas iškilmių apeigas labai gerai pravedė ram. K. Oželis.

3 val. p.p. akademinė dalis įvyko L.T.N. salėje (6422 So. Kedzie). Graži ir jauki salė buvo pripildyta ramovėnų, birutininkių ir jų svečių. Akademinę dalį atidarė Čikagos ramovėnų pirm. Jonas Gaizutis. Toliau sveikino Liet. gen. konsulė J. Daužvardienė ir linkėjo įvesti drausmę į mūsų visuomenę. Raštu sveikino: Lietuvos kariuomenės vadas, Vyčio Kryžiaus kavalierius, sav.-kūrėjas generolas Stasys Raštikis, Lietuvos kariuomenės teismo pirmininkas gen. Vladas Mieželis (ir pridėjo auką) ir LŠST "Vytauto Didžio" šaulių rinktinės pirmininkas Vl. Išganaitis. Dr. Tomo Remeikio paskaita buvo labai įdomi, giliai išmąstyta. Jis plačiai nušvietė dabartinę ok. Lietuvos būklę, okupanto tikslus ir metodus, kaip sunaikinti ir surusinti lietuvių tautą. Paskaita visų dalyvių buvo labai atidžiai išklaudyta ir sukelta didelės ovacijos.

Išnešus vėliavas, meninę dalį išpildė sol. G. Mžeikienė, jai akomponuojant Artūnui Kaminskui. Ji padainavo 2 dainas: O Tėvyne manoji (Sal. Čerienės), Dukružėlė (Sarpaliaus) ir Vaivos ariją (iš operos Vaiva, komp. Kłova).

Pasibaigus meninei daliai, Čikagos ramovėnų pirm. Jonas Gaizutis, padėjo visiems, kuo nors prisidėjusiems prie šventės rengimo ir pakvietė visus vaišintis. Vakariene ir nuotaika visų dalyvių buvo gera ir visi buvo patenkinti, kad pirmą kartą visas šventės minėjimas praėjo taip trumpai ir taip gražiai.

(r. p.)

St. Catharines, Ont.

Lietuvos kariuomenės šventei praėjus

Lietuvos kariuomenės atkūrimo 62-ros sukakties minėjimą suorganizavo Niagaros Pusiasalio "Ramovės" skyriaus valdyba 1980 metų lapkričio 8 d., slovakų salėje. Oficialioji dalis prasidėjo 7 val. vakare.

Išnešus Lietuvos, "Ramovės" sk. ir šaulių vėliavas buvo pagrotas Kanados himnas. Kanados himną labai vykusiai pianinu atliko, vos 12 metų turįs, bet muzikoje geroką pažangą padaręs Darius Zubrickas — Algimanto ir Joanos Zubrickų sūnus.

Minėjimui pritaikyta invokaciją, perskaitė T. Juvenalis Liauba, OFM.

Iškilmingo akto metu į "Ramovės" skyriaus garbės narius buvo pakeltas Vincas Bieliūnas iš Wellando. Ceremonialą atliko iškilioji lietuvių Lilija Pa-

mataitytė ir "Ramovės" skyriaus pirm. J. Šarapnickas. Vincas Bieliūnas yra didelis patriotas lietuvis ir lietuviškos veiklos rėmėjas.

Minėjime paskaitą skaitė Stasys Jokubaitis iš Toronto. Prelegentas paskaitą buvo paruošęs tinkamai. Ne tik Lietuvos kariuomenės reikšmė atgaunant Lietuvai laisvę buvo priminta, bet buvo įjungtos reikšmingos mintys, kad išveivijoje gyvendami tėvai savo vaikams perduotų tautinę dvasią, kad jie užimtų tėvų dirbamą darbą, ypač dėl atgavimo prarastos Lietuvai laisvės. Prelegentui baigus paskaitą, publika entuziastiškai plojo.

Programą išpildė tautinių šokių grupė "Atžalynas", vadovaujant Aldonai Zenderienei iš Toronto. "Atžalyno" šokėjai labai vykusiai išpildė programą. Du gabūs akordeonistai, A. Biskytė ir V. Lukošius, labai meistriškai grojo, o šokėjai tiksliai, kaip vienas, į taktą šoko. Už tai, baigus šokius ir užbaigus programą, svečiai audringai jiems paplojo.

Lietuvos kariuomenės šventės proga, oras pasitaikė labai gražus, todėl ir svečių maža St. Catharines lietuvių kolonija susilaukė ir iš kitų miestų. Buvo atvykę p.p. R. Masiulioniai, Rudgalvis, Sakavičienė iš Buffalo, N.Y.; L. Lauzonienė iš Niagara Falls, N.Y.; J. Paužuolis iš Port. Colborne. Pastarasis yra ir Wellando B-nės pirm.; A. Patamsis su Ponia iš Hamiltono; A. Čepukas, A. Šileikis, P. Šidlauskas ir kt. nevisų pavardės žinomos.

Ramovėnai nėra gausūs, tik 26 nariai. Jei negautų iš visuomenės paramos, vieni, kad ir pareigingi aukodamiesi, nebūtų pajėgūs tinkamai paminėti Lietuvos kariuomenės šventės sukaktį. Prie šventės ir šiais metais prisidėjo tautinių šokių grupė "Atžalynas" iš Toronto ir paskaitininkas St. Jokubaitis, nes jie visi už atvykimą, savo išlaidas padengti, nieko nepaėmė.

Lietuvos kariuomenės šventė buvo baigta sekančią dieną, t.y. lapkričio 9 d., 10 val. ryto vienuolyno koplyčioje pamaldomis. Tą dieną ramovėnų užprašytos mišios buvo atlaikytos už žuvusių dėl Lietuvos nepriklausomybės karių ir partizanų. T. Juvenalis Liauba, OFM, tą dieną savo pamokslą skyrė žuvusio kario, partizano, Sibiro tremtinio garbei, nes jie visi garbingai žuvo kovodami dėl Lietuvos laisvės.

Po pamaldų visi, organizacijos su vėliavomis, "Ramovės" skyriaus garbės nariai, J. Radvilas ir V. Bieliūnas, nešė gėlių vainiką, kun. J. Liauba ir visi pamaldų dalyviai, nuvyko prie tautinio paminklo, esančio vienuolyno sodelyje ir

padėjo gėlių vainiką žuvusiųjų dėl Lietuvos laisvės garbei. "Ramovės" skyriaus pirm. J. Šarapnickas prieš paminklo tarė žodį ir paprašė žuvusių karių, partizanų ir Sibiro tremtinių pagerbimui susikaupti tylos minute. Minėjimas buvo baigtas Lietuvos himnu.

Ramovėnas

"Kario" kavutė Čikagoje

Čikagos gyvenime praėjęs ruduo pasižymėjo gausiais parengimais, minėjimais ir parodomis. Vyko gyvas ir judrus gyvenimas. Todėl ramovėnams, birutininkams ir šauliams buvo sunku įsiterpti su "Kariui" paremti kavutė — vis buvo atidėliojama. Galop, pritrūkus kantrybės, žurnalui "Kariui" paremti kavutė įvyko lapkričio 16 dieną, nors ir ne visai patogiu laiku, nes tuo pat metu kiti gan įdomūs ir viliojantys parengimai nutraukė nemažą mūsų žurnalo kavutės nuolatinių lankytojų.

Nors buvo baiminamasi nepasisekimu, bet, ačiū Dievui, jau antrą valandą rinkosi svečiai ir prie įėjimo, tikrai nešykstėdami, aukoją "Kario" labui, o salė prisipildė linksmai nusiteikusių svečių.

Kaip buvo numatyta, trečią valandą "Kario" atstovas K. Juškaitis pakvietė birutininkių atstovę p. Tumienę tarti atidaromąjį žodį.

Ponia Tumienė tikrai nuoširdžiu žodžiu pasveikino susirinkusius ramovėnus, birutininkes, šaulius ir svečius. Kadangi šiais metais "Karys" mini savo šešiasdešimties metų sukaktį, p. Tumienė prisiminė "Kario" nueitą kelią ir išreiškė viltį, kad "Karys", remiamas ramovėnų, birutininkių ir šaulių, drąsiai žengs ateitin, pasiliks kariams dvasine atrama, jų tradicijų dar ilgiems metams pratęsėju ir vieningumo simboliu.

Toliau sekė žurn. "Kario" atstovo K. Juškaičio žodis. Pasveikinęs kolegas ramovėnus, birutininkes, šaulius ir svečius, pasidžiaugė, kad visi čia susirinkę yra "Kario" rėmėjai, gerbėjai ir skaitytojai. Mūsų pareiga ta galinga priemonė, spauda, žadinti ir palaikyti lietuvišką dvasią gyvą ypač jaunimo tarpe. Pageidavo, kad "Karys", kuris yra kariškos minties žurnalas, nuolat keltų istorinius mūsų tėvų ir protėvių garbingus ir didvyriškus žygius, nes jie žadina pasiaukojimą ir palaiko kovos dvasią. Žurn. "Karys" jau šešiasdešimt metų ateina į mūsų namus, nešdamas meilę ir pasiaukojimu šviečiančius mūsų didvyrių darbų aprašymus, ar jų pačių užrašytus išgyvenimus, kurie giliai jaudina kiekvieną skaitytoją.

Žurn. "Karys" išsilaukė 60 metų, išgyveno sunkias ir kritiškas dienas, buvo kuriam laikui okupanto uždraustas, tačiau

LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ SĄJUNGA
R A M O V Ė
Centro Valdyba

Cleveland, 1980 m. gruodžio 14 d.

BENDRARAŠTIS NR. 135(3)

Artėjančių šv. Kalėdų ir Naujųjų 1981 metų proga LKVS "Ramovė" Centro Valdyba sveikina Sąjungos vykdomuosius organus, skyrių valdybas, visus kolegas ramovėnus ir jų šeimas, gimininių organizacijų — Lietuvos Kūrėjų Savanorių Sąjungos, DLK Birutės Draugijos, Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje narius bei vadovybes ir visus Lietuvos laisvės kovotojus pavergtoje tėvynėje, linkėdama visiems linksmos ir džiaugsmingos nuotaikos šventėse.

Lai Naujieji 1981-ji Metai sustiprina mūsų visų, tiek laisvėje, tiek pavergtoje tėvynėje, brolių ir sesių tikėjimą, viltį ir ryžtą aukotis dėl brangios tėvynės Lietuvos laisvės rytojaus.

Linkime visiems daug laimės, geriausios sėkmės ir sveikatos.

Jurgis Malskis
Sekretorius

Antanas Jonaitis
Pirmininkas

Ilgamečiui "Kario" administratoriui Leonui Bileriu mirus 1979 m. bal. 14 d., pagalbon žurnalo reikalus tvarkyti, tęsti tėvo darbą, ėmėsi Kęstutis Bileris.

Negalėdamas, tačiau, skirti pakankamai laiko šiam svarbiam darbui, Kęstutis Bileris 1980 m. pabaigoje pasitraukė iš administratoriaus pareigų.

"Kario" leidėjai dėkoja K. Bileriu, atėjusiam į talką žurnalui labai nepalankiose sąlygose.

Nuo 1981 m. sausio mėn. "Kario" administravimą perėmė ramovėnas Alfonsas Samušis. "Kario" leidėjai sveikina naująjį administratorių ir linki jam sėkmingai tvarkyti "Kario" einamuosius reikalus.

šiandien mini savo 60-čio sukaktį. "Garbė buvusiems redaktoriams, birutininkams, kurių pastangoms ir rūpesčiu "Karys" galėjo tokio amžiaus sulaukti". Šešiasdešimtmečio sukakties proga palinkėjo, kad mūsų "Karys" dar ilgai gyvuotų, o kuo artimiausioj ateity grįžtų ten, kur jis gimė — į laisvą, nepriklausomą Lietuvą. Tuo savo žodį K. Juškaitis baigė.

Toliau svečiai buvo paprašyti pasivaišinti ponių birutininkių ir sesių šaulių pagamintais sumuštiniais, kava ir pyragaičiais. Vėliau sekė loterija, kurią sumaniai, ir neužimdamas daug laiko, oravedė Ed. Vengianskas, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kp. pirmininkas.

jk

P A D Ė K A

Čikagos ramovėnai, birutininkės ir šauliai, 1980 m. lapkričio 16 dieną, Šaulių Namuose, suruošė žurn. "Karys" paremti kavutę. Gautas pelnas 385.06 dol., pasiūta "Kario" administracijai. Sukelti šią sumą įgalino darni veikla — ramovėnų, birutininkių ir šaulių. Šia proga aš, kaip žurn. "Karys" atstovas Čikagoje, reiškiu gilią padėką p. Tumieniui už tartą atidaromąjį žodį, nuoširdžius

sveikinimus ir linkėjimus. Taip pat didelė jai padėka už loterijai skirtas dovanas, kurios visos padarytos savomis rankomis: megztos, austos ar išsiuvinėtos. Daugelis jomis žavėjosi ir stebėjosi p. Tumienės sumanumu ir kantrybe.

Pagarba ir dėkingumas priklauso p. Išganaičiui, "Vytauto Didž." Šaulių Rinktinės vadui, kuris leido nemokamai pasinaudoti šaulių sale ir už nuoširdų bendradarbiavimą ruošiant kavutę.

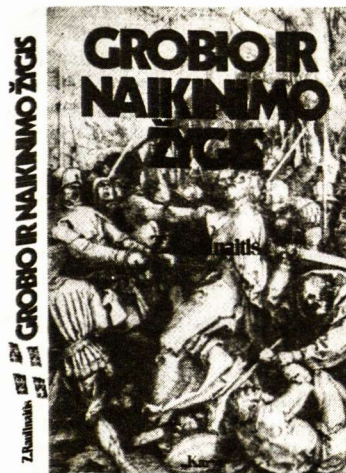
Dėkoju Šaulių S-gos C.V. pirm. K. Milkovaičiui ir "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kp. pirm. Ed. Vengianskui už moralinę paramą ir patarimus ruošiant kavutę.

Nuoširdi padėka "V.D." Rinkt. sesėms: p.p. Seduikienei, Paleikienei ir Petronienei. Taip pat ir "Gen. T. Daukanto" j.š. kp. moterų vadovei p. Janušauskienei, p.p. birutininkės: pirm. K. Leonaitienei, Likanderienei, Ivašauskienei, Toliušienei, Genienei ir Juškaitienei, kurios paruošė vaišes ir atliko patarnavimą.

Padėka platinusioms loterijos bilietėlius: p.p. Ivašauskienei ir Juškaitienei. Padėka visiems, kurie davė loterijai fantų. Nuoširdi padėka kol. Ed. Vengianskui, kuris labai sugebai, ir neužimdamas

daug laiko, pravedė loteriją. Dėkoju visiems, kurie tik bet koku būdu prisidėjo prie žurn. "Karys" paremti kavutės paruošimo ir pravedimo. Atsiprašau tų, kurių gal per neapsižiūrėjimą, ne iš blogos valios, nepaminėjau. Dar kartą dėkoju visiems, visiems.

K. Juškaitis
"Kario" atstovas Čikagoje

Kaina 9 dol., "Kario" prenumeratoriams
7.50 dol.

A.a. Onos Bilerienės laidotuvės Cypress Hills kapinėse, Brooklyne, 1980 m. gruodžio 16 d. Iš k.: B. Balčiūnas, O. Balčiūnienė, Brolis Kazimieras Culbinas, OFM, A. Bilerienė, C. Ruzgas, K. Bileris, V. Bileris, I. Bilerienė, E. Legeckienė, M. Klivečkienė, B. Sutkus, J. Klivečka, M. Raulinaitienė, V. Vilkutaitis ir Z. Raulinaitis. Nuotr. L. Tamošaičiū

A.A. ONA BILERIENĖ

Gruodžio 14 d., po sunkios ligos, su šiuo pasauliu atsiskyrė Ona Bilerienė. Vos tik prieš metus ir aštuonis mėnesius, 1979 m. balandžio 14 d., amžinybėn iškeliavo jos vyras, ilgametis "Kario" administratorius, Leonas Bileris.

Onutė gimė 1916 m. kovo 15 d. Jurbarke. Ten ji praleido savo jaunystę ir gražiausias dienas. Gimnaziją baigė Jurbarke, 1936 m. Mokėsi Liet. Raudonojo Kryžiaus Gail. Seserų Kursuose Kaune ir juos baigusi 1939 m. gavo gailėsingos sesers pažymėjimą.

Ji dirbo Vilniuje nuo 1939 m. iki 1942 m. Ten gyvendama sukūrė šeimą su jaunu Lietuvos karininku Leonu Bileriu.

Jiems abiemis ir jų mažiems sūneliams, Kęstučiuo ir Vladui teko praeiti, mums gerai žinomą, sunkų tremties kelią. Įsikūrę šioje laisvės šalyje, abu Bilerių sūnūs atliko karinę prievolę. Lyg ir tęsdamas savo tėvo tradiciją, Vladas aktyviai reiškiasi, eidamas karininko — šarvuotinininko pareigas Amerikos kariuome-

nės rezerve.

Amerikoje gyvendama Onutė buvo atsidavusi savo šeimai, nepasireikšdama visuomeninėje veikloje. Tačiau, negalima tylomis praeiti pro jos netiesioginį indėlį į mūsų visuomeninę ir kultūrinę veiklą. Jei ne jos nuoširdus pritarimas ir tyli talka, jos vyras Leonas nebūtų pajėgęs beveik 26 metus, be pertraukos, pavyzdinčiai administruoti "Kario" žurnalą. Šitą jos tylų ir paslėptą indėlį vertina ramovėnai ir pasiliks jai dėkingi

visiems laikams.

Be artimųjų šeimos narių, sūnų, marčių ir anūkėlių, litudės jos brolis kun. Juozas Kisielius Meksikoje, brolis su šeima Argentinoje ir brolis su seserimis ir jų šeimomis okupuotoje Lietuvoje.

Palaidota ji buvo gruodžio 16 d., iš Apreiškimo parap. bažnyčios, Cypress Hills kapinėse, Brooklyne, greta savo mylimo vyro.

Z. R.

A.A. ONAI BILERIENEI

mirus, sūnams Kęstučiui ir Vladui — mūsų krikšto sūnui, jų šeimoms ir giminėms, gili mūsų užuojauta ir malda.

*Juozas ir Irena Truškanai
Kęstutis ir Jūratė su šeimomis*

Gen. Pundzevičius atkelta iš 21 psl. tuose. Labai gaila. Jis buvo daug patyręs, daug įvykių žinojo, daug mūsų karininkų, žemesnių ir aukštesnių vadų pažinojo, mokėjo juos nešališkai vertinti. Iš jo patirtus įdomius faktus apie generolą K. Ladigą paskelbsiu savo rašiny apie šį vadą.

1980 m. spalio 20 d. apalpęs generolas Stasys Pundzevičius buvo nuvežtas į ligoninę, kur tą pat vakarą mirė. Spalio 23 d. po iškilmingų gedulo pamaldų Maspetho lietuvių parapijos bažnyčioje buvo palydėtas į Šv. Karolio kapines (Pinelawn), kur buvo anksčiau palaidota jo žmona. Kapinių koplyčioje, kunigui Bulovui sukalbėjus maldą, sugiedota Marija, Marija ir Lietuvos Himnas. Prie karsto stovėjo garbės sargybiniai, generolo bičiuliai, uniformuoti: šaulys agronomas V. Butkys ir kapitonas P. Jurgėla su Ameri-

kos Lietuvių Legiono pilote ir Vyčio Kryžiaus kokarda (tai buvo pirmoji Lietuvos karo aviacijos uniforma iki 1934 m.). Karstas buvo uždengtas tautine Lietuvos vėliava, kurią garbės sargybiniai sulankstė ir įteikė generolo sūnui Rimantui Kazimierui.

Laidotuvės įvyko ketvirtadienį, darbo dieną. Todėl nepavyko surengti iškilmingesnes laidotuves, kuriose būtų dalyvavę savanoriai, ramovėnai, šauliai, visuomenės veikėjai, nors velionis nepageidavo kalbų prie karsto.

Paskutinis Nepriklausomos Lietuvos Kariuomenės Štabo viršininkas, divizijos generolas Stasys Pundzevičius buvo nuoširdus katalikas, aukštos doros, kuklus, sumanus ir narsus karys, mokslingas karininkas ir garbingas vadas. Amžiną atilsį suteik jam, Viešpatiel

A.P. BAGDONAS

PRŪSŲ ŽEMEI

*Ko liūdnei siūbuoja lieknos sembų pušys,
Ko Baltijos bangos blaškosi krantuos?
Ar kad sesių širdys skausmuose užduso,
Jų dainų suokimo girtos nekartos?*

*O Galindų žeme, o Natangų girtos,
Ko jūs liūdnei ošiat vasaros rytais?
Ar kad senos pilys griuvėsiais pairę
Nepakils padangėn bokštais įstabiais?*

*Skalvių jaunos gretos Nemuno papievėm
Jau nebežygiuoja gint tėvų kapų,
Paupiais nežydi kvepiančiosios ievos,
Liūdesys teskraido gedulo sparnu.*

*O pabuskit vėlės iš kapų ir gojų,
O pakilk į laisvę karžygių dvasia!
Tegu prūsų girtos, upės lai kartoja,
Teskamba padangės laiminčia drąsa!*

*Nuo Vyslos ir Priegliaus, nuo krantų Ramintos,
Pavasario šauksmas suskambės ir vėl.
Ant Rambyno kalno sužibis ugnys šventos,
Ir vergijos pančiai nsmegs pragarmėn!*

A.A. ONAI BILERIENEI

mirus, jos sūnus Kęstutį ir Vladą su šeimomis, nuoširdžiai užjaučiame.

Konstancija ir Vaclovas Nenortai

VARGO POETO

NE GIRELĖ UŽĖ

*Ne girelė gailiai užė,
Ne vėjelis pūtė —
Jojo broliai į karužę,
Visi linksmi, drūti.*

*Juos, brolelius, išlydėjo
Sesės ir motutės —
Jie išjojant prižadėjo
Joms parsiušt laiškutį.*

*Miškas verkė jiems dainuojant,
Karišką dainelę,
Ji nevienam sugraudino
Jautriąją širdelę.*

*Ir su priešū bernužėliai
Jauni susikirto,
Ir nevienas dobilėlis
Iš balnų išvirto.*

*O, seselės ir motutės,
Karžygius minėkit —
Gavę žinių nuo lakštutės
Veltui neliūdėkit . . .*

A.A. ONAI BILERIENEI

mirus, sūnus Kęstutį ir Vladą su šeimomis ir visus artimuosius giliai užjaučiame

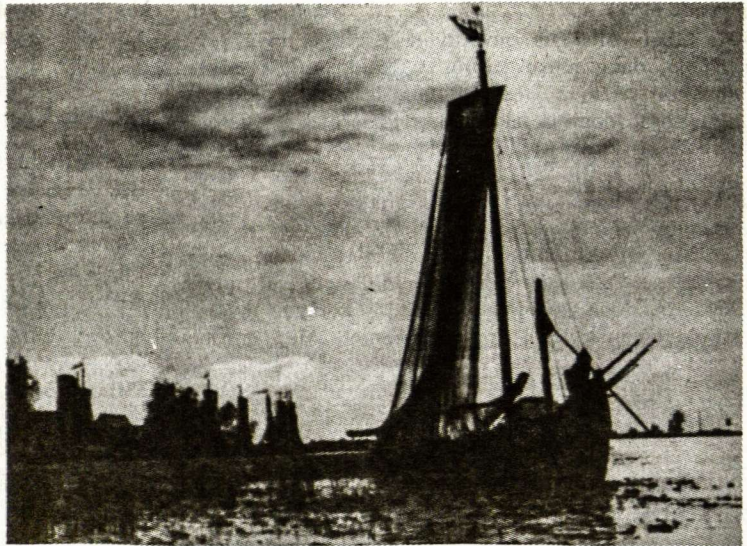
*New Yorko Ramovėnai ir
"Kario" Štabas*

NIDA VOKIŠKAM ROMANE

(Kristupas Peleikis Vokietijos karo laive)

Kaip malonu yra rasti jausmingai aprašytas žavingas vietas, kuriuose esi buvęs ir neišdildomą įspūdį iš jų išsinešęs! Nesvarbu kas ir kaip tokį aprašymą įpynę, bet, jeigu radai meilę žinomoms puikioms vietoms nuoširdžiai išreikštą, junti panašų jausmą, kai kas tau primintų gimtinę ir joje praleistą vaikystę, nors kokia ji varginga bebūtų buvus. Panašų jausmą sukėlė Alfredo Karrascho romanas apie Kuršių Neringos žvejų gyvenimą (Eine Fischergeschichte von der Kurischen Nehrung), "Plevėsuok, marga gaire!.." (Winke, bunter Wimpell!..), kurį 1937 metais 10-12 tūkstančių laida išleido leidykla, leidusi Šilerio, Bismarko raštus, J.C. Cota'sche Buchhandlung Nachfolger, Stuttgart (255 psl.), puikiu viršeliu, kaina 4 markės 80 pfenigių Vokietijoje). Kas buvo Nidoj, tam taip artimas pasirodys vaizdelis viršeliuose: ant kranto ištrauktas žvejų laivas "Christop Peleikis" — su ta savotiška gražia medine ir audekline vėtrunge stiebe, (kurių tokių bene tik ten ir yra), ir pati ta vėtrungė lininiame viršelyje. Romanas prasideda ankstyviausia data 1889 metais ir vyksta per dvejus - trejus metus po to, taigi jame parodoma ta, tei karštai kalbamoji, tėvynės meilė mielai Nidai visai ne dabartiniais laikais. Su dabartiniais laikais gali risti tik tie patys vardai. Vyriausias romano dalyvis Kristupas Peleikis (pasak autoriaus, "šiam Vokietijos krašte Christop vadinamas Christup"), jo žmona Marukė (Marucke), sūnus Dovas (Dow; David). Kaimynai Bulweit ir panašūs, laivų statytojas Tulewit, etc.

Kristupas Peleikis, už drąsą gelbstint jūroje, pakeltas į aukštesnį jūrininko laipsnį Vokietijos karo laive, vėliau, visokiais laivais visur pasaulyje išplaukiojęs, grįžo į gimtinę, vedė Marukę, susilaukė sūnaus Dovo, buvo žvejys. Sūnus jam gimtadieniui naują vėtrungę padarė. Kartą, jūroje užsidedę laivas, Peleikis buvo gelbėtojų priešaky. Laive jį sužavėjo jauna senio kapitono žmona, dėl kurios Peleikis paliko namus ir šeimyną... Traukė ir jūra, platūs keliai, ne žvejų kasdieniškas. Kol puikus sūnus laukė, atgrįždamas besitaisanti viską perimti samdomą žūklei barmą padaužą, Peleikis tenkino plačios jūros troškulį. Iš Vokietijos jis išplaukė Amerikon, bet jau pakeliui jame pasireiškė tėvynės pasiilgimo ligos viršūnė, jis sumušė kapitoną, sustabdęs vandenynė laivą... Jūros teismas, mėnesiai kalėjime, žiauri bedarbė New Yorke; išpjaustęs Nidos vė-

Žvejų kaimas prie marių

rungę gauna žmogaus-reklamos darbą; įsimylėjusi mergina, bet Nidos dainelė jūrininkų vodevilyje, staiga, pažadina aštriausius atsiminimus ir "Kronpinzessin Cecilie" laivu jis garvatrukčiais grįžta. Dovui pavyko, jo pavyzdingu stropumu, gauti naują laivą, kurį jis pakrikština "Kristupu Peleikiu" paskutinį akimirksnį, kai įsigėręs bernas buvo bekrakštijęs jį savo vardu (ir Marukę besimišą). Tėvas

rado senį Miką su kitu samdytu berniuku anksti vykstančius žvejoti, su jais išvykęs ir grįžęs, nustebino, nudžiugino ir apašarėjo žmoną ir sūnų.

Visi Nidos vaizdai, aplinkybės, gyventojai ir lankytojai, taip tipiški tai vietai. Tėvynės karšta meilė toms-vietoms yra imta ne šių dienų aplinkybėse ir nebe grynai literatūriškai. Tačiau, tą pažymėti palieku kitiems. Arėjas Vitkauskas

Kristupas tikrina tinklus

Gerb. "Kario" Redaktoriumi,

Ne dėl mano kaltės generolo St. Dirmanto atviras laiškas, man švenčiant 70 metų mano amžiaus sukaktį (kurią suruošė New Yorke organizacijos), kur tai išgulejo kieno tai pakėje, ir aš jį išvydau tik praėjusių metų pradžioje, bet dėl sunkios ir ilgos ligos nutariau nors ir pavėluotai atsakyti ir gen. Dirmanto pageidavimą vykdyti, nes man atrodo, kad generolo pageidavimas yra gan svarbus Karo Mokyklos ir valstybės karo istorijai, ir būtinai reikalingas įgyvendinti.

Reikalas yra nepasenęs ir reikalingas ir šiai dienai!

Tad prašau šį St. Dirmanto atvirą laišką ir mano atsišaukimą į buvusius pirmos Karo Mokyklos laidos karužus ir karininkus — mokytojus, atsiliepti. Plk. Šovą ir plk. Vėbrą, kar. Z. Rumšą, kar. Steikūną ir kitus, kviečiu talkon psisipatarimais ir darbu prisidėti ir mūsų karių Alma Mater pagerbti ir atsiliepti savo pasiūlymais ir sumanymais.

Aš asmeniškai turiu I laidos karužų ir karininkų mokytojų sąrašą ir šiek tiek medžiagos. Manyčiau, kad kalno nuversti mes jau nebebajėjus, bet gyvieji likę, sustoję petis petin, dar galėtume pagerbti mūsų žuvusius karužus ir karišką Alma Mater, sudėję kuklias aukas išleisti gal atskirą "Kario" numerį, ar nors pirmos laidos vinjetę.

Aš, turėdamas galvoje šį reikalą, "Kario" redakcijai karo istorijai knygoms leisti, paaukojau 500 dolerių.

Surinkę didesnę sumą, galėtume šį tą padaryti.

Siūlau tokį projektą:

1. Išrinkti laiškais komisiją iš 3 asmenų, ar tiesiog siunčiant auką ir turimą medžiagą, fotografiją (atviruko dydžio) ir nurodyti 3 asmenų pavardes į komisiją, kuri gavusi auką ir medžiagą, nuspręš ką galima padaryti.

Medžiagą ir aukas, kokio jos didumo bebūtų, prašau siųsti I laidos kapitonui — savanoriui, šiuo adresu:

Mr. Jonas Jankus
84-55 86th Ave.

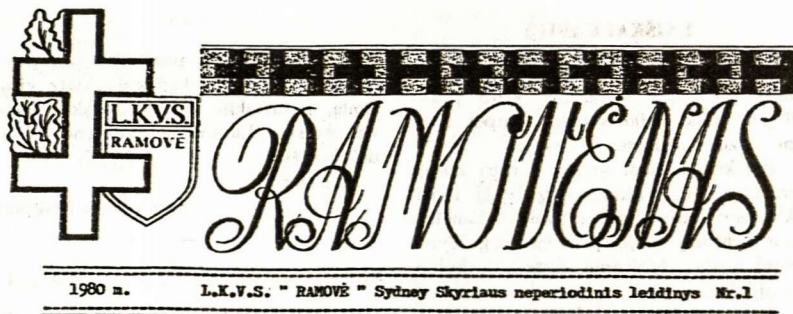
Woodhaven, NY 11421

- o -

Ištrauka iš gen. S. Dirmanto laiško J. Kiaunei, rašyto Čikagoje, 1967 m. II-8 d.:

Ramovėnui Jurgiui Kiaunei, heroišku Laisvės Kovų veteranui:

...Naudinga ir malonu buvo 1966 Jau-nimo metais susitikti mūsų invalidų suvažiavimo proga. Tikiuosi, galėsime vėl pabendrauti 1969 metais (o gal ir anksčiau, Centro Valdybos projektuojamame karių suvažiavime), kai susitiksimė kiek mūsų dar bus išlikusių ir mūsų buvu-

siems kariams, jaunuomenei, visuomenei ir tautai priminti mūsų po 125 metų rusų vergijos atsteigtos kariuomenės Karo Mokyklos Pirmosios Laidos penkių dešimčių metų sukaktį.

Imkis iniciatyvos ten tolimuose nuo Čikagos Rytuose, apie New Yorką, sukelti tos istorinės laidos dalyvius. Ramovėnus ir neramovėnus. Pav., plk. Šovą, profesorių ir inž. J. Vėbrą ir visus kitus... kaip buv. I-os laidos, taip ir vėlesnių laidų kariūnus ir Karo Mokyklos kadro karininkus. Žodžiu — visus, kuriems brangi atminti mūsų kariškoji Alma Mater.

Būk sveikas ir darbingas mielas Jubiliate. Savo ir ramovėnų vardu linki

Stasys Dirmantas (par.)
Lietuvių Veteranų Sąj. "Ramovė"
Centro Valdybos Pirmininkas

ATSIŪSTA PAMINĖTI

RAMOVĖNAS, L.K.V.S. "Ramovė Sydney skyriaus neperiodinis leidinys Nr. 1(1980). Paruošė ir išleido skyriaus valdyba. Tai kuklus, 4 lapų rotatorinis leidinėlis, tačiau švariai ir skoningai apipavidalintas. Paskirtis — Kalėdų švenčių ir Naujųjų Metų proga pasidalinti savo veiklos žiniomis, pranešti apie skyriaus sudėtį, paminėjimus, suvažiavimą. Paįvairinimui, du eilėraščiai ir pabaigoje "Kuprinės Pabiros".

Anatolijus Kairys, VYSKUPO SODAS ir KRYŽKELĖ. Pirmasis — trijų veiksmų, devynių pav. istorinė kronika, antrasis — trijų veiksmų pjesė. 144 psl., minkšti virš. Išleido Lietuvių Literatūros Bičiuliai, 1980 m., spaudė M. Morkūno spaustuvė, Chicago. Tiražas — 500 egz. Kaina 6 dol.

Mūsų mielą bendradarbį

ARĖJĄ VITKAUSKĄ,

jo žmonai **Editai** mirus, giliai ir nuoširdžiai užjaučiame.

"Kario" Štabas

Mielam ramovėnui

KAZIMIERUI VADIŠIUI

mirus Kanadoje, jo žmonai Onai ir dukrai Nijolei Bagdžiūnienei su šeima, nuoširdžią užuojautą reiškiamo

LKVS "Ramovės" Hartfordo skyrius

Sibiro tremtiniui

A.A. PRANUI MOTUŠIUI

mirus Lietuvoje (Šilalėje), jo broliui Kazimierui Motušui ir jo šeimai reiškiamo gilią užuojautą.

Los Angeles "Ramovės" skyriaus valdyba

LAIŠKAI KARIUI

Sulaukiau "Kario" Nr. 7, kurio paskutinis puslapis bevertant, krito į akį 9 p.p. sunk. kulkosvaidžių kuopos 1930 m. vaizdas, atsiųstas J. Jurkėno.

Perskaitęs, tarsi grįžau į tuos metus ir, tarsi, vėl išgirdau ilgą liniją išsiriavusių karių, su šautuvais kabančiais ant krūtinų ir jų priekyje suguldytus sunkiuosius Maksimo sistemos kulkosvaidžius.

Kaip tik tuo metu kariūnas Jurkėnas buvo atkomandiruotas atlikti skyrininko — ligi kuopos viršilos stažą. Jis mini toje rikiuotėje stovintį kariūną — aspirantą Urbelį (antrą iš kairės). Taip, jis buvo priskirtas prie 2-ros kulk. kp. I skyriaus, nes jis buvo aukšto ūgio. O pats pirmasis iš kairės stovi "Kareivio Dienų" autorius Jonas Revas. Pagal aukštą ūgį, buvau paskirtas I sk. skyrininku, kartu ir grupės viršininku, vadovauti dviem skyriams, t.y., dviem sunk. kulkosvaidžiams. Tai buvo 2-oji sunk. kulk. kuopa, visi jauni kareiviai. Pulko sudėtyje tada buvo trys kulkosvaidžių, kaip sakydavo, pėst. lydimųjų ginklų, kuopos.

1930 m. 9 p.p. pertvarkė ir III batalioną pavasarį išdalino į kitus du batalionus. I Bn. buvo sudarytas vien tik iš senųjų kareivių, o II Bn. vien tik iš jaunų kareivių, priskiriant jiems kadra. Kai reikėjo vykti į Varėnos poligoną šaudymo pratimams, pritrūko kulkosv. tarnybos numerių, todėl iš mūsų turėjo paimti dalį kadro ir mes pasilikome tik septyniškie 150 jaunų kareivių apmokymui. Laimė, kad tada mums priskyre dešimtį kariūnų aspirantų, kuriuos nuotraukoje matome su šviesiai mėlynais kaspiniais ant kepurėlių.

Plk. Stanulis tada buvo kapitonas ir buvo mūsų 2-ros kulk. kp. vadas. Jis prieš trejus metus mirė. Toronte, Kanadoje, gyvena jo du sūnūs.

Turiu prisipažinti, kad prieš 40 metų daryta nuotrauka ir tas vaizdas, tie asmenys, su kuriais stovime rikiuotėje, mane labai sujaudino. Aš turėjau daug nuotraukų, darytų kariuomenėje, bet bėgant nuo komunistų viskas dingo keليونėje, kai nuo vežimo buvau paimtas kasti apkasus Vokietijoje.

Prašau brolių karių siųsti kariškas nuotraukas "Kariui".

Jonas Revas
2213 52nd St. So.
Gulfport, Florida 33707

ATITAIŠOME

A.a. Juozą Balčiūną, brolis Kazys įamžino, įnešdamas į Lietuvos Fondą 100 dol. (žiūr. "Kario" Nr. 9, 432 psl.).

* * *

Sveikinu "Kari", persiritus per pusamžį, tvirtai tikiu, kad sulauksite visą šimtą, nenustokite vilties, skelbkite laisvės obalsius. Lietuva prisikels, ne veltui tiek kentėjo

Su pagarba,

San. plk. A. Matukas

Mokslas ir Tecn. iš 35 psl.

tis astronomas W. Baade, Polomero teleskopu, kai Los Angeles šviesos naktį būdavo užgesintos (karo metu), panaudamos modernias foto plokštes su specialia emulsija, tiksliai nustatė Andromedos sąstatą: vienoje plokštumoje spiralinės formos galaktika yra apie 130,000 šviesmečių skersmenio, turinti apie 400 milijonų žvaigždžių (žvaigžde vadinamas toks dangaus — visatos kūnas, kuris išspinduliuoja energiją radio, arba šviesos, kaip mūsų saulė, forma) ir yra virš 12 milijonų Žemės metų amžiaus.

BILIJONAS

Amerikos valstybės biudžetas yra metuojamas bilijonais dolerių. Buvusi prez. Carterio vyriausybė pasižymėjo išlaidumu. Jos išlaidos pasiekė 2 bilijonus dolerių per dieną!

Tačiau, ar daug kas supranta kas yra bilijonas? Kiek gi yra vienas bilijonas? Vaizdžiai atsakė į tą klausimą amerikietis Howard Jarvis:

"Prieš vieną bilijoną sekundžių įvyko Pearl Harboro užpuolimas;

prieš vieną bilijoną minučių Kristus vaikščiojo žemėje;

prieš vieną bilijoną valandų žemėje dar nebuvo žmogaus;

tačiau prieš išleidžiant vieną bilijoną dolerių, Vašingtone buvo tik pusiau-dienis".

Iš U.S.N. & W.R. 11.31.80

AUKOMIS PARĖMĖ KARI

1980 m. gruodis

\$355.06:

Pelnas gautas iš "Kariui" paremti Čikagoje suruoštos kavutės, per "Kario" atstovą K. Juškaitį.

\$51.00:

Dr. A. Matukas, CT

\$50.00:

"Žalgirio" š. kp., Cleveland, OH
"V. Pūtvio" š. kp., Toronto, Canada

A. Kepalas, NY
V.A. Matonis, MA
K. Venclauskas, CA
(A. Rukšos "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" išleidimui paremti)

\$38.00:

J. Mažeika, IL

\$25.00:

"Simo Kudirkos" š.k. New York, NY

J. Agurkis, Nebr.

P. Burneikis, IL

("Kario" 60 m. jubiliejaus proga)

L.K. Kūr.-Sav. S-ga, Čikagos skyr., per

K. Juškaitį

S. Rentas, Can.

Lt. Col. D. Skučas, VA

B. Tatarūnas, MI

(A. Rukšos "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" išleidimui paremti)

L. Koppienė, NY (auka iš 1979 m.)

\$23.00:

"Gen. T. Daukanto" j.š. kp., Čikagoje, per K. Juškaitį

\$22.91:

F. Borumas, Australija

\$20.00:

LKVS "Ramovės" St. Catharines sk. Can.

O. Čaplinskienė, IL

("Kario" 60 m. jubiliejaus proga)

P. Karosas, CT

F. Tallat-Kelpša, IL

\$15.00:

A. Rukša, Vokietija (auka iš 1979 m.)

\$14.00:

L. Bakaras, IL

\$13.00:

V. Diminskas, IL

E.P. Krištaponis, Texas

E. Lengnikas, Can.

M. Mėliienė, IL

P. Tarnauskas, NJ

\$10.00:

Z. Dailidė, IL

V. Janulis, IL

A. Karaša, MD

P. Kuginis, Color.

J. Milašius, FL

G.V. Radvenis, CA

O. Šarūnas, Can.

\$8.00:

M. Aukštaitė, Can.

J. Adomaitis, IL

S. Burdulienė, MA

J. Bušauskas, Can.

J. Byla, CT

P. Dauginas, Can.
 J. Daniliauskas, CT
 V. Kalerdra, Can.
 A.S. Kenstavičius, Can.
 L. Krajauskas, FL
 B. Girčys, IL
 V. Jomantas, MI
 V. Kriaučiūnas, Can.
 P. Latauskas, Can.
 Dr. M. Pakalnis, OH
 H. Paškevičius, Can.
 P. Sakas, CA
 J. Savokaitis, IL
 J. Valauskas, FL
 J. Venckūnas, FL
 V. Zander, Can

\$7.00:

S. Astrauskas, OH
 K. Algenis, NY
 B. Ambraziejus, IL
 A. Baika, MA
 S. Budas, IL
 B. Basiulis, CA
 B. Čeika, Can.
 E. Daknys, FL
 V. Kalytis, NY
 J. Krištolaitis, OH
 A. Laucis, IL
 A. Lukas, MI
 J. Okunis, NY
 V. Oželis, Can.
 J. Mikulskis, IL
 J. Pečkaitis, Ind.
 M. Petrulis, Can.
 M. Milušauskas, IL
 A. Pimpė, IL
 A. Pocius, NJ
 A. Ramanauskas, FL
 J. Salys, CA
 K. Sapetka, CT
 J. Tarvydas, Can.
 E. Totilas, Nebr.
 J. Vaičkus, NJ
 J. Vaičaitis, FL

\$6.00:

J. Kumpikas, NY
 E. Legeckienė, NY
 E. Petrauskas, IL
 A. Pocius, IL
 V. Tarvydas, IL

\$5.60:

J. Rapkauskas, Australija
 A. Žvirblis, Australija
 (abu aukojo 1979 m.)

\$5.00:

L. Brazauskas, OH
 E. Bulota, MI
 M. Babickienė, IL
 L. Baltušis, IL
 K. Česna, MA

J. Dalbokas, CA
 M. Gečiauskas, CT
 R. Grybauskas, MD
 G. Gedmintas, NJ
 K. Grigaitis, FL
 P. Gulbinas, Can.
 P. Gudelis, Vokietija
 S. Jelionis, IL
 S. Jurgaitis, OH
 K. Markus, IL
 S. Mazilis, NY
 B. Mozūras, Can.
 A. Matukas, IL
 V. Petrauskas, CT
 K. Puskunigis, IL
 J. Rovas, Can.
 K. Ramonas, IL
 A. Satkauskas, CT
 V. Senda, IL
 V. Stankauskas, OH
 J. Truškūnas, IL
 V. Vaskauskas, NY
 V. Židžiūnas, MA
 A. Česnakas, IL
 S. Pronėnas, IL

\$4.00:

B. Acalinas, IL
 J. Petrauskas, Can.

\$3.00:

J. Andrikonis, CT
 V. Banevičius, PA
 K. Balaišis, OH
 S. Budejus, IL
 V. Blauzdys, Can.
 J. Bielskis, IL
 W. Bajerčius, MA
 V. Donis, IL
 V. Dainys, MA
 S. Dalius, Can.
 S. Garliauskas, MI
 A. Grabauskas, FL
 V. Garsys, MA
 A. Gelažius, CT
 J. Gritėnas, IL
 A. Griauzdė, MA
 J. Grigas, Can.
 J. Kackauskas, IL
 A. Kutka, Australija
 V. Jomantas, Can.
 Kun. R. Krasauskas, CT
 V. Morkūnas, Can. (ir 2.00 dol. kanad.)
 A. Mockus, CT
 B. Michels, FL
 J. Mačiulaitis, MI
 J. Muraška, CT
 P. Ruikis, IL
 W. Račius, CA
 S. Pocauskas, Can.
 P. Pajaujis, MI
 A. Skopas, IL
 J.P. Skeivelas, Can.
 A. Shukis, FL

J. Šiugžda, NY
 K. Urbšaitis, FL
 K. Vadišius, Can.
 J. Viktažentis, MA
 S. Zacharka, NY
 S. Zakas, PA

\$2.00:

J. Andrašūnas, CA
 K. Barzdukas, IL
 A. Balčytis, IL
 V. Čepukaitis, OH
 P. Dambrauskas, Ark.
 R. Janowska, PA
 J. Jasulevičius, WA
 E. Jodinskas, MI
 V.P. Janušonis, Wis.
 P. Koncė, MI
 A. Laukaitis, IL
 P. Lelis, Can.
 A. Marciūška, CA
 A. Mažeika, NY
 P. Matekūnas, NY
 A. Mironas, CA
 A.A. Motuzas, IL
 A. Mylė, Can.
 J. Musteikis, NY
 G. Musteikis, IL
 V. Nenortas, CT
 A. Reventas, FL
 J. Strungys, CT
 A.L. Zenkus, MA
 J. Mackonis, IL
 K. Vieraitis, IL
 J. Burkauskas, IL

\$1.00:

V.J. Juodišius, IL
 A. Neverauskas, IL

**AUKOS "KARIUI" PAREMTI
 GAUTOS IŠ AUSTRALIJOS 1979 m.**

(Sąrašas nebuvo paskelbtas savo laiku.
 Už tai atsiprašome aukotojus ir sąrašą
 atsiuntusį p. W. Paluką)

Po \$1.43 (austr.):

Andziulis Juozas
 Baužė Robert
 Budrys Alfonsas
 Ceiminis K.C.
 Dainius Stasys
 Damasevičius Feliksas
 Dičiūnas R. Lieut. A.R.N.
 Dičiūnas A. Lieut. A.R.N.
 Galatiltis Antanas
 Grigonis, A.A.
 Jablonskis Vladas
 Jakutis Antanas
 Juragis A.J.
 Jaronis Liudas

Potvynis Kuršių mārė žiemą

Kudirka Algis
Lithuania House, L.K.V.S.
Mikužis Pranas
Mikeliūnas Antanas
Norkūnas Juozas
Norkus A.
Paluk Willi
Paškauskas Jurgis
Patupis Vytas
Patašius Vladas
Paulėnas Česlovas
Pridotkas Jurgis
Ramonaitis Romaldas
Stačiūnas J.
Stasaitis Pranas
Stankus Zigmas
Strankauskas Jonas
Storpirštis Jonas
Taparas Kazys
Vyšniauskas Romas

Zakarevičius Jonas
Palukaitis J.P.
Palis Theo Rev.
Šeškevičius J. Rev.
Bočiulis Jonas
Vosylius Vytautas
Bačinskas Petras, Rev.

Po \$4.52 (austr.):
Dičiūnas R. Lieut. A.R.N.
Dičiūnas A. Lieut. A.R.N.

Po \$4.82 (austr.):
Morkūnas Antanas

Po \$11.60 (austr.):
Bareišis Pranas
Smolskis Petras

A. Rukšos "Kovos dėl Lietuvos nepri-

klausomybės" išleidimui paremti surinkta
\$19.00 (austr.)

AUKOS "KARIUI" PAREMTI Gautos iš Australijos 1980 m.

Po \$4.00 (austr.):
Dičiūnas R., Lieut. A.R.N.
Dičiūnas A., Lieut. A.R.N.
Morkūnas A.
Smolskis P.
Vosylius V.

\$5.00 (austr.):
W. Paluk

A. Rukšos "Kovos dėl Lietuvos Nepri-
klausomybės" išleidimui paremti aukojo
Vytautas Vosylius \$16.50 (austr.)

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naują ir senąjį adresą • Cekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.